

**AATTELE VUA MUAILMAN KANTILTA, MUT TOEMIHA
KUITENNII KU OMALLA PIHALLA
TAPAUSTUTKIMUS MALMINETSINTÄPROJEKTIN SOSI-
AALISEN TOIMILUVAN MENETTÄMISESTÄ**

Mikko Piltonen
Maisterintutkielma
Sosiologia
YFI-laitos
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2024

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos: Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos
Tekijä: Mikko Piltonen	
Työn nimi: Aattele vua muailman kantilta, mut toemiha kuitennni ku omalla pihalla – Tapaustutkimus malminetsintäprojektin sosiaalisen toimiluvan menettämisestä	
Oppiaine: Sosiologia	Työn tyyppi: Maisterintutkielma
Aika: 14.5.2024	Sivumäärä: 70
Ohjaajat: Markku Lonkila ja Johanna Leino	
<p>Tiivistelmä:</p> <p>Tässä tapaustutkimuksessa tutkittiin malminetsintäprojektin sosiaalista toimilupaa ja sen menettämistä. Suomessa kaivostoimintaan liittyvät hankkeet ovat 2010 luvulta lähtien kohdanneet enenevässä määrin kritiikkiä sekä vastustamista niin paikallisella kuin kansallisellakin tasolla. Tämän työn tapauksen aikajana sijoittuu analyysin osalta vuosien 2018–2022 välille, mikä osuu viimeisimmän kaivoslain uudistuksen ja koronapandemian ajalle. Kohdekunnaksi valikoitui Pohjois-Savossa ja Järvi-Suomessa sijaitseva Rautalammin kunta. Kunnassa oli tutkimuksen aikajanan aikana meneillään yhteensä kolme malminetsintäprojektia, mutta tämän työn fokus oli kaivosyhtiö Rio Tinton projektissa sen kohtaaman vastustuksen vuoksi.</p> <p>Tutkimuksessa kysyttiin, kuinka Rio Tinto menetti sosiaalisen toimiluvan Rautalammillä? Kysymystä edelsi tutkimushypoteesi, jonka mukaan kunnassa oli ennen Rio Tinton projektia vallinnut sosiaalinen toimilupa tai vähintäänkin edellytykset hyväksyä kaivostoimintaan tähtääviä hankkeita. Sosiaalisen toimiluvan menettämisen kuvaamiseksi käytettiin käsitteestä johdettua skalaarimallia ja tarkemmin sen negaatiotasoa. Työn aineisto koostui pääasiallisesti julkisesti saatavilla olevista dokumenteista ja arkistomateriaaleista. Analyysimetodiksi valikoitui teoriaohjaavaa sisällönanalyysi, jonka tueksi hyödynnettiin ATLAS.ti -ohjelmaa. Aineistosta etsittiin skalaarimallin negaatiotasoa ilmentävää sisältöä, jonka avulla työssä arvioitiin sosiaalisen toimiluvan menettämiseen johtavia syitä ja prosesseja.</p> <p>Työn tulokset vastasivat aiempaa tutkimuskirjallisuutta. Syyt sosiaalisen toimiluvan menettämiseen olivat kolmenlaisia. Ensinnäkin syyt liittyivät itse yhtiöön ja sen toimintatapoihin. Toisekseen syyt liittyivät yleisempään ilmapiirimuutokseen ja viime vuosien kansalliseen keskusteluun. Paikalliselta tasolta myös osallistuttiin keskusteluun. Kolmanneksi syyt liittyivät kunnan sisäisiin asioihin. Niitä olivat kunnan kehityksen suunta, paikallinen elämänmeno ja kuntakuva sekä arvoihin ja intresseihin liittyvät ristiriidat. Tutkimuksen mukaan Rio Tinto menetti sosiaalisen toimilupansa, jonka myötä malminetsintäprojektit menettivät kokonaisuudessaan legitimitietin tapauskunnassa.</p>	
Asiasanat: Sosiaalinen toimilupa, tapaustutkimus, malminetsintä, hyväksyttävyyys, ympäristökiista	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto	
Muita tietoja	

Sisällys

1	JOHDANTO	4
2	SOSIAALINEN TOIMILUPA JA AIEMPI KESKUSTELU	9
	2.1 Sosiaalisesta toimiluvasta ja käsitteen yleisiä lähtökohtia	9
	2.2 Sosiaalisen toimiluvan tutkimus Suomessa	12
	2.3 Tutkielman teoreettinen viitekehys: skalaarimalli	15
	2.3.1 Projektin ja alan vähäinen legitimitetti.....	18
	2.3.2 Luottamuksen puutos hallintoa kohtaan.....	19
	2.3.3 Perusarvojen yhteentörmäys	21
3	AINEISTO JA METODIT	23
	3.1 Tapaustutkimuksen muodostamisesta	23
	3.2 Aineistot ja analyysimetodi	26
	3.2.1 Aineistot.....	26
	3.2.2 Analyysistrategia.....	28
	3.2.3 Analyysin tekninen toteutus.....	30
4	RAUTALAMMIN TAPAUKSEN AJALLINEN KUVAUS.....	32
	4.1 Varausvaiheen alku	32
	4.2 Kritiikin syntyminen.....	35
	4.3 Kunnan kanta, malminetsintähakemukset ja niiden peruminen.....	37
5	ANALYYSI	40
	5.1 Legitimitetin menettäminen	41
	5.2 Hallintoon ja sääntelyyn kohdistuva luottamus	44
	5.3 Paikallisuus ja risteävät tulevaisuudennäkymät.....	48
6	POHDINTA.....	53
	6.1 Sosiaalisen toimiluvan menettämisen monet syyt	53
	6.2 Tutkielman rajoitteista.....	60
7	LOPUKSI.....	62
	LÄHTEET.....	64

1 JOHDANTO

Kriittisyys kaivostoimintaan tähtääviä hankkeita kohtaan on viime vuosikymmeneltä lähtien kasvanut Suomessa. Talvivaaran kaivosonnettomuus on ollut käännteentekevä tapahtuma, mikä nostatti suuremmalle huomiolle alan ympäristövaikutukset ja yhteiskuntavastuun (esim. Tiainen ym., 2014). Muistan seuranneeni Talvivaaran tapah-tumia, mutta varsinainen kiinnostus aihealuetta kohtaan heräsi vuoden 2020 aikana. Olin aiemmin kuullut kaivosyhtiö Rio Tinton varanneen alueita kotikunnastani Rau-talammilta. En kiinnittänyt asiaan suurempaa huomiota, kunnes havaitsin matalalla lentävän helikopterin sekä aiheesta käytävää keskustelua sosiaalisessa mediassa. Seu-rasin jaettuja uutisotsikoita kaivosyhtiöstä, keskustelua muualta Suomesta ja vaati-muksia kaivoslain muuttamisesta. Melko pian huomasin paikallisen keskustelun muuttuneen toiminnaksi: pieni joukko kuntalaisia sekä kesäasukkaita olivat julkais-seet kuntalaisaloitteen. Aloitteen yksi pyrkimys oli aktivoida kuntaa ottamaan kantaa kunnassa harjoitettavaa malminetsintää kohtaan, missä se onnistuikin.

Vielä vuonna 2012 Rautalammin kunnan kunnanhallitus päätti yksimielisesti tu-kea hanketta, jonka yksi tarkoitus oli edistää kunnan skandium-esiintymän hyödyn-tämistä. Noin kymmenen vuotta myöhemmin kunnanvaltuusto päätti yksimielisesti, ettei kunta suostuisi uusiin malminetsintäprojekteihin alueellaan (Kunnanvaltuuston pöytäkirja, 2/2021). Kaivosyhtiön aloittama projekti ei päättynyt siihen ja yhtiö haki malminetsintälupia varausalueelle (Salokangas, 2021b). Kunnan kannan muuttumi-nen näyttäytyi osana alussa kertomaani kehitystä. Turvallisuus- ja kemikaalivirasto (Tukes) ei ehtinyt hyväksyä malminetsintälupahakemuksia, sillä yhtiö päätti luopua kaikista varausalueensa hakemuksista loppuvuodesta 2022 (Salokangas, 2022). Vaikka varausalue kattoi useamman kunnan alueita, en huomannut muissa alueen kunnissa käytävän samanlaista keskustelua. Se laittoi pohtimaan, miksi juuri Rauta-lammilla yhtiön toimintaa alettiin vastustamaan tai millaiset asiat olivat kritiikin taus-talla.

Mitään selkeitä syitä sille, miksi joissain paikoissa kaivostoimintaan liittyviä projekteja aletaan vastustaa ei ole, ja kyse on todennäköisesti useampien asioiden yhteisvaikutuksesta (esim. Lesser ym., 2021; Jartti ym., 2020; Conde & Le Billion, 2017). Eerola (2022) on tunnistanut Suomesta 20 erilaista kiistatilannetta, joista 14 liittyi malminetsintäprojekteihin ympäri maata. Projektien myötä useille alueille on syntynyt erilaisia kriittisiä kansanliikkeitä, mutta joissain tapauksissa myös kunnat sekä monet muut toimijat ovat liittyneet projektien vastustajien joukkoon. Artikkelissa huomioidaan Rautalammin tapaus osana viime vuosien malminetsintäkiistoja. Toimijana oli kaivosyhtiö Rio Tinto, joka etsi pääasiallisesti niin kutsuttuja kriittisiä mineraaleja. Paikallisten huolenaiheiksi Eerola (2022) esittää Saimaan vesistöalueen, turismin sekä luonnonsuojelun, mitä indikoi tehty vetoisuus. Projektin ongelmiksi nimettiin vähäinen kommunikointi sekä osallistaminen. Toisaalta ongelmana nähtiin myös itse aluevalinta, mikä on vesistöinen ja sisältää vapaa-ajanasutusta (Eerola, 2022.) Pölönen ja Leino (2023) mainitsevat myös Rautalammin esimerkkinä kunnasta, jossa itse kaivostoiminnan ympäristöriskit huolettivat.

Artikkeleiden maininnat kuulostivat pääasiallisesti tutuilta. Rautalammin kunta sijaitsee Sisä-Savon seutukunnassa Keski-Suomen rajalla. Kunnassa on noin 3 000 asukasta ja melko paljon vapaa-ajan asutusta: noin 1700 kesäasuntoa, joista suurin osa on ulkopaikkakuntalaisten omistamia. Erilaiset vesistöt muodostavat noin kolmasosan kunnan pinta-alasta (Rautalammin kunta, ei pvm.) Rautalammin ja osittain Konneveden kunnan puolella sijaitsee myös vuonna 2014 perustettu Etelä-Konneveden kansallispuisto. Etelä-Konnevesi on Kymijoen vesistöön kuuluvan Rautalammin reitin keskusjärvi (Rautalammin kunta, ei pvm.; vesi.fi, ei pvm.) Se ei siis ole osa Saimaata, kuten Eerolan (2022) artikkelissa kerrotaan. Yksi Rautalammin kuntaa leimaava piirre vesistöjen lisäksi on ollut sen paikallinen identiteetti, jota Sjöberg (2014) on tutkinut pro gradussaan symbolisena kyläyhteisönä. Hänen mukaansa Rautalammin paikallidentiteetti pohjautuu historiaan, kulttuuriin ja luontoon. Ajatus Rautalammin paikallidentiteetistä on Sjöbergin (2014) mukaan vanha ja pysynyt muuttumattomana edellä mainittujen elementtien osalta. Hän erottaa kuitenkin erottaa kunnan ja paikallisten kokeman identiteetin toisistaan. Työn ajankohta sijoittui kuntaliitoskeskusteluun 2010-luvun alkuun ja työssä kirjoitetaan paikallisten kokemasta uhasta paikalliselle elämälle (Sjöberg, 2014.)

Voisiko vastustamisen taustalta löytyä lisäksi muitakin syitä, kuin yhtiön huonot toimintatavat? Leino ja Miettinen (2020) ovat kuvanneet tapaustutkimuksessaan, kuinka juuri itse malminetsintäalueella on merkitystä vastustamisen taustalla. He tutkivat tapaustutkimuksessaan Heinäveden malminetsintäkonfliktia. Paikalliset eivät Heinävedellä kokeneet malminetsintää ja sitä myöten kaivosta yhteensovittavaksi paikalliseen ympäristöön sekä elinkeinorakenteeseen. Yksi vastustamisen merkittävä taustatekijä oli Heinäveden kunnan paikallinen identiteetti (Leino & Miettinen, 2020). Hyväksyttävyyden kannalta kontekstilla onkin kerrottu olevan olennainen merkitys toiminnan hyväksyttävyyden kannalta (esim. Prno, 2013). Toisaalta Litmanen ym.

(2016) ovat todenneet kaivostoiminnan hyväksyttävyyteen, tai niin kutsuttuun sosiaaliseen toimilupaan, vaikuttavan paikkasidonnaisten asioiden lisäksi yleisemmätkin asiat, kuten yleinen ilmapiiri.

Talvivaaran tapaus oli esimerkki siitä, kuinka yksi tapaus voi saada aikaan koko alaan kohdistuvan legitimitetikriisin valtion sisällä (Peltonen, 2016). Tuoreemmin voidaan pohtia, kuinka monet eri puolilla Suomea olevat paikalliset kiistat voivat laajentua kansalliseksi puheenaiheeksi. Viime vuosien aikaan Suomessa paikallisten kiistojen yhteydessä syntyneet kansanliikkeet eivät ole tavattomia (esim. Eerola, 2022), ja sellainenkin perustettiin Rautalammilla. Näillä kaivoskriittisillä toimijoilla on ollut rooli viimeisimmässä kaivoslain uudistuksessa. Uudistuksen aloittamista edelsi Kaivoslaki NYT -kansalaisaloite ja kampanjointi sen tavoitteiden esiintuomiseksi. Aloitteen taustalla oli useampia kaivoskriittisiä liikkeitä. Yksi keskeinen viesti oli paikallisen päätäntävällän lisääminen. Vaikka aloite hylättiin eduskunnassa, voi sen katsoa onnistuneen tavoitteessaan uudistustyön alettua työ- ja elinkeinoministeriössä (Leino & Miettinen, 2020.)

Uudistettu laki astui voimaan kesällä 2023. Lain yksi päätavoite oli parantaa paikallista hyväksyttävyyttä. Päätäntävaltaa siirrettiinkin uuden lain myötä kunnille, sillä kaivoksien perustaminen edellyttää kunnanvaltuuston hyväksymän kuntakaavan. Toisaalta malminetsintävaiheeseen tehtävät paikallisen tason päätäntävällänmuutokset jäivät vähäisemmiksi (Pölönen & Leino, 2023.) Suomessa kuntien suhtautuminen ja rooli on ollut vaihtelevaa kaivostoimintaan tähtäävissä hankkeissa (Leino ym., 2023; Mononen ym., 2023). Hankkeita ei aina vastusteta, mistä Rautalammin kunnan aiempi kannatus on esimerkki. Hankkeita ei välttämättä politisoida ja niitä saatetaan käsitellä neutraaleina teollisuuden hankkeina. Kunnat joka tapauksessa hyötyvät, jos ne ottavat projekteissa aktiivisen roolin (Mononen ym., 2023.) Politisoituessaan hankkeita saatetaan vastustaa melko moninaisesti. Esimerkkikeinoja voivat olla erilaiset kannanotot, aloitteet, valitukset sekä virallisten ja epävirallisten liikkeiden perustaminen. Toimenpiteet saatetaan aloittaa jopa ennen varsinaisten hankkeiden toimeenpanoa (Pölönen & Leino, 2023.)

Toisaalta kansallisten teemojen lisäksi, on yhdeksi vastustamisen kulmaksi ja keskustelun taustatekijäksi kerrottu ylikansalliset asiat ja ilmiöt (Lesser ym., 2021). Esimerkiksi Jartti ym. (2014) ovat kvantitatiivisen aineiston yhtenä tuloksena todenneet, että ulkomaisiin kaivosyhtiöihin suhtaudutaan kotimaisia kielteisemmin. Aineistossa oli myös havaittavissa viitteitä resurssinationalismiin (Jartti ym., 2014). Kansainväliset kaivosyhtiöt saivat aloittaa harjoittaa Suomessa toimintaa Euroopan Unioniin liittymisen myötä 1990-luvun lopulla. Ala oli tuolloin huonossa tilassa, sillä metallimalmikaivoksien määrä oli laskenut. Tultaessa 2010-luvulle toiminta oli alkanut elpyä ja uusia kaivoksia oli avattu (Salo & Ruuskanen, 2021.) Nykyisin suurin osa kaivoksista on ulkomaisessa omistuksessa (Vasara ym., 2023).

Vihreä siirtymä ja Euroopan Unionin poliittiset pyrkimykset kasvattaa alueen sisäistä tuotantoa erityisesti kriittisten mineraalien osalta lisäävät malminetsintähankkeita. Suomessa malminetsinnän investoinnit ovat neljän viimeisimmän Kaivosalan toimialaraportin mukaan lisääntyneet ja hankkeet painottuvat Pohjois-Suomeen (Vasara ym., 2023; 2022; Vasara, 2021; 2019; 2018.) Samaan aikaan hyväksyttävyyden ongelmat ovat kasvaneet ja keskustelu on painottunut kaivoksen elinkaaren alkupäähän varaus- ja malminetsintävaiheisiin (Pölönen & Leino, 2023; Eerola, 2022; Mononen, 2020).

Kun muualla maailmassa kaivosalan vastuullisuus- ja kestävyyskeskustelu alkoi 1990-luvulla (Whitmore, 2006; Laurence, 2011), rantautui se Suomeen vasta viime vuosikymmenellä. Jartti ym. (2012) pohtivat viime vuosikymmenen lisääntyneestä kaivoskeskustelusta, että onko Suomessa alettu ajatella kaivostoimintaa realistisemmasta näkökulmasta. He esittivät aiemmin mielikuvien ja lupauksen olleen mahdollisesti turhankin ruusuisia ja optimistisia. Suomessa oli jo siihen aikaan aitoja esimerkkejä, joissa kaivostoiminnan ympäristöriskit olivat realisoituneet. Alan hyväksyttävyyttä voidaan parantaa muun muassa ohjaamalla hallinnolle ja valvonnalle riittävästi resursseja (Jartti ym., 2012.)

Puhuttaessa kaivostoiminnan hyväksyttävyydestä, on alalla käytetty sosiaalisen toimiluvan termiä, jonka mainitsin aiemmin. Käsite on syntynyt 1990-luvun loppupuolella kaivosalan sisäisenä käsitteenä ja lähtenyt leviämään muuhun käyttöön (ks. esim. Santiago ym., 2021). Sosiaalisen toimiluvan tutkimusta on Suomessa harjoitettu 2010-luvun aikana aina viime vuosiin asti (esim. Eerola, 2022; Mononen & Sairinen, 2021; Leino & Miettinen, 2020; Jartti ym., 2014; Kokko ym., 2013). Sitä on tutkittu esimerkiksi tapaustutkimuksin (Mononen & Sairinen, 2021; Leino & Miettinen, 2020) tai sen tilaa on pyritty ymmärtämään laajemmin yhteiskunnassa (Eerola, 2022; Jartti ym., 2014). Sen ansaitsemista tai menettämistä on myös pyritty mallintamaan erilaisin mallin (Lesser ym., 2021; Gehman ym., 2017).

Eri alueiden ja kuntien sosiaalista toimilupaa on Suomessa jo tutkittu, ja osassa Rautalampia on sivuttu. Kunta ei toisaalta ole ollut tutkimuksen keskiössä. Ei olekaan täysin selvää, mistä syistä Rautalammilla ilmapiiri on vaikuttanut kääntyneen kielteiseksi. Näkyvätkö esimerkiksi kansallisen keskustelun piirteet tai suuremmat ilmiöt myös kunnassa? Vai onko kyseessä jokin kunnan sisäinen asia ja kehityskulku? Tulen tässä työssä keskittymään Rautalammin tapaukseen ja sen kautta tulen erityisesti pohtimaan, kuinka mielipide kunnassa on muuttunut kielteiseksi ja mistä se kertoo. Fokus on kuitenkin Rio Tinton projektissa, sillä se on erityisesti kohdannut vastustamista ja jo mainittu kirjallisuudessa, mutta kunta ei ole ollut mitenkään keskiössä.

Tutkimusasetelma on seuraava: Hyödynnän tässä työssä Yinin (2014) esittelemää tapaa käsittää tapaustutkimus. Tutkimukseen on kerätty julkis pohjainen aineisto tapauksesta ilman haastatteluita, vaikka ne ovat tapaustutkimuksen toteutuksessa olennainen aineistolähde (Yin, 2014). Aineisto koostuu erilaisista dokumenteista ja ar-

kistolähteistä, kuten uutismedia-aineistosta, viranomaispäätöksistä sekä kunnanvaltuuston ja -hallituksen pöytäkirjoista. Teoreettiseksi lähtökohdaksi otan sosiaalisen toimiluvan tutkimuksen ja hyödynnän uusinta eurooppalaiseen kontekstiin tehtyä Lesserin ym. (2021) sosiaalisen toimiluvan skalaarimallia. Mallissa on kuvailtu ansaitun sosiaalisen toimiluvan lisäksi sen negatiivisia, mitä aion hyödyntää analyysissä (ks. luku 2.2). Jotta työ pysyy tiiviinä, keskityn vain negatiivisiin. Analysoin aineistoa sisällönanalyysillä, jossa hyödynnän Silvastin (2014) esittämää tapaa tuottaa sisällönanalyysia.

Työn tutkimuskysymys on: Kuinka Rio Tinto menetti sosiaalisen toimiluvan Rautalammilla? Koska aiemmin malminetsintää ei kunnassa ole laajemmin vastustettu ja kunta on jopa tukenut kaivokseen tähtäävää toimintaa, esitän sosiaalisen toimiluvan olleen voimassa Rautalammilla yleisesti ja myös Rio Tintolla projektin alkuvaiheessa. En kuitenkaan lähde analysoimaan tai erittelemään tässä työssä sen voimassaolotasoa syvemmin, sillä tutkimuskysymykseni keskittyy sen menettämiseen. Sosiaalisen toimiluvan aiempi voimassaolo on hypoteesi, jota arvioin pohdinnassa. Tarkoitukseni on tutkimuskysymykseen vastaamisen lisäksi pohtia kahta asiaa: oliko Rautalammilla Rio Tinton sosiaalisen toimiluvan menettämisessä kyse vain yksittäisestä yhtiöstä vai alasta ylipäänsä. Toinen pohdittava asia on, kuinka Rautalammin tapaus kytkeytyy osaksi laajempaa Suomessa käytyä kaivoskeskustelua.

Työn rakenne noudattaa pääasiassa normaalia tutkielman rakennetta. Esittelen ensin sosiaalisen toimiluvan käsitteen taustat ja siitä käytyä yleistä keskustelua. Siirryn sitten kuvailemaan, kuinka käsitettä on käytetty osana tutkimusta Suomessa ja lopuksi esittelen tämän työn teoreettisen viitekehyksen. Kolmas luku käsittelee työn metodologiaa, aineistoja sekä analyysimetodia. Pohdin myös työn eettisiä näkökohtia. Tulosluku jakautuu kahteen erilliseen lukuun. Neljännessä luvussa esittelen Rautalammin tapauksen kulun ja kuinka Rio Tinton projekti alkoi kohtaamaan vastustamista. Viides luku on varsinainen analyysiluku, missä sovellan sosiaalisesta toimiluvasta johdettua skalaarimallia. Analyysi nojautuu teoriaan, mikä näkyy muun muassa alalukujen rakentumisena. Kuudes luku on pohdintaluku, jossa vastaan tutkimuskysymykseen ja reflektoin tuloksia muuhun kirjallisuuteen. Pohdin toisena asiana työn rajoitteita. Tutkielman lopuksi esittelen työn johtopäätöksiä, jatkotutkimusaiheita ja aavaan Rautalammin kunnan nykyistä tilannetta.

2 SOSIAALINEN TOIMILUPA JA AIEMPI KESKUSTELU

2.1 Sosiaalisesta toimiluvasta ja käsitteen yleisiä lähtökohtia

Sosiaalisen toimiluvan ensimmäiseksi käyttäjäksi kaivosalalla mielletään Jim Cooney, joka käytti käsitettä vuonna 1997 maailmanpankin järjestämässä konferenssissa (Lesser ym. 2021; Gehman ym. 2017). Cooney on myöhemmin kerrannut tapahtumia kirjoittamassaan artikkelissa sekä YouTubesta löytyvässä haastattelussa. Konferenssin teemana oli kaivosalan tulevaisuusnäkymät seuraavan 25 vuoden aikana ja Cooney piti oman luentonsa kehittyvien maiden lähitulevaisuuden poliittisista ja sosiaalisista riskeistä kaivosalalle. Hän näki globalisaation tuovan alalle ainakin kaksi uutta asiaa: ensinnäkin yhtiöiden toiminta-alueet laajenevat ja toisaalta globalisoituvassa maailmassa tiedonvälitys ihmisten kesken helpottuisi. Kaivosyhtiöiden tulisi riskien hallinnan ja liiketoimien sujuvuuden vuoksi huomioida aiempaa enemmän toiminta-alueiden hallinnollinen sekä paikallinen taso teoilla, jotka tekevät toiminnasta hyväksyttävämpää (Cooney, 2017b.)

Tarkoitus ei ollut esitellä uutta käsitettä, vaan sosiaalisella toimiluvalla Cooney kuvasi sen aikaista kaivosalan tilannetta ja tarvetta hyväksyttävyyden parantamiseksi (Cooney, 2017a; 2017b). Sosiaalisessa toimiluvassa kyse on ollut alun perin ennemminkin metaforasta (Boutlier ym. 2012), joka on lähtenyt leviämään kaivosalan sisältä muutamien tutkijakonsulttien toimesta (Mononen & Suopajarvi, 2016 s.14). Cooney (2017b) on sittemmin kirjoittanut olleensa oikeassa kuvatessaan alan muutoksia muun muassa tiedonvälityksen osalta, muttei osannut odottaa sosiaalisen toimiluvan käsitteellistymistä konferenssin jälkeen. Sosiaalinen toimilupa alkoi esiintyä enenemissämäärin 2000-luvulla eri julkaisuissa (Santiago ym. 2021; Gehman ym., 2017), mutta yleistymisestä huolimatta sille ei ole olemassa tarkkaa määritelmää (Stuart ym., 2023; Brueckner & Eabrasu, 2018).

Cooney (2017b) itse ymmärtää käsitteen tarkoittavan kaivosyhtiön positiivisia suhteita ”paikallisiin +”. Plusmerkillä tarkoitetaan muitakin toimijoita paikallisten lisäksi, kuten kansalaisjärjestöjä. Hän ei ole kuitenkaan osallistunut sosiaalisen toimiluvan kehittämiseen ja konferenssin ajatukset kumpusivat riskienhallinnasta (risk management), eikä esimerkiksi kestävästä kehityksestä (Cooney, 2017a; 2017b). Toisaalta kestävä kehityksen soveltamisen vaateet kaivosalalle sekä ei-valtiollisten toimijoiden vallan lisääntyminen on nähty syinä käsitteen kehittymiseen. Paikallisella tasolla alkoi syntyä enemmän halua päättää toimista sekä saavuttaa suurempia hyötyjä niistä (Prno & Slocombe, 2012.) Boutlier ym. (2012) huomauttavatkin, että yhteisöillä alkoi olla myös kyvykkyyttä estää projekteja tai ainakin nostaa niiden kustannuksia.

Yleinen tapa ymmärtää sosiaalinen toimilupa käytännössä on nähdä se paikallisten myöntämänä laajana hyväksyntänä yhtiön toiminnalle sekä sen aikana tapahtuvana positiivisena vuorovaikutussuhteena (Thomson & Joyce 2008; Prno & Slocombe, 2012). Poeltzer (2023) toteaaakin sosiaalisen toimiluvan olevan oikeastaan synonyymi yhtiö-yhteisö-suhteille kaivosalalla. Se on luonteeltaan informaali, eikä perustu lakiin, vaan on sääntelyn ja velvoitteiden päälle tehtävä lisä. Sosiaalinen toimilupa on kaivoskohtainen, muttei pysyvä. Siksi sitä tulee ylläpitää. Sen menettäminen, mutta myös uudelleensaavuttaminen on mahdollista (Komnitsas, 2020; Thomson & Joyce 2008.) Toisenlainen tulkinta sosiaalisesta toimiluvasta on ollut huomioida se yksittäisten yhtiö-yhteisö-suhteiden sijaan laajempaan alan hyväksyttävyyttä kuvaavana käsitteenä, mitä avaan lisää myöhemmin (ks. esim. Lesser ym. 2021; Jartti ym. 2020).

Sosiaalista toimilupaa on leimannut sen sisällöllinen epämääräisyys ja monitulkinnallisuus, minkä vuoksi sen käyttötavassa on eri variaatioita (Santiago ym. 2021). Esimerkiksi Koivurova ym. (2015) ovat esittäneet, että käsitteen käyttö syntyy joko yhteisön äänen esiintuomisesta, yhteiskuntavastuusta (engl. corporate social responsibility, CSR) tai lakien päälle tehtävästä lisästä. Boutlier (2021) vuorostaan huomioi artikkelissaan, että käsitteen ymmärryksessä on eroja riippuen siitä, painottaako kansalaisyhteiskuntaa, yksityistä vai julkista sektoria. Kaivosalalla on kaikesta huolimatta ollut tarpeellista kehittää parempia tapoja toimia, sillä pitkään on ollut selkeää, ettei lain ja sääntelyiden minimien ylittäminen ole riittävää (Moffat & Zhang, 2014). Sosiaalisen toimiluvan epämääräisyys antaakin yhtiöille mahdollisuuksia innovoida omintakeisia tapoja, mitkä toimivat sääntelyn ulkopuolella (Poeltzer, 2023).

Käsitteeseen ja käyttötarkoitukseen on muutoinkin suhtauduttu kriittisesti. Owen ja Kemp (2013) esimerkiksi pohtivat, onko sosiaalinen toimilupa vain kaivosalan selviytymismetodi kasvaneelle kritiikille, millä pyritään rauhoittamaan sijoittajia ja hallinnoimaan toiminnan vastustusta sen sijaan, että pyritään luomaan yleisemmin alalle yhdenmukaisia toimintatapoja. Collins ja Kumral (2021) ovat toistaneet saman kritiikin hiljattain. Sosiaalisen toimiluvan ansioksi he esittävät, että sen avulla on kyetty esittämään erilaisia paikallisten kokemia ongelmia. Toisaalta itse ongelmia on

käsitteellä voitu ratkaista huonosti (Collins & Kumral, 2021.) Saman huomion käsitteestä esittävät Poelzer ym. (2020). Moffat ym. (2016) ovat sanoneet samasta aihepiiristä, että valtio ja hallinto luovat kontekstimaisen pohjan, jonka päälle sosiaalinen toimilupa rakentuu. He myös kertovat, että vaikka sosiaalinen toimilupa on paikallinen käsite, saatetaan varsinaiset päätökset varsinkin yhtiön puolelta tehdä kaukana itse toiminta-alueesta (Moffat ym., 2016).

On huomionarvoista, että käsite on kehitetty alun perin kehittyvien maiden tarpeisiin. Suurin osa sosiaalisen toimiluvan tutkijoista tulee kuitenkin kehittyvistä maista, vaikka iso osa kaivostoiminnasta globaalilla tasolla keskittyy kehittyviin maihin (Santiago ym., 2021.) Toisaalta esimerkiksi Australiassa, Kanadassa ja Pohjoismaissa on alkuperäiskansoja, joiden erityisasemaa on huomioitu sosiaalisen toimiluvan kirjallisuudessa (Wilburn & Wilburn, 2011; Collins & Kumral, 2021; Lesser ym., 2021). Silti Koivurova ym. (2015) ovat pohtineet artikkelissaan käsitteen relevanttiutta Pohjois-Euroopassa, missä sääntely ja lait ovat yleisesti sanoen korkeatasoisempia. Samaa seikkaa Poelzer ym. (2020) ovat käsitelleet ruotsalaisessa kontekstissa, missä käsite ei ole niinkään yleinen ja sitä korvaa CSR.

Määrittelin ylempänä sosiaalista toimilupaa ja kerron seuraavaksi kolmella esimerkillä, kuinka sosiaalinen toimilupa on ajateltu saavutettavan tai millaisilla kriteereillä sen ajatellaan olevan voimassa. Sen jälkeen siirryn kertomaan, kuinka käsite on tullut osaksi suomalaista kaivoskeskustelua. Ennen tässä työssä hyödynnettävän mallin esittelyä, teen tiiviin yhteenvedon siitä, kuinka sosiaalinen toimilupa ymmärretään tässä työssä.

Prno (2013) on toteuttanut vertailevan tapaustutkimuksen tekijöistä, jotka johtavat sosiaalisen toimiluvan myöntämiseen. Tutkimuksen tapaukset olivat neljä eri kaivosta, jotka sijaitsivat Yhdysvalloissa, Kanadassa, Perussa sekä Papua-Uusi-Guineassa. Tutkimuksen tuloksina Prno (2013) eritteli viisi olennaista tekijää sosiaalisen toimiluvan saavuttamisen saavuttamiseksi: Ensimmäinen (ja tärkein) on konteksti. Jokainen kaivos ympäristöineen on uniikki ja siksi toimiluvan ansaintaperusteet vaihtelevat. Toiseksi asiaksi kerrotaan suhteiden luominen sidosryhmien kanssa muun muassa legitimitetin parantamiseksi. Kolmas tekijä on toiminnan kestävyys, joka todetaan paikallisten suurimmaksi huolenaiheeksi. Neljäs huomio on paikallisten saamat hyödyt yhtiöiden toiminnasta ja heidän osallistamisensa päätöksentekoon. Viides tekijä on yhtiöiden mukautuminen ja joustaminen odottamattomien ja vaikeiden asioiden ilmaantuessa (Prno 2013.)

Ehkä tunnetuin sosiaalisen toimiluvan malli on Thomsonin ja Boutilierin (2011) niin kutsuttu pyramidimalli. Lähtökohta on ymmärtää sosiaalinen toimilupa sidosryhmien myöntämänä ja se perustuu yhteisö-yhtiö-vuorovaikutussuhteelle. Malli on neljälle toistensa päälle rakentuvalla tasolla perustuva, missä alemman tason on oltava olemassa ennen seuraavan saavuttamista. Ensimmäinen ja alin taso on hylkäyksen taso, mikä tarkoittaa, ettei projektilla ole sosiaalista toimilupaa. Seuraava on hy-

väksynnän taso, jolloin sosiaalinen toimilupa on voimassa. Ajatus on, että yhtiön projektilla on vähintään taloudellinen legitimitetti, mutta myös sosiaalispoliittinen legitimitetti. Ne vuorostaan tarkoittavat, että sidosryhmät hyötyvät projektista taloudellisesti. Sosiaalispoliittinen legitimitetti vuorostaan tarkoittaa yhtiön sitoutumista paikalliselle tasolle ja lisää alueellista hyvinvointia. Kolmas taso on hyväksymisen taso. Se ilmenee yhtiön toiminnan uskottavuutena, mikä tarkoittaa hyviä ja toimivia vuorovaikutussuhteita. Yhtiön toiminta on luotettavaa ja interaktiivista. Neljäs ja korkein sosiaalisen toimiluvan taso on nimetty psykologiseksi identifikaatioksi. Se on ymmärretty tarkoittamaan institutionalisoitunutta luottamusta. Sitä on havainnollistettu medlemminpuolisena kunnioituksena ja toisten intressien huomioimisena (Thomson & Boutilier, 2011.)

Moffat ja Zhang (2014) vuorostaan loivat sosiaalisen toimiluvan ansaitsemiseen tarkoitettun polkumallin, joka perustui kahteen tapaukseen ja kvantitatiiviseen aineistoon. Malliin ja sen ideointiin on otettu mallia edellä mainitusta pyramidimallista sekä sen ajatuksista. Polkumallissa suhde kuvataan samoin yhtiön ja yhteisön välisenä. Mallin lähtökohtina oli, että (positiiviset) vaikutukset sosiaaliseen infrastruktuuriin, kontaktien määrä, kontaktien laatu sekä prosessien koettu reiluus voisivat johtaa paikallisten myöntämään luottamukseen. Luottamus vuorostaan ennustaisi paikallisten myöntämää hyväksyntää ja johtaisi siten sosiaaliseen toimilupaan. Heidän tuloksensa mukaansa erityisesti prosessien koettu reiluus sekä yhtiön kontaktien laatu, eikä niinkään määrä, ovat tärkeässä roolissa luottamuksen ja siten sosiaalisen toimiluvan saavuttamisen kannalta.

2.2 Sosiaalisen toimiluvan tutkimus Suomessa

Suomeen sosiaalinen toimilupa on tullut käyttöön amerikkalaistaustaisten yhtiöiden mukana 2010-luvun alussa (Sairinen, 2018; Koivurova ym., 2015) ja se on nähty tarpeellisena jo projektien varhaisemmissakin vaiheissa (Eerola, 2013). Toisin kuin Cooneyn (2017) alkuperäinen ajatus sosiaalisesta toimiluvasta osana yritystoiminnan riskien hallintaa, on se Suomessa melko suoraan ymmärretty osaksi kestäväää tai vastuullista kaivostoimintaa. Sitä on tutkittu niin paikallisena käsitteenä (esim. Mononen & Sairinen, 2020), kuin pyritty ymmärtämään siihen vaikuttavia tekijöitä laajemmasta alueellisesta näkökulmasta (Jartti ym. 2014). Käsitteen käyttö yleisesti ottaen vastaa melko hyvin edeltävän luvun määrittelyitä.

Yksi varhaisimpia sosiaalisen toimiluvan mainintoja edustaa Jartti ym. (2012) katsaus, joka käsittelee kaivosalan hyväksyntää. Sen yhteydessä olevan kyselyn perusteella kaivostoiminta oli Itä- ja Pohjois-Suomessa hyväksyttyä ja se nähtiin tärkeänä alueen elinvoimaisuudelle. Toisaalta esimerkiksi Kainuussa oli havaittavissa

epäluottamusta viranomaisia kohtaan, minkä epäiltiin johtuvan Talvivaaran onnettomuudesta. Sosiaalista toimilupaa käsiteltiin katsauksessa osana hyväksyntää ja vastuullista toimintaa alan sisäisenä toimintana. Toisaalta tekstissä painotetaan valtion hallintoon ja sääntelyyn kohdistettavien resurssien ja osaamisen tärkeyttä (Jartti ym., 2012). Toinen selkeämpi sosiaalisen toimiluvan maininta esiintyy vuonna 2013 Green mining -ohjelman aikana ilmestynyt teos Hyvä kaivos pohjoisessa (esim. Eerola, 2014). Teoksessa sosiaalinen toimilupa tunnistetaan osaksi vastuullista kaivostoimintaa ja sääntelyn päälle tehtävänä lisänä. Se on osa yhtiöiden itsesääntelyä, jota suositellaan ennen kuin viralliset lupamenettelyt, kuten YVA, aloitetaan. Vaikka käsite esitellään sosiaalisten vaikutusten arviointimenettelyn yhteydessä, ei sitä suositella osaksi virallisia toimintatapoja (Kokko ym., 2013.)

Sosiaalinen toimilupa on tutkijoiden lisäksi näkynyt julkisen sektorin toimijoiden teksteissä Suomessa. Esimerkiksi hiljattain ilmestyneessä Valtion talouden tarkastusviraston julkaisussa "Näkökulmia kestävään kaivostoimintaan Suomessa" sosiaalinen toimilupa käsitetään samoin ei velvoittavana ja vapaaehtoisena itsesääntelynä. Tekstissä toisaalta ideoidaan, että sosiaalinen toimilupa voisi muuttua enemmän laikiin perustuvaksi toimintamalliksi. Samalla julkaisussa todetaan, että lisäämällä se osaksi sääntelyä ei kuitenkaan välttämättä voida parantaa merkittävästi yhtiön ja paikallisten välistä vuorovaikutussuhdetta. Siten vapaaehtoisuuteen perustuvalla vuorovaikutuksella tulisi olemaan jatkossakin merkittävä rooli projektien sujuvuuden kannalta (Niemenmaa & Vedenkangas, 2021.)

Monosen ja Sairisen (2020) artikkeli tukee ajatusta vuorovaikutuksen tärkeydestä. He tutkivat tapaustutkimuksessaan Kylylahden kaivoksesta, jolla oli paikallisten myöntämä sosiaalinen toimilupa. Kyse oli keski-suuresta monimetallikaivoksesta Etelä-Karjalassa. Tutkimuksen tarkoitus oli havainnollistaa edellytyksiä laajasti koettuun hyväksyttävyyteen. Yksi huomioitava tekijä sosiaalisen toimiluvan saamiseksi oli Kylylahdella sen historia kaivosalueena, mikä tosin ei liity sinänsä siihen, mitä kaivosyhtiö tekee tai ei tee. Toisaalta itse yhtiö pystyi vaikuttamaan käytöksellään siihen, kuinka hyväksyttyä toiminta oli (Mononen & Sairinen 2020.) Kuten Prno (2013), myös Mononen ja Sairinen (2020) painottivat kontekstisidonnaisuutta tutkittaessa ihmisten suhtautumista kaivostoimintaan. Varsinaisesti sosiaaliseen toimilupaan vaikuttivat realistiset odotukset elinvoimaisuusvaikutuksiin, alueen virkistyskäyttö ja hyvä hallinnointi ihmisten ympäristöhuoliin, maisemahuoliin sekä kasvaneeseen liikenteeseen. Kaivoksesta oli tullut osa paikallisuutta ja kommunikointi yhteisön ja yhtiön välillä oli toiminut hyvin (Mononen & Sairinen 2020.)

Ajatus paikallisuudesta näkyy Jartin ym. (2020) julkaisussa, jossa tutkittiin kvantitatiivisilla menetelmillä sosiaaliseen toimilupaan johtavia tekijöitä Suomessa. Heidän tuloksissaan mikään yksittäinen tekijä ei ollut ratkaiseva sosiaalisen toimiluvan saavuttamisessa tai ylläpitämisessä. Vahvin ennustava tekijä oli hyötyjen ja vaikutusten välisessä tasapainossa. Muut korreloivat tekijät liittyivät hallintoon, prosessien

reiluuteen, resurssinationalismiin sekä luottamukseen kaivosalaan. Artikkelissa tode- taankin, ettei sosiaalisen toimiluvan saavuttamiseen riitä yksittäiset toimet vaan sen saavuttaminen vaatii paljon panostamista niin yhtiöiltä kuin hallinnoltakin (Jartti ym., 2020.)

Tässä kohdin on hyvä pohtia, ketkä oikeastaan myöntävät sosiaalisen toimilu- van. Paikallisetkin ovat moninainen joukko ihmisiä ja toimijoita, joilla voi olla toisiinsa nähden eriävät ajatukset. Lesser ym. (2016) esimerkiksi ovat miettineet, ketkä ovat paikallisia. Esimerkiksi poismuuttaneihin ja vapaa-ajan asukkaisiin suhtaudutaan pienellä varauksella. Tekstissä muistutetaan, että on tärkeää pohtia sosiaalista toi- milupaa käsitellessä, kenen ääntä käytetään (Lesser ym., 2016). Toisaalta ei ole selvää, ymmärtävätkö paikalliset edes sosiaalisen toimiluvan ideaa. Koivurova ym. (2015) esimerkiksi esittävät, että sosiaalinen toimilupa oli Suomessakin paikallisten keskuu- dessa huonosti tunnettu käsite ja sitä käyttivät enemmän kaivosalan toimijat sekä tut- kijat. Lisäisin listaukseen myös valtion (esim. Niemenmaa & Vedenkangas, 2021).

Kuntien rooli on tässä suhteen mielenkiintoinen, ja se on vaihtelevaa (Lesser ym., 2016; Mononen ym., 2023; Leino ym., 2023). Kunnat saivat uusimmassa kaivoslaissa esimerkiksi selkeämmän päätäntävällän kaivoksen sijoittamiseen, mikä korostaa nii- den merkitystä. Se voi tarkoittaa kaivosyhtiöiltä entistä enemmän tarvittavaa panos- tamista paikalliselle tasolle hyväksyttävyyden parantamiseksi (Pölönen & Leino, 2023.) Elinvoimaan liittyvät tekijät ovat moninaiset ja esimerkiksi Heinäveden mal- minetsintäkonfliktissa kunta on ottanut kielteisen kannan kunnan grafiittihanketta kohtaan. Perusteina sille ovat olleet kunnan tuottama paikallinen identiteetti ja kun- takuva. Toisaalta syyt ovat elinkeinoelämän painottumisessa turismiin ja erityisesti luontomatkailuun. Ajatus kaivoksesta ei ollut sovitettavissa kuntaan (Leino & Mietti- nen, 2020.)

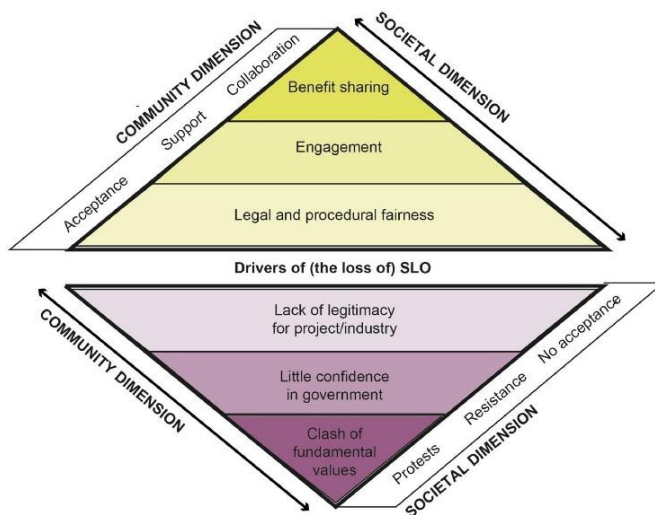
Tultaessa 2020-luvulle, on Suomessa kaivosala ja hankkeet mielenkiintoisessa ti- lassa. Malminetsintähankkeiden määrän ja investointien on ajateltu nousevan, mikä on luonut ja luo jännitteitä paikalliselle tasolle. Keskustelua käyvät monet erilaiset ta- hot ja ne myös toteuttavat omavaltaisestikin toimenpiteitä, kuten aloitteita tai kannan- ottoja (Vasara ym., 2023; Pölönen & Leino, 2023). Hankkeista syntyvä keskustelu on aikaistunut, mutta se on melko paikkasidonnaista (Leino ym., 2023; Mononen, 2020). Toisaalta keskustelu on vaikuttanut siirtyneen myös Suomessa enemmän internetiin ja sosiaalisen median alustoille (esim. Lyytimäki, 2021).

Yhteenvedon sosiaalisesta toimiluvasta totean ymmärtäväni sen nimenomaan kontekstisidonnaisena ja ensisijaisesti yhtiö-yhteisö-välisenä positiivisena vuorovai- kutussuhteena sekä laajana hyväksyntänä (Prono, 2013; Thomson & Joyce, 2008). Ym- märtäen sen tilaan vaikuttavan toisaalta myös laajemman yhteiskunnallisen tilan (Jartti ym. 2014), joka tarkoittaa esimerkiksi kaivoslainsäädäntöä, sääntelyä ja muuta yhteis- kunnassa käytävää keskustelua. En oleta paikallisten ymmärtävän sosiaalista toimilu- paa käsitteenä, vaan tulen tarkastelemaan sosiaalista toimilupaa teoreettisena viiteke- hyksenä.

2.3 Tutkielman teoreettinen viitekehys: skalaarimalli

Kuten olen tuonut esille, on sosiaalisen toimiluvan saavuttamista sekä sen toteamista pyritty ymmärtämään luomalla erilaisia malleja (Gehman ym., 2017). Käytän tässä työssä pohjana Lesserin ym. (2021) luomaa sosiaalisen toimiluvan skalaarimallia, sillä se on uusin ja kehitetty nimenomaan eurooppalaiseen kontekstiin. Malli kehitettiin osana Euroopan Unionin MIREU-projektia. Tähän kyseiseen sovellutukseen on otettu vaikutteita Thomsonin ja Boutilierin (2011) sekä Moffatin ja Zhangin (2014) malleista, mitkä olen esitellyt lyhyesti edellisessä luvussa. Skalaarimallin kaksi olennaista seikkaa ovat ensinnäkin yhteisön ja yhteiskunnallisen ulottuvuuden yhdenaikaisessa käytössä sekä toisaalta sosiaalisen toimiluvan menettämisen mallintamisessa, jota ei ole aikaisemmassa kirjallisuudessa huomioitu (Lesser ym., 2021.) Puhuessani yhteisön ulottuvuudesta puhun kuitenkin paikallisesta ulottuvuudesta, sillä se kattaa selkeämmin monet eri ryhmät ja yhteisöt saman nimen alle.

Malli sisältää kolmeportaisesti sosiaalisen toimiluvan eri asteita niin positiivisessa kuin negatiivisessakin mielessä (Kuva 2). Kun perinteisesti sosiaalinen toimilupa ajatellaan yhtiö-yhteisö-välisenä suhteena, huomioidaan skalaarimallissa yhteisöllinen ja yhteiskunnallinen ulottuvuus. Artikkelissa tunnistetaan yhtiö-yhteisö-asetelma, mutta sitä halutaan laajentaa. Tätä perustellaan EU-alueen vahvaksi nähdyllä sääntelyllä (Lesser ym., 2021.) Lesser ym. (2021) huomioivat yhteiskunnallisen ulottuvuuden perusteissa muun muassa Poelzerin ym. (2020) ajatuksen joidenkin valtioiden vahvasta sääntelystä, mikä ohjaa yhtiöitä toiminnoissaan. Sosiaalista toimilupaa voisi siis hyödyntää hallinnon sekä sääntelyn muovaamisessa, sillä sen avulla on mahdollista havainnollistaa sääntelyn aukkoja tai ongelmallisia kohtia (Poelzer ym., 2020).

Kuvio 1. Skalaarimalli (Lesser ym., 2021).

Mallin mukaan kyse ei ole vain rajatusti yksittäisestä projektista tiettyssä paikassa vaan yhteiskunnallisesta sekä paikallisesta tilasta, missä toimintaa harjoitetaan. Niin yhtiöillä kuin yhteisöilläkin voi olla suhteita ja linkittyneisyyttä useisiin eri suuntiin, mitkä vaikuttavat yksittäisiin projekteihin. Siten ei siis ole täysin selvää, milloin kyse on mistäkin tai millaiset asiat vaikuttavat sosiaalisen toimiluvan tilaan paikallisella tai kansallisella tasolla. Esimerkiksi yksittäisten projektien toimilupa voi olla parempi paikallisella tasolla kuin kansallisella tasolla keskimäärin. Mallin avulla toivotaan saavan selvyyttä niihin tekijöihin, jotka

linkittävät kansallisen ja paikallisen tason arvioitaessa sosiaalista toimilupaa (Lesser ym. 2021.)

Ajatus perspektiivin laajentamisen taustalla on, että kaivoskeskustelu nähdään erottamattomasti liittyvän suurempiin teemoihin, kuten ilmastonmuutokseen, kestävyteen ja kiertotalouteen. Tämä vie kirjoittajien mukaan pohjaa käsittää sosiaalinen toimilupa vain paikallisena konseptina. Toisaalta yhdeksi mallin heikkoudeksi kerrotaan, että vaikka pyrkimys oli tehdä yleiseurooppalainen malli, on EU-alue ja Eurooppa ylipäänsä luonteeltaan ja katsontakannaltaan melko heterogeeninen alue. Sosiaalisen toimiluvan ansaintaperusteet ja tila voivat vaihdella jo kilometrien siirtymillä (Lesser ym., 2021.) Kontekstilla on siis edelleen olennainen merkitys puhuttaessa sosiaalisesta toimiluvasta sekä sen ansaitsemisen perusteista.

Perspektiivin lisäksi mallin toinen olennainen aspekti ovat sosiaalisen toimiluvan negaatiotasot, jotka ovat kirjoittajien vastaus kaivosalan lisääntyneeseen kritiikkiin. Negaatiotasojen huomioimisen ajatellaan selkiyttävän erilaisten kiistojen sekä erimielisyyksien solmukohtia. Niiden nähdään heijastelevan sellaisia yleisiä jännitteitä, kuten kaivostoiminnan yhteensopimattomuutta paikallisuuteen, käsityksiä siitä, ettei hallitus kuuntele yhteisöjä tai kansaa laajemmin, kokemuksia hallinnon kyvyttömyydestä säännellä toimintaa, perustavanlaatuisia arvostiritoja sekä yhteiskuntien päämäärien ristiriitaisuutta suhteessa paikallisten talouteen (Lesser, 2021.)

Negaatiotasot on nimetty projektin tai alan vähäiseksi legitimitetiksi, hallinnon luottamuksen horjumiseksi sekä perusarvojen ristiriidoiksi. Legitimitetin vähäisyys perustuu Thomson ja Boutilierin (2012) esittämään hyötyjen legitimitettiin (engl. legitimacy of benefits), mutta kaksi alemmaa perustuvat Lesserin ym. (2021) empiirisiin havaintoihin ja kokemuksiin. Raja sosiaalisen toimiluvan sekä sen negaation välillä menee hyväksynnässä ja alin hyväksynnän taso on lain sekä prosessien koettu reiluus (Lesser ym., 2021.) Eli mikäli yksittäinen projekti hyväksytään laajalti paikallisella tasolla, eikä se kohtaa haastamista, voidaan todeta sosiaalisen toimiluvan olevan voimassa toiminnalle paikallisella tasolla.

Selkeimmin Lesserin ym. (2021) mallilla voidaan sanoa, onko toiminnalla ollut (laajaa) hyväksyntää vai ei ja se ilmaisee sosiaalisen toimiluvan olemassaolon tai puuttumisen. Toimiluvan ansaitsemiseksi ei kuitenkaan ole riittävää, että toimintaa harjoitetaan lain minimien mukaisesti. Jotta sosiaalinen toimilupa voidaan katsoa olevaksi, täytyy minimissään olla kokemus oikeudellisuudesta lakia ja prosessia kohtaan. (Lesser ym. 2021.)

Mallissa ajatellaan, että sosiaalisen toimiluvan eri tasot rakentuvat toisiinsa nähdessä päällekkäin ja ovat siten hierarkisia. Korkein sosiaalisen toimiluvan taso (hyötyjen jakaminen) esimerkiksi ei voida nähdä olevan voimassa paikallisella tasolla, jos itse toimintaprosessi ei koeta reiluksi. Vastaavasti arvojen perusristiriitojen nähdään vaativan projektin vähäistä legitimitettä sekä luottamuksen horjuntaa hallintoa koh-

taan. On myös tärkeää huomioida, että sama projekti voidaan nähdä omaavan eritasoisen sosiaalisen toimiluvan riippuen siitä, tarkasteleeko asiaa paikalliselta vai yhteiskunnalliselta ulottuvuudelta (Lesser ym., 2021.)

Lesser ym. (2021) suosittavat artikkelin yhtenä tuloksena sosiaalisen toimiluvan tutkimuksen painottuvan tulevaisuudessa yhteisö-yhteiskunta-välisiin suhteisiin. Ajattelen kuitenkin, ettei ”perinteisempää” yhteisö-yhtiö-välistä suhdetta voi sivuuttaa, sillä väitän yhtiön suorilla toimilla olevan olennaisesti merkitystä hyväksynnän saavuttamisessa siitakin huolimatta, että sääntely on Suomessa korkealla tasolla. Ymmärrän sosiaalisen toimiluvan alkavan siellä, missä lain ja sääntelyn asettamat minimi täytetään. Ajattelen sosiaalisen toimiluvan toisaalta kuten Poelzer ym. (2020) kirjoittaessaan käsitteen käytöstä Ruotsin kontekstissa: analyttisena työkaluna ongelmien ratkaisemiseksi sekä indikaattorina, jonka avulla voidaan havaita sääntelyn puutteita.

Käytän tässä työssä Lesserin ym. (2021) mallin negatiivitasojen sovellutuksia kuvatakseni sosiaalisen toimiluvan menettämistä suomalaisessa kontekstissa. Tasot antavat mielenkiintoisen kehikon tutkimuskysymykseni vastaamisen tueksi, mikä perustuu sosiaalisen toimiluvan menettämiseen. Tarkoitukseni on ensinnäkin kuvata, kuinka projektin toimilupa menetettiin paikallisella tasolla ja pohtia syitä menettämisen taustalla. Toiseksi haluan mallin avulla analysoida paikallisen kielteisyyden syvyyttä sekä laajuutta. Kolmantena asiana aion kokeilla ja havainnollistaa paikallisen sekä yhteiskunnallisen ulottuvuuden yhteyttä. Tuota yhteyttä havainnoin toisen negatiivitaso kohdalla, mikä on luottamuksen vähäisyys hallintoon.

Lesserin ym. (2021) mallissa kolme alinta tasoa jäivät melko avoimiksi legitimitettiin lukuun ottamatta, mikä antaa mahdollisuuksia soveltaa niitä (ks. Taulukko 1.). Lisään kuitenkin kaikkiin tasoihin elementtejä sekä sisältöä, joiden toivon rikastavan analyysia. Ensimmäiseen negatiivitasoon lisään elementtejä, joilla toivon voivani arvioida yhtiön ja paikallisen tason vuorovaikutteisuutta selittääkseni legitimitetin vähäisyyttä. Luottamuksen vähäisyyttä hallintoa kohtaan tarkastelen kahdella tavalla ja lisään tapauksen ajankohtaan osuvaa sisältöä ajankohtaisista teemoista. Ensimmäinen tapa on tutkia aineistossa paikallisten suhdetta lähihallintoon. Toinen tapa on analysoida, liitetäänkö paikallinen keskustelu osaksi kansallista keskustelua; ketkä siihen osallistuvat, mihin luottamuksen vähyys kohdistetaan ja miten sitä tehdään. Kolmannessa negatiivitasossa tarkastelukulma on puhtaasti paikallisessa tasossa. Analysoin, löytyykö aineistosta esityksiä paikallisuudesta, ympäristöstä ja tulevaisuudesta. Suhteutan tuota sisältöä myös siihen, mitä yhtiö sanoo tai kommentoi paikallisten tuottamaa itseymmärrystä heistä, alueesta sekä tulevaisuudesta. Esittelen seuraavaksi nuo kolme negatiivitasoa, joita käytän jäljempänä suoraan analyysiluvun 5 alalukuina.

Taulukko 1. Sosiaalisen toimiluvan negaatiotasot ja sisältö.

Sosiaalisen toimiluvan negaatiotaso	Ulottuvuus	Sisältö	Seuraus
Projektin ja alan vähäinen legitimizeetti	Paikallinen	Positiivisia vuorovaikutussuhteita ei muodostu. Toiminnan vähäinen legitimizeetti. Esitetyillä hyödyillä ei legitimizeettiä.	Ei hyväksyntää
Luottamuksen vähäisyys hallintoon	Paikallinen	Kuntaan kohdistuva paine ja kritiikki. Paikalliset kokevat, ettei hallinto reagoi ympäristöriskeihin. Selvittämättömät maankäytönkonfliktit.	Vastustaminen
Luottamuksen vähäisyys hallintoon	Yhteiskunnallinen	Valtion sääntelykyvykkyyteen ja -halukkuuteen ei luoteta. Viranomaisten toimintaan ja motiiveihin kohdistetaan epäilyjä. Toimintaa ja toimenpiteitä, millä pyritään vaikuttamaan järjestelmään.	Vastustaminen
Perusarvojen yhteentörmäys	Paikallinen	Paikallisten arvot eroavat hallinnon ja yhtiön kanssa. Paikallisilla on eriäviä tulevaisuuden kuvia ympäristölle. Ympäristöön liitetyt käsitykset koetaan uhatuiksi.	Protestointi

2.3.1 Projektin ja alan vähäinen legitimizeetti

Lesserin ym. (2021) mallissa ensimmäinen sosiaalisen toimiluvan negaatiotaso on projektin vähäinen legitimizeetti, jota analysoin paikallisen ulottuvuuden näkökulmasta. Määrittelyssä käytetään Thomson ja Boutilerin hyötyjen legitimizeettiä. Thomson ja Boutiler (2011) kirjoittavat artikkelissaan taloudellisesta sekä sosiaalis-poliittisesta legitimizeetistä. Ensin mainittu on heidän mukaansa alempi legitimizeetin taso, millä he tarkoittavat yhtiön tarjoavan lähinnä vain taloudellista hyötymistä sidosryhmälle. Jälkimmäisellä he taas tarkoittavat yhtiön tarjoavan muuta hyvinvointia alueelle, se kunnioittaa paikallista elämäntapaa ja kohtaa roolinsa yhteisössä. Se tarkoittaa myös käyttäytymistä tavalla, jonka sidosryhmät näkevät reiluna (Thomson & Boutilier, 2011.) Lesser ym. (2021) ovat soveltaneet sitä malliinsa niin, että legitimizeetin puuttuessa paikalliset eivät ensinnäkään koe saavansa riittävästi taloudellista tai sosiaalista hyötyä projektista. Toisekseen paikalliset kokevat toiminnan vaikutukset liian suurina. Kolmanneksi he toteavat sen tarkoittavan yrityksen vähäistä sitoutumista paikalliseen projektiympäristöön ilman toimivia valitusmekanismeja (Lesser ym., 2021.)

Koska ymmärrän sosiaalisen toimiluvan lähtökohtaisesti yhtiön ja paikallisen tason positiivisena vuorovaikutussuhteena, lisäksi Gehman ym. (2017) huomioita sosi-

aalisesta toimiluvasta legitimizeettinä, mikä tarkoittaa paikallisten antamaa hyväksyntää itse toiminnalle. Gehman ym. (2017) ovat ottaneet kantaa sosiaaliseen toimilupaan ja pohtivat, onko käsitteessä lopulta kyse vain legitimizeetistä eri nimellä. Kirjoittajat osallistuvat käsitteen epämääräisyyteen liittyvään keskusteluun. He huomioivat sosiaalisesta toimiluvasta kuitenkin muiden muassa kaksi olennaista seikkaa, jotka erottavat sen legitimizeetistä. Kun legitimizeetti perinteisesti on kaksisuuntainen ja yhtiö voi osoittaa sen myös sidosryhmätoimintaa kohtaan, se ei vaikuttaisi pitävän paikkaansa sosiaalisessa toimiluvassa. Sosiaalinen toimilupa tarkoittaa paikallisten yksisuuntaista hyväksyntää yhtiön toimia kohtaan. Toinen seikka on, että legitimizeetti sosiaalisessa toimiluvan pyramidimallissa (Thomson & Boutilier, 2011) rakentuu toisiinsa riippuvaisiin kerroksiin, eikä se kohdistu vain yhteen niistä (Gehman ym., 2017.)

Vuorovaikutteisuutta ja sitä kautta rakentuvaa sosiaalista toimilupaan otan vaikutteita Moffatin ja Zhangin (2014) polkumallista. Heidän tuloksiensa mukaansa kontaktien laatu määrän sijaan ennustaa luottamuksen syntymistä ja on siten olennainen tekijä sosiaalisen toimiluvan saavuttamisen kannalta. Toisaalta paikallisten kokema projektin prosessien reiluus indikoi hyväksyntää (Moffat & Zhang, 2014.)

Summaten legitimizeetin menettämisen tai vähyyden todentamiseksi keskityn analyysissä ensinnäkin vuorovaikutukseen. Kenen kanssa yhtiö kommunikoi, miten ja ketkä jäävät sivuun. Toiseksi keskityn siihen, mihin tai mitä kohtaan paikalliset eivät osoita hyväksyntää. Kolmanneksi katson hyötyjen legitimizeettiiä. Eli kokevatko paikalliset hyötyvänsä projektista taloudellisesti vai koetaanko vaikutukset liian suurina. Pyrin myös tarkastelemaan, kuinka yhtiö sitoutui paikalliseen ympäristöön ja tarjosiko yhtiö paikallisille toimivia valitusmekanismeja.

2.3.2 Luottamuksen puutos hallintoa kohtaan

Analysoin luottamuksen puutosta hallintoa kohtaan niin paikallisella kuin yhteiskunnallisellakin ulottuvuudella. Molempia huomioimalla testaan mallin yhtä tavoitetta: ymmärtää niiden välistä yhteyttä. Lesser ym. (2021) sanovat, että yhteydet paikallisen ja yhteiskunnallisen ulottuvuuden välillä eivät ole selkeitä. Sama projekti voi osua sosiaalisen toimiluvan eri tasoille riippuen tarkasteltavasta ulottuvuudesta (Lesser ym., 2021). Sovellan ajatusta tälle toiselle tasolle, koska kolmesta negaatiotasosta esitän sääntelyyn kohdistuvan luottamuksen olevan selkeimmin yhdistettävissä kansallisen tason keskusteluun. Mallin hierarkisuuden vuoksi en jätä paikallista ulottuvuutta analysoimatta luottamuksen osalta, vaikka se voi aiheuttaa sekavuutta. Ymmärrän, että yhteiskunnallisella tasolla olevat toimijat ovat jossain määrin myös paikallisia. Toisin sanoen tarkastelen, kuinka paikalliselta tasolta otetaan kantaa ja osallistutaan yleisempään yhteiskunnalliseen keskusteluun.

Luottamuksen puuttuminen tai vähäisyys hallintoa kohtaan nähdään Lesserin ym. (2021) mallissa tarkoittavan vastustamista tai vastarintaa. Tälle annetaan paikallisella tasolla kaksi ilmentymää. Ensimmäinen on, etteivät paikalliset koe hallinnon

reagoivan paikallisten huoliin toiminnan riskeistä ympäristöä kohtaan. Toinen on taustalla piilevät ratkaisemattomat maankäytön konfliktit, mikä voi tarkoittaa esimerkiksi uhkaa paikalliselle elämänmenolle tai niin sanottuja ”no-go alueita” (Lesser ym., 2021.) Paikallisella tasolla ymmärrän ensisijaiseksi hallinnoksi paikallishallinnon eli tässä tapauksessa Rautalammin kunnan. Ratkaisemattomat maankäytön konfliktit vuorostaan voivat tarkoittaa paikallisia alueita, joiden käyttöön liittyy vanhoja ristiriitoja. Toisaalta ”no-go alueet” ovat paikkoja, jotka ovat rajattuja jonkin toiminnan ulkopuolelle.

Yhteiskunnallisella tasolla toisen negatiivisen ymmärretään ilmenevän ensinnäkin epäluottamuksena kaivosalan sääntelykyvykkyyttä kohtaan. Toinen ilmentymä on yleisemmät näkemykset viranomaisten ja hallinnon liiallisesta poliittisuudesta, jopa korruptiosta (Lesser ym., 2021.) Ymmärrän näillä tarkoitettavan Suomen tapauksessa lupa- ja valvontaviranomaisia kuten Tukesia tai ELY-keskusta sekä tutkimuslaitoksia kuten GTK:ta. Toisaalta epäluottamuksen kohteeksi voi joutua itse kaivoslaki, jolloin kritiikki kohdistuu Suomen tapauksessa esimerkiksi työ- ja elinkeinoministeriöön.

Zachrisson ja Beland Lindahl (2019) ovat tutkineet ruotsalaisessa kontekstissa kaivoskriittistä liikettä ja kehittymistä. Heidän tarkoituksensa oli ymmärtää, miten ja milloin kaivossääntely aiheuttaa laajempaa kansallisen tason vastustamista. Artikkeleissa kerrotaan, että kansallisen liikehdinnän taustalla on useita erillisiä toimijoita, jotka kokevat vaikuttamiskeinot rajallisiksi. Heillä ei esimerkiksi ole mahdollisuuksia päästä osallistumaan politiikan muotoiluun tai itse lupaprosessiin. Toimintatavoiksi voidaan tällöin valita esimerkiksi erilaiset kansalaistottelemattomuuden keinot tai oikeudenkäynnit. Suhteiden luominen hallintoon tai viranomaisiin luovat väyliä vaikuttaa, mitkä voivat hillitä vastustamista (Zachrisson & Beland Lindahl, 2019.)

Suomessa kuntien rooli ja aktiivisuus kaivostoimintaan liittyvissä projekteissa on ollut vaihtelevaa. Toisissa kunnissa asia käsitellään melko neutraaleina teollisuudenhankkeina, kun taas toisissa kunnissa asia on politisoituneempi. Kuntien aktiivisuus on kuitenkin nähty hyödyttävän niitä (Mononen ym., 2023.) Jotkut kunnat ovat saattaneet ottaa kielteisiä kantoja malminetsintähankkeita kohtaan, kuten Heinäveden kunta. Toisaalla taas kunta saattaa suhtautua positiivisesti hankkeisiin, ja näkökannat paikallisella tasolla ovat moninaisemmat, kuten Sodankylässä (Leino ym., 2023.) Paikallisen tason toimijat ovat voineet joissain tapauksissa järjestäytyä ja luoda painetta kuntaa kohtaan, mikä on vaikuttanut niiden poliittisiin linjauksiin (Pölönen & Leino, 2023).

Ymmärrän paikallisella ulottuvuudella luottamuksen puuttumisen näkyvän ensinnäkin paikallisten kohdistamana lähihallintoon. Tarkastelen, millainen luottamussuhde paikallisilla on hallintoon. Yhteiskunnallisen ulottuvuuden kautta tarkastelen erityisesti sitä, kuinka kansallinen keskustelu heijastuu paikalliselle tasolle ja toisaalta kuinka paikalliselta tasolta osallistutaan siihen.

2.3.3 Perusarvojen yhteentörmäys

Kolmas ja alimmainen sosiaalisen toimiluvan negaatiotasoa on perusarvojen yhteentörmäys, mikä voi johtaa protesteihin. Kuten edellistä, ei tätäkään tasoa ole kovin tarkasti määritelty. Analysoin sitä legitimitetin tavoin vain paikallisen ulottuvuuden kulmasta. Skalaarimallissa paikallisen ulottuvuuden sisällöksi annetaan yksilön tai yhteisöjen arvojen ristiriitaisuus suhteessa toimintaa harjoittavaan yhtiöön tai hallintoon. Toinen sisällöllinen huomio on paikallisia kohtaan osoitettu valehtelu, joka on johtanut syvempään epäluottamukseen (Lesser ym., 2021.) Perustavanlaatuisista perusarvojen erilaisuudesta tai elämäntavoista Lesser ym. (2021) antavat esimerkiksi saamelaisiin liittyvät kysymykset. Koska tässä tapauksessa kyse ei ole saamelaisista, ymmärrän perusarvojen yhteentörmäystä yleisemmin ympäristökonfliktien ja -kiistojen kautta. Toinen tapa ymmärtää tätä negaatiotasoa on ympäristöön liitetyt käsitykset sekä identiteetti.

Valkonen ja Saaristo (2016) puhuttelevat ympäristökonflikteja ”eräänlaisina polttopisteinä tai kulttuurisina tihentyminä, joissa ympäristön yhteiskunnalliset ja kulttuurilliset merkitykset tulevat näkyviksi.” Eli aiottuun ympäristön muutokseen kohdistuva kritiikki pöyhii näkyväksi siihen liitettyjä merkityksiä ja toiminnallisia tapoja. Kyse voi olla esimerkiksi arvo- tai intressiristiriidasta. Konflikteihin syventymällä voidaan nostaa esiin muun muassa valta-asetelmia, ympäristötietoisuutta, poliittisia käytänteitä ja erilaisia toimijakytköksiä. Ympäristökonfliktit saatetaan nähdä pinnallisesti vain talouden sekä luonnonsuojelun väliseksi ristiriidaksi, vaikka kyse voi olla paljon monimutkaisemmastakin asiasta. Toimijoilla ei välttämättä ole asiasta edes lähtökohtaisesti samanlaista ymmärrystä, mikä voi mutkistaa osapuolien välistä kommunikointia. On toisaalta tärkeää huomioida, ettei mikä tahansa kiista ole konflikti (Valkonen & Saaristo, 2016.)

Conde ja Le Billon (2017) ovat pohtineet, miksi jotkut yhteisöt alkavat vastustamaan kaivosprojekteja ja jotkut taas eivät. Heidän tarkoituksensa ei ollut rakentaa yleispätevää mallia vastustamisen synnystä vaan antaa näkökulmia sille vastustamisen taustalla. Sosiaalisympäristölliset vaikutukset ovat yksi selkeä vastustamisen taustatekijä. Vastustaminen voi alkaa ennen varsinaisia toimenpiteitä, mihin on voinut vaikuttaa sosiaaliset verkostot muualle sekä muualta tietoon tulleet huonot esimerkit. Paikalliset eivät kuitenkaan vastusta välttämättä samoilla tavoitteilla, narratiiveilla tai intensiteetillä. Yhdeksi selittäväksi asiaksi vastustamiselle annetaan paikallisten halu vaikuttaa itse omaan tulevaisuuteensa ja käyttää siihen omia päätöksentekomekanismeja. Paikallisen päätöksenteon tueksi heidän tulisi itse voida valita välineitä ja tapoja arvioida, viedäänkö kaivosyhtiöiden toimintaa eteenpäin vai ei. Valta paikallisesta kehityksestä ei ajatuksen mukaan tulisi olla valtiolla tai yhtiöllä (Conde & Le Billon, 2017.)

Stiernström ja Arora-Jonsson (2022) ovat Conden ja Le Billonin (2017) tavoin huomioineet tulevaisuutta vastustamisen taustalla. He tutkivat kolmea kaivostoimintaan liittyvää projektia saamelaisten alueilla. Pääajatus tutkimuksessa oli, että malminetsintäprojektit aiheuttavat alueellisen epävarmuuden ”avoimia hetkiä” (open moments). Erilaiset toimijat tuottavat tutkimusalueeseen liitettäviä narratiiveja, joilla rajataan ja luodaan merkityksiä siihen. Ne voivat olla kilpailevia ja pyrkiä eri tarkoituksiin. Kysymyksenä on monimutkainen ja -ulotteinen kokonaisuus siitä, millä tavoin ja missä alueita otetaan hallintaan narratiivisin keinoin.

Suomessa Meriläinen-Hyvärinen ym. (2016) ovat tutkineet Talvivaaran sekä Muonion alueen ihmisten paikkasuhteita ja suhtautumista kaivoksiin. Aineistossa havaittiin paikkoihin liitettyjä elämänkerralliseen paikkasuhteeseen viittaavaa sisältöä, jotka ovat ylisukupolvisia. Työllisyysvaikutuksia lukuun ottamatta vaikutukset koettiin enemmän negatiivisina. Mielenkiintoista on, että päätelmissä nostettiin esiin tulevaisuuteen liittyvät perspektiivit ja muutoksien sietäminen. Vaikka luonto- ja talouskulmat nähtiin helposti vastakkaisina, on asia monimutkaisempi. Kiinnittämällä huomiota ihmisten paikkasuhteisiin ja niiden laatuun voidaan parantaa toiminnan vastuullisuutta ja kestävyyttä (Meriläinen-Hyvärinen ym., 2016.)

Yhteenvetona tästä tasosta on kolme asiaa. Tarkastelen ensinnäkin, onko kyseessä kiista, konflikti vai jotain muuta. Pyrin myös löytämään aineisosta niiden mahdollisen ytimen ja analysoida siihen liittyviä syitä. Oletan niiden olevan arvoihin pohjaavia, mihin liittyvät paikallisten kokemukset alueesta ja tulevaisuuskuvasta. Tarkastelutaso on paikallisessa ulottuvuudessa.

3 AINEISTO JA METODIT

3.1 Tapaustutkimuksen muodostamisesta

Sosiaalista toimilupaa on empiirisesti tutkittu tapaustutkimuksin (ks. 2. luku) ja näen sen hyvänä metodologisena valintana tälle työlle. Tutkimusongelman hahmottamiseksi ja -kysymykseen vastaamiseksi ei yksittäinen tarkkarajainen aineisto ole riittävä. Kokonaisuuden ymmärtämiseksi etsin materiaalia monista eri lähteistä. Teoreettinen viitekehys tulee ohjaamaan aineiston analysointia, minkä raameja olen hahmotanut taulukossa 1. muine sisältöineen. Koska tarkoitus on lähtökohtaisesti ymmärtää yksittäisen kunnan yleistä ilmapiiriä, ja aineisto on laaja, ei analyysimetodin tarvitse olla syväluotaava. Siksi käytän teoriaohjaavaa sisällönanalyysia, jota esittelen tarkemmin luvussa 3.2.3. Tapaustutkimus ei kuitenkaan ole yksi tiukasti rajattu tapa tutkia ja siitä on useita määrittelyitä. Esimerkiksi Meyer (2001) on antanut neljä erilaista määrittelytyyliä tai tapaa nähdä tapaustutkimus: tutkimussuunnitelmana (Cook & Campbell 1970), laadullisena metodologiana (Cassel & Symon 1994), tietynlaisena aineistonkeruuproseduurina (Andersen 1997) sekä tutkimusstrategiana (Yin 1989).

Koska sosiaalinen toimilupa on käsitteenä melko kontekstisidonnainen (esim. Prno, 2013) ja ei ole täysin selvää, mitkä tekijät tai asiat Rautalammin tapauksessa ovat olennaisia (ks. johdanto), näen valintojeni sekä joistain suunnista luopumisen tärkeinä ohjaavina tekijöinä. Siksi päädyin painottamaan tässä työssä tapaustutkimusta tutkimusstrategiana. Tapaustutkimuksen toteuttamiseksi käytän tässä työssä Robert Yinin teosta ”Case Study Research – Design and methods” viidettä painosta. Sen tekeminen on jaettu kuuteen eri vaiheeseen (suunnittelu, muotoilu, valmistautuminen, aineistonkeruu, analysointi, tulosten jakaminen), mutten käy niitä tämän työn puitteissa syvemmin läpi. Esittelen kirjasta yleiset tapaustutkimuksen periaatteet, teoriansoveltamista, aineistojen keräämisen sekä sen analysointitapoja (Yin, 2014.)

Tapaustutkimus on ennemminkin tutkimusstrategia, kuin mikään rajattu tapa tutkia. Sitä on perusteltua käyttää tilanteissa, joissa tutkimuskysymykset ovat ”miksi” ja ”miten” luontoisia. Toisaalta tutkijalla on vain vähän, jos ollenkaan vaikutusta tapahtumiin ja fokus on tilapäisissä reaali maailman ilmiöissä. Se toimii hyvin tapauksissa, missä itse ilmiö ja konteksti eivät ole tarkkarajaisia. Tapaustutkimusta tehdessä on luonnollista, että kiinnostavia suuntia on enemmän kuin tarkkoja datapisteistä. Siitä syystä aineistoa on syytä kerätä runsaasti ja soveltaa aineistotriangulaatiota. Triangulaatiossa materiaalia tulee kerätä monipuolisesti useista eri lähteistä ja lähde tyy peistä. Aiempi kirjallisuus ja teorit toimivat ohjaavina tekijöinä, mikä auttaa tutkijaa löytämään aineistosta olennaisia asioita. Aineistot ja analysointitavat voivat olla niin laadullisia kuin määrällisiäkin (Yin, 2014.)

Koska tapaustutkimuksen toteuttaminen on paljolti kiinni tekijän valinnoista, tutkijan rooli korostuu. Se tekee sen hyvästä toteuttamisesta haastavaa ja antaa mahdollisuuksia tutkimustavan kritiikille tai epäilyille. Yksi kriittinen huomio on liiallisessa soveltavuudessa, mikä voi johtaa aineistokeruun epäsystemaattisuuteen ja tulosten väljyyteen. Toinen tämän työn kannalta olennainen huomio on yleistämisen vaikeus yhdestä tapauksesta, vaikka se on perinteisesti tutkimustavan päämäärä. Kolmas huomio on selkeän kokonaisuuden muodostaminen, sillä vaarana on, että tutkimuksesta voi tulla rönsyilevä. Nostan kirjasta neljäntenä asiana esiin tutkijan itse-reflektion tärkeyden, jotta tulokset eivät ole vinoutuneet tiettyyn suuntaan. Työn laadun parantamiseksi esitettyjä ajatuksia ja väitteitä on hyvä testata esimerkiksi etsimällä aineistosta muita mahdollisia tulkintatapoja (Yin, 2014.)

Yleistämiseen pyrkiminen on eräs tapaustutkimuksen päämäärä, minkä toteuttamiseksi teoria ja aiempi kirjallisuus ovat tärkeä osa prosessia. Teorian sekä valitun kirjallisuuden tulisi olla selkeitä ja rajattuja, jotta niitä on hyvä soveltaa ja ymmärtää. Teoriaan ja aiempaan tutkimukseen hyvin perustuvalla tapaustutkimuksella voidaan parhaimmillaan pyrkiä yleistämään tuloksia selittävästi. Se antaa parhaimmillaan mahdollisuuksia testata joitain käsitteitä empiirisesti sekä luoda keskustelua tapauksen ja teorian välille. Toisaalta käytettäviä teorioita voi olla myös useampia ja tutkimuksen tarkoitus voi olla testata niitä ja niihin liitettyjä oletuksia. Teoria ja aiempi kirjallisuus on myös hyvä suhteuttaa käytettävään aineistoon (Yin, 2014.)

Yin (2014) esittelee teoksessaan kuusi mahdollista tapaustutkimuksen aineistolähdettä sekä yleisiä periaatteita niitä käytettäessä. Aineistolähteitä voivat olla dokumentit, arkistolähteet, haastattelut, suorat havainnot, osaaottavien seuranta ja fyysiset artefaktit. Kaikkia kuutta ei tarvitse käyttää ja niiden painotus on tapauskohtaista. Yleisesti ottaen haastattelut ovat tyypillisimpiä ja tärkeimpiä yksittäisiä aineistolähteitä. Lähteiden käytössä neuvotaan käyttämään useampia lähde tyy pejä ja niille tulisi myös luoda säilytyspaikka. Tiedon ketjuttamista kannattaa ylläpitää ja sähköisten lähteiden käytössä tulee olla tarkkana (Yin, 2014.)

Käytän tässä työssä käytännössä kahta lähdemateriaalityyppiä: dokumentteja sekä arkistolähteitä, joita kuvaan tarkemmin seuraavassa luvussa. Haastatteluiden

puuttuminen on mielestäni relevantti kriittinen huomio tätä tapaustutkimusta kohtaan, sillä se voi luoda paikoin epäselvyyksiä ja aukkoja analyysissä tai aiheuttaa väärin asioiden painottamista. Toisaalta runsas muu aineisto sekä paikallistuntemus pienentävät hieman haastatteluiden puuttumisen olennaisuutta. Esittelen seuraavaksi käyttämästäni lähdetyypeistä kerrottuja asioita teoksesta ja esittelen niitä samalla.

Dokumenttilähteet ovat hyvin kirjava joukko erilaisia kirjoituksia ja videoita. Niitä voivat olla kirjeet, sähköpostit, tapahtumaraportit, uutiset, muunlaiset uutismedia lähteet sekä kaikenlaiset muut tallenteet. Internetistä otettuina niihin tulee kuitenkin suhtautua varauksella ja niiden faktoja on hyvä tarkistaa muista lähteistä. Dokumentteja käyttäessä on hyvä ymmärtää niiden konteksti sekä käyttötarkoitus. Luotettavaltakin vaikuttavan lähteen käyttötarkoitus voi olla vilpillinen tai se voi olla suunnattu eri tarkoitukseen, mikä ei palvele tutkimuksen edistämistä suoraan. Siksi esimerkiksi uutisessa mainittavat arkistolähteet kannattaa etsiä ja käyttää enemmän niitä ensisijaisena lähdemateriaalina (Yin, 2014.)

Yin (2014) mukaan arkistolähteiden merkittävyys on melko tapaustutkimuskohdasta. Toisille ne voivat olla merkittävin lähdemuoto ja toisille taas niillä ei ole suurta merkitystä. Teoksessa varoitetaan luottamasta liikaa joihinkin arkistolähteisiin, sillä ne voivat olla tuotettuja palvelemaan jotain tiettyä tarkoitusta, mikä ei välttämättä ole tutkimuskäyttö. Kritiikki on sama, mitä dokumenttilähteiden kohdalla. Niitä tulee siis käyttää harkiten, mutta ne ovat suositeltavia. Teoksessa esitellään viisi erilaista arkistolähdetyyppiä. Ensimmäiseksi esitellään julkiset asiakirjat, joita valtio tai paikallinen hallinto tuottaa. Toinen tyyppi on palveluasiakirjat (service records), millä tarkoitetaan henkilöiden tai organisaatioiden palveluhistoriasta. Kolmanneksi kerrotaan organisaatioiden asiakirjat, kuten budjetit tai henkilöasiakirjat. Neljäs arkistolähdetyyppi ovat erilaiset kartat ja kaaviot. Viidenneksi annetaan toisten tuottamat kyselyaineistot, mitkä liittyvät tehtävään tapaustutkimukseen (Yin, 2014.)

Analyysin tekeminen on tapaustutkimusmetodologiassa yksi vähiten kehitettyjä aihealueita, mikä tarkoittaa tutkijan valintojen korostumista. Tapaustutkimusta varten voi kehittää oman analyysistrategian, mutta teoksessa esitellään neljä yleistä strategiaa, joita ovat teoriaohjaavuus, aineistolähtöisyys, tapauskuvauksen luonti ja kilpailevien selityksien luominen. Mitään edellä mainittua strategiaa ei tarvitse puhtaasti sellaisenaan noudattaa ja niitä voi soveltaa myös ristiin. Silloin tosin kannattaa olla huolellinen, jottei lopputulos ole sekava. Itse analyysia varten kerrotaan viisi tekniikkaa, joita ovat kaavaan sovittaminen (pattern matching), selityksien rakentaminen, aikasarja-analyysit, logiikkamallit ja rinnakkaistapauksiin vertaaminen. Teoksessa kehoitetaan ensimmäiseksi yleisesti ottaen vain tutustumaan aineistoon ja leikittelemään sillä (Yin, 2014.) Strategioiden ja analyysitekniikoiden soveltamista esittelen tarkemmin alaluvussa 3.2.2, joka on aineiston esittelyn jälkeen.

Tapaustutkimus on perusteltua tilanteissa, jossa eri toimijoiden väliset suhteet ovat monimutkaiset ja ilmiön taustat epäselvät (Yinin, 2014), joten siksi näen siksi me-

netelmän sopivan hyvin Rautalammin tapaiseen tutkimuskohteeseen, jossa hyväksytävyyden syyt ovat epäselvät. Onko kyse esimerkiksi kunnan sisäisistä ilmiöistä ja kehityskuluista vai ulkoisista vaikutuksista kuten koronapandemiasta, kaivoslakikeskustelusta, vihreästä siirtymästä, Talvivaaran jälkeisestä alan huonosta maineesta, yhtiön toimintatavoista ja niin edelleen. Kuinka-kysymys on hyvä ja kuvaileva kysymys, mutta pyrin pohtimaan myös miksi-kysymystä pohdinnassa, vaikkei se olekaan suora tutkimuskysymys.

Sosiaalinen toimilupa on selkeä ja tarkkarajainen käsite työn teoreettiseksi taustaksi. Toisaalta niin tapaustutkimukseen ja sosiaaliseen toimilupaan liitettävät soveltamisen mahdollisuudet, jopa epämääräisyydet ovat aiheellisia huomioita, joita tulee pohdinnassa arvioida. Onkin siten olennaista kiinnittää huomiota itse aineistoon, sen keräämiseen sekä analyysistrategiaan. Lesserin ym. (2021) malli toisaalta luo raamit aineiston käsittelyyn, mikä luo selkeyttä analyysiin. Mallin negaatiotasot erottavat sen muista malleista ja se antaa mahdollisuuden havainnoida sosiaalisen toimiluvan epäämisen tasoa sekä siihen johtaneita tekijöitä. Mallia ei ole empiirisesti paljoa testattu, minkä näen myös mahdollisuutena. Olen esimerkiksi käyttänyt soveltamisen mahdollisuutta ja onkin mielenkiintoista pohtia lopuksi, kuinka soveltaminen onnistui.

3.2 Aineistot ja analyysimetodi

3.2.1 Aineistot

Erilaiset dokumentit ovat määrällisesti tämän työn suurin aineistoryhmä, joista iso osa on sähköisiä uutismedialähteitä. Ne on kerätty pääasiassa seutukunnan lehdestä nimeltä Sisä-Savonlehti, alueellisesta Savon Sanomista sekä Ylen nettiuutisista. Muu yksittäinen medialähde on kunnallinen Rautalampilehti. Löysin uutismedialähteet kunkin median nettisivujen hakutoimintojen avulla. Hakusanoja olivat ”Rautalampi, vauraus, malminetsintä, kaivos, Rio Tinto, Muon Solutions”. Poikkeuksen hakumetodiin teki Rautalampilehti, sillä hain kaivosillan tallenteen perusteella oikeasta lehdestä lentomittauksista kertovan ilmoituksen. Uutismedia-aineisto koostui pääasiallisesti uutisista, mutta myös parista artikkelista sekä yksittäisistä ilmoituksista. Ylen uutisia on eniten (11 kpl), seuraavaksi eniten uutisia tai artikkeleita on Savon-Sanomilta (7 kpl), kolmanneksi tulee Sisä-Savon lehti (6 kpl). Rautalampilehdestä on yksi ilmoitus. Uutiset ajoittuvat vuosien 2017 ja 2022 välille, joista ensimmäinen koskee skandiumesiintymää ja viimeisin Rio Tinton luopumista malminetsintäprojektista.

Runsain yksittäinen lähde työssä on niin kutsutun Kaivosillan tallenne, joka on ollut avoimesti nähtävillä kunnan Facebook-sivuilla sen ilmestymisen jälkeen 2.3.2021. Kyseessä oli kunnan sekä CORE-hankkeen (ks. luku 4.2) yhteistyössä toteuttama keskustelutilaisuus, joka pidettiin koronapandemian takia ilman yleisöä kunnantalolla, mutta paikalla oli muutamia henkilöitä. Tallenteen pituus kokonaisuudessaan on yli

kolme tuntia, mutta tutkimuksen kannalta potentiaalista analysoitavaa löytyy vähemmän. Tallenteen alussa on äänetön aloitusruutu ja tilaisuuden noin kymmenen minuutin kahvitauko on sisällytetty siihen.

Muu dokumenttilähdemateriaali koostuu diaesityksistä, nettisivuista, sähköpostiviesteistä sekä muistioista sekä kirjeestä. Toinen kahdesta diaesityksestä on FinnAust Mining Southern Oy:n edustajan vuonna 2012 pitämästä tilaisuudesta. Selvitin tapauksesta muutaman yksityiskohdan sähköpostikeskustelussa, minkä kävin yhtiön nykyisten ja entisten työntekijöiden kanssa. Toinen diaesitys on CORE-hankkeessa mukana olleen ympäristöoikeuden professorin Ismo Pölösen laatima, minkä hän piti kuntapäätäjille lokakuussa 2020. Muistio vuorostaan käsittelee Kaivosillan kulkua. Kirjeellä tarkoitan Luonto- ja matkailualan yrittäjien lähettämää kirjettä kunnanhallitukselle. Muu sähköinen dokumenttiaineisto koostuu erilaisista nettisivuista, joita käytän luvuissa neljä ja viisi. Ne ovat pääasiassa jonkin virallisen toimijan, kuten GTK:n sivuja.

Arkistolähdetyypeistä käytän pääasiallisesti julkisia asiakirjoja ja yksittäisesti organisaatioiden asiakirjoja, karttoja sekä toisten tuottamia aineistoja. Julkiset asiakirjat koostuvat pitkälti kunnanhallituksen ja -valtuuston kokouksien pöytäkirjaotteista, jotka olen saanut sähköpostitse kunnalta. Varhaisin ote on kunnanhallituksen kokouksesta vuodelta 2012, mikä käsitteli kunnan rahallista tukea hankkeeseen, joka liittyi skandiumiin. Kolme muuta pöytäkirjaotetta ovat alkuvuodesta 2021, joista kaksi varhaisempaa ovat kunnanhallituksen ja myöhäisempi kunnanvaltuuston kokouksesta. Kaksi muuta kuntaan liittyvää asiakirjaa ovat kunnan kannanotto kaivoslain uudistukseen, joka oli valtuustopöytäkirjan liitteenä. Toinen on kuntalaisaloitepalelusta hakemani kuntalaisaloite.

Määrällisesti suurin arkistolähde on kerätty Tukesin sivuilta ja ne ovat varauspäätöksiä (myös valtauspäätöksiä) sekä malminetsintälupahakemuksia ja päätöksiä. Asiakirjoja on yhteensä 13 ja ne käsittelevät GTK:n, Muon Solutionsin (Rio Tinto), FinnAustin ja SCY Exploration Finlandin alullepanemia hakemuksia. Muuta Rautalammin kunnan malminetsintätietoa olen hakenut GTK:n ylläpitämästä Hakku-palvelusta. Käytin palvelussa hakusanana "Rautalampi" ja selasin asiakirjoja yleisluontoisesti. Tarkoitukseni oli ymmärtää, keitä toimijoita alueella on ollut, missä malminetsintää on tapahtunut ja mitä mineraaleja on etsitty.

Kaksi muuta asiakirjalähdettä ovat kartat sekä kunnan toimesta tuotettu elinvoimaselvitys ja kuntastrategiat. Karttalähteitä olen liittänyt lähinnä Rio Tinton projektista, millä havainnollistan varausalueen sijaintia ja kokoa. Rautalammin kunta teetti elinvoimaselvityksen FCG Finnish Consulting Group Oy:lla. Sen tarkoitus oli selvittää suuntaviivoja ja tulevaisuusnäkemää kunnalle elinvoimanäkökulmasta sekä sen kehittämisestä. Raportin yhteydessä toteutettiin myös kysely kuntalaisille, mihin tuli 120 vastausta. Loppuraportti julkaistiin huhtikuussa 2022. Huomioin elinvoimaselvityksestä yleisiä keskusteluaiheita ja näkemyksiä Rautalammin kunnasta sekä sen tulevaisuudesta. Selvitys osui ajallisesti yhteen Rio Tinton malminetsintäprojektin

kanssa ja otin sen siksi osaksi aineistokokonaisuutta. Kuntastrategioita vuorostaan olivat kunnan Elinvoimaohjelma (2018) sekä uusi Kuntastrategia (2022).

3.2.2 Analyysistrategia

Neljästä Yinin (2014) esittelemästä strategiasta noudatan teoriaohjaavuutta sekä tapauskuvauksen luomista, mikä näkyy tuloksien kaksiosaisuutena. Seuraava pääluku on tapauskuvaus, mihin olen yhdistellyt aineistoa kokonaisuutena ja luonut tarkan yleiskuvauksen Rio Tinton malminetsintäprojektin kulusta. Huomioin tekstissä myös kunnan aiempaa malminetsintähistoriaa, jotta työhön sisäänrakennetun hypoteesin tausta sosiaalisen toimiluvan olemassaolosta tulee näkyviin. Koska tapaustutkimuksessa muista saman teeman tutkimuksista on hyvä ottaa mallia (Yin, 2014), olen ottanut vaikutteita tuloksien kaksijakoisuudesta Leinon ja Miettisen (2020) tapaustutkimuksesta.

Viidestä analyysitekniikasta käytän tässä työssä suurimpana painotuksena selityksien rakentamista, mutta myös rinnakkaistapaukseen vertaamista. Rinnakkaistapaukseen vertaamisessa on mahdollista hyödyntää muuta samasta aiheesta tehtyä tutkimusta. Soveltamisen tapoja on monia, mikä riippuu paljon siitä, millaista ymmärrystä tai tietoa toisista tapauksista hakee (Yin, 2014.) Rinnakkaistapaukseen vertaaminen tarkoittaa tässä työssä lähinnä jo esiteltyä Leinon ja Miettisen (2020) tutkimukseen vertaamista pohdinnassa. Tapaukset ajoittuvat melko samalle ajanjaksolle ja kuntien tausta on samantyylinen. Molemmat ovat esimerkiksi kooltaan melko pieniä, sijoittuvat Järvi-Suomeen ja vastustaminen on lähtenyt kuntalaisista.

Selityksien rakentaminen vaatii Yinin (2014) mukaan erityistä tarkkuutta ja hän pitää sitä hyvin haastavana ”miksi” sekä ”miten” kysymyksien osalta. Pahimmillaan ongelmat voivat näkyä tuloksien vinoutumisena, mikä vähentää tehdyn työn reliabiliteettia sekä validiteettia. On tyypillistä, että selityksien hakeminen näkyy tulosten narratiivisena muotona. Koska narratiivinen kerronta eivät välttämättä ole täsmällisiä, on selittäviä asioita hyvä hakea teoriasta sekä muusta aiemmasta kirjallisuudesta. Selityksien rakentamisessa on tärkeää pohtia kilpailevia selitysmalleja, joita on tärkeää tuoda esille (Yin, 2014.) Toteutan kilpailevien selityksien kerronnan pohdintaluvussa 6. Otan analyysissä aineistosta osapuolien sisällölliset sanomiset pitkälti sellaisenaan, mutta arvioin niistä tehtäviä johtopäätelmiä.

Koska aineistoa on runsaasti, en tule viittaamaan jokaiseen aineistolähteeseen. Olen valinnut materiaalista niin kutsutun *pääasiallisen aineiston*, joka tukee tutkimuskysymykseen vastaamista. Se muodostuu Kaivosillan tallenteesta, sanomalehtiaineistosta, kuntalaisaloitteesta, kunnanvaltuuston kannanotosta ja luonto- ja matkailualan yrittäjien kirjeestä. Oletan löytäväni sosiaalisen toimiluvan menettämiseen olennaisimmat asiat edellä mainitusta aineistokokonaisuudesta. Käytän muuta aineistoa arvioivana ja täydentävänä materiaalina. Aineistotriangulaatio näkyy parhaiten Kaivosiltaa analysoidessa, sillä tapahtumaa käsiteltiin sanomalehdissä, muistiossa ja sain

tapahtumasta tallenteen. Voin verrata tallenteesta tekemiäni havaintoja muuhun aineistoon reflektoidakseni siitä tehtyjä huomioita.

Tarkoitukseni on kuvata sosiaalisen toimiluvan menettämisen prosessia ja vastustamisen taustoja. Kerätty aineisto on runsas ja monipuolinen, mutta siihen liittyy muutamia puutteita tai yksipuolisuutta. Olennaisin puutos on paikallisten henkilöiden variaatiossa, sillä *pääasiallisessa aineistossa* osallistuvien henkilöiden määrä ei ole suuri. He toisaalta esiintyvät useasti aineistossa ja ovat myös edustuksellisessa asemassa. Taustaltaan henkilöt ovat pääasiassa hankkeeseen kriittisesti suhtautuvia aktiiveja, kuntapolitikkoja, virassa olevia henkilöitä kuten kunnanjohtaja sekä Rio Tinton projektin parissa työskenteleviä henkilöitä. Sosiaalisesta mediasta kerätty aineisto olisi voinut paikata asiaa, mutta se olisi vienyt liikaa resursseja ja vaatinut laajempaa eettisteknistä pohdintaa (ks. esim. Toivonen ym., 2019).

Toisaalta ajattelen eri toimijoiden konkreettisen toiminnan sekä siitä käytävän keskustelun paljastavan riittävällä tarkkuudella seikkoja, jotka ilmentävät skalaarimallin eri tasoja. Voin siten arvioida sosiaalisen toimiluvan tilaa kunnan alueella. Sosiaalinen toimilupa tarkoittaa laajaa hyväksyntää ja laajoja positiivisia vuorovaikutussuhteita (Thomson & Joyce, 2008). Siten tarkoitukseni ei ole määrittää tarkasti, kuinka moni kannattaa tai ei kannata projektia. Olennaisessa asemassa ovat keskusteluun osallistuvat henkilöt, joiden sanomisien arvioon muu aineisto antaa mahdollisuuksia. Aineistolla voi arvioida laajaa hyväksyttävyyttä, mutta tarkempi arvio tietyn ryhmän sisäisestä hyväksynnästä on mutkikkaammin arvioitavissa. Esimerkiksi yhtiön ja maanomistajien välisistä keskusteluista en ole saanut materiaalia, mutta aineistosta löytyy siihen joitain viitteitä. Maanomistajien rooli onkin mielenkiintoinen, sillä heidän äänensä ei aineistossa juuri kuulu.

Ylipäänsä olen tunnistanut aineistosta lähes 20 eri nimikkeellä esiintyvää toimijaa, eikä ole analyysin kannalta mielekästä nimetä jokaista erikseen. Olen siksi yhdistänyt henkilöt ja muut toimijat kolmeksi kokonaisuudeksi analyysin ja sen esittämisen helpottamiseksi. Ensimmäinen toimija on yleisesti "Rio Tinto" tai "yhtiö," joka koostuu ainakin kuudesta eri kokonaisuudesta, joita erittelen tarpeellisissa kohdissa. Toinen toimijakokonaisuus on "paikalliset" tai "kriittiset paikalliset," joita yhdistää jokin paikkasidonaisuus kunnan alueeseen ja siksi luen esimerkiksi vapaa-ajan asukkaat ryhmään mukaan. Aineistossa ei esiintynyt yhtäkään selkeästi Rio Tinton projektia kannattavaa toimijaa, jonka vuoksi etuliitteeksi käy myös kriittinen. Etuliite alleviivaa aineiston henkilöitä, mutta myös erillistää heidät muista, jotka saattoivat kannattaa Rio Tinton projektia. Kolmas ryhmä on "kunta," joka muodostuu poliitikoista ja kunnan työntekijöistä. Erittelen heitäkin silloin, kun näen sen tarpeelliseksi.

Vaikka aineistomateriaali koostuu käytännössä julkisesti saatavilla olevasta materiaalista, on työssä noudatettava hyviä tieteellisiä toimintatapoja ja esittää eettistä pohdintaa. Olen esimerkiksi tutustunut Jyväskylän yliopiston tutkimuseettisiin ohjeisiin. Myös Yin (2014) muistuttaa muutamasta tärkeästä asiasta. Yksi tärkeä huomio

on, ettei (vahingossakaan) edistä jonkin toimijan agenda. Toinen tärkeä asia on aineistossa esiintyvien henkilöiden suojaaminen ja toisaalta tapa, joilla heitä esitellään (Yin, 2014.) On hyvä korostaa sosiaalisen toimiluvan käyttötapojen eroja, mitkä ovat riippuvaisia katsontakannasta (Boutilier, 2021). Tämän työn näkökulma korostaa paikallisten ääntä Koivurova ym. (2015), millä tarkoitan kuntaa ja kriittisiä paikallisia. Ajattelen myös kuten Gehman ym. (2017), että sosiaalisen toimiluvan myöntävät paikalliset, mikä tarkoittaa esimerkiksi legitimitetin yksisuuntaisuutta paikallisilta yhtiölle.

On hyvä tuoda esille, että olen Rautalammilta kotoisin ja allekirjoitin aikanaan kuntalaisaloitteen. Perhepiirissäni ei kuitenkaan ole henkilöitä, jotka olisivat maanomistajina varausalueella. Edellä mainittujen syiden takia olen halunnut kerätä julkisesti saatavilla olevan aineiston, minkä tarkoitus on ollut lisätä työn avoimuutta. En ole osallistunut aktivismiin tai paikallisen liikkeen, Pro Rautalammin, toimintaan ja olen tarkoituksellisesti pitäytynyt tapauksen sivustaseuraajana. En pyri edistämään Rio Tinton tai paikallisen liikehdinnän toimintaa esimerkiksi korostamalla joitain yksityiskohtia analyysissa, mitä edellä mainitut toimijat ovat toistaneet viestinnässään.

Ehkä olennaisin seikka ja pohdinnan paikka on ollut henkilöiden nimeämisen rajaaminen. Luvuissa 4 ja 5 tarkennetaan joitain henkilöitä ja kriteerinä on ollut heidän tunnettavuutensa, julkinen virka tai merkittävä asema. Yksityishenkilöitä ja liikkeiden edustajia en ole maininnut nimeltä. Esimerkiksi Pro Rautalampi ei ole yhdistysrekisterissä, minkä vuoksi se ei ole virallinen järjestö. Sanomalehdissä esiintyviä yksityishenkilöitä ei tässä työssä siteerata ja heidän sanomisiaan vain kuvaillaan tarvittaessa. Toinen raja siteerauksissa on äärimmäisten ilmausten välttäminen sekä kärkkäiden yksityiskohtien mainitsematta jättäminen, ellei se ole jollain tapaa olennaista. Esittelen seuraavaksi analyysimetodin, joka on tässä työssä sisällönanalyysi.

3.2.3 Analyysin tekninen toteutus

Käytän tässä työssä Polkuja yhteiskuntatieteelliseen ympäristötutkimukseen -teoksen ensimmäistä lukua sisällönanalyysista, joka on Tiina Silvastin kirjoittama. Sisällönanalyysi on kvalitatiivisten metodien perustyökalu, mikä soveltuu hyvin monenlaisiin aineistoihin, jotka ovat muutettavissa tekstimuotoon. Tekstissä annetaan samantyyllisiä ohjeita, mitä Yin (2014) antaa. Aineistoon on suositeltavaa tutustua rauhassa ja selailla sitä läpi, jotta kokonaisuus hahmottuu. Huomioita on hyvä tehdä alusta lähtien, mutta niiden ei tarvitse olla lopullisia. Muistiinpanojakaan ei kannata ensimmäisellä selauksella tehdä. Prosessi on melko monivaiheinen (Silvasti, 2014.)

Analyysin tekeminen alkaa koodaamisella, millä tarkoitetaan aineiston mielenkiintoisten kohtien nimeämistä ja eristämistä niiden kontekstia täysin unohtamatta. Koodaamisen tarkoitus on muodostaa teemoja, jotka ovat tässä työssä teoriaan pohjautuvia. Analyysissa on hyvä reflektoida tekstiä aiempaan kirjallisuuteen sekä teoriaan, mikä parhaimmillaan voi luoda rikasta keskusteluvuutta niiden välille. Tekstiin

on hyvä nostaa sitaatteja aineistoista, joita voi käyttää ainakin neljällä eri tavalla. Ensimmäkin niitä kannattaa käyttää todistuksena tai perusteluina tehdyille tulkinnalle. Toiseksi voi olla myös aineiston piirrettä kuvaava esimerkki. Kolmanneksi se voi toimia ikkunana aineiston henkilöiden kokemaan todellisuuteen. Neljäs tapa on kirjoittaa niiden lyhyitä pelkistettyjä tarinoita (Silvasti, 2014.)

Yin (2014) on esitellyt joidenkin tietokoneohjelmien käyttöä osana analyysia, ja olen päätenyt tässä työssä käyttämään ATLAS.ti -ohjelmaa. Se soveltuu hyvin erityisesti kvalitatiivisten aineistojen koodaamiseen ja teemoitteluun. Lisäsin ohjelmaan *pääasiallisen aineiston* ja selailun läpi koodasin sieltä sisältöjä, jotka osuvat kuhunkin skalaarimallin negatiivitasoon. Sen jälkeen järjestin aineistosta nostettuja osia yhteen ja järjestelin niitä sanojan sekä teeman mukaisesti. Ohjelma soveltui erityisesti Kai-vosillan tallenteen analysointiin. Muuta aineistoa analysoin ja koodasin käsin. Aineiston analysointi jakautuu jo aiemmin kerrotun mukaisesti kahteen pääluokkaan.

Seuraava luku on tapauskuvaus, mihin olen soveltanut Silvastin (2014) kirjan alussa kertomaa yksinkertaista versiota sisällönanalyysista. Se tarkoittaa tässä tapauksessa aineiston sisällön tulkintaa ja sen avulla rakennettua tarinamuotoista raporttia, mihin ei ole harjoitettu koodaamista, teemoitteluun tai syvempää analyysia (Silvasti, 2014). Se koostuu kolmesta alaluvusta, joita olen jäsentänyt tapauksen tapahtumien mukaan. Viides luku on varsinainen analyysiluku. Olen soveltanut teorialähtöistä strategiaa ja teorialähtöistä sisällönanalyysia. Analyysiluku tulee rakentumaan skalaarimallin negatiivitasoista, joista ensimmäinen perustuu projektin vähäiseen legitimitettiin. Toinen alaluku vuorostaan käsittelee hallintoon ja sääntelyyn kohdistuvaa luottamusta. Kolmas vuorostaan perusarvojen yhteentörmäystä (Lesser ym., 2021.) Esittelen lukujen aluksi niiden rakennetta tarkemmin.

4 RAUTALAMMIN TAPAUKSEN AJALLINEN KUVAUS

Tämän luvun tarkoitus on esitellä Rautalammin tapaukseen ja Rio Tinton projektiin liittyvät tapahtumat. Luku on muodostettu aineistosta ja se on kuvaileva ilman analyysia. Teksti on jaettu kolmeen alalukuun, joista ensimmäinen käsittelee varausvaiheen alkua sekä Rautalammin aiempaa malminetsintähistoriaa. Esittelen myös muutamia aiempia projekteja, joilla havainnollistan kunnassa vallinnutta ilmapiiriä kyseisiä projekteja kohtaan. Luku ajoittuu historiallisia kuvauksia lukuun ottamatta toukokuun 2019 ja elokuun 2020 välille.

Toinen alaluku käsittelee kritiikin syntymistä ja se sijoittuu syyskuun 2020 ja helmikuun 2021 välille. Luvussa kuvaillaan, millaisia tapahtumia kritiikin syntymisen ympärillä oli ja kuinka se alkoi järjestäytyä. Teksti päättyy kunnanhallituksen aktivoitumiseen ja kokoukseen helmikuussa 2021.

Kolmas alaluku alkaa maaliskuusta 2021, jolloin kunnassa järjestettiin Kaivosilta. Esittelen tapahtuman osallistujat, kuvailen esityksiä ja kerron lyhyesti sen ilmapiiristä. Muutoin luku käsittelee kunnanvaltuuston kokousta, malminetsintälupien hakemista, kuntavaaleja sekä tapahtumien kulkua joulukuulle 2022, jolloin yhtiö veti hakemuksensa pois Tukesilta.

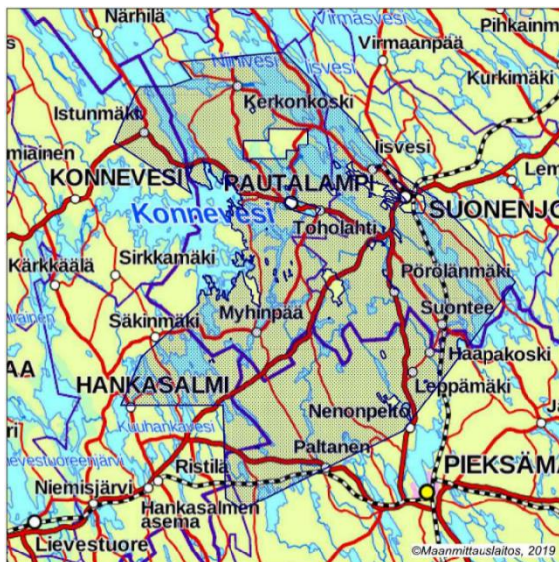
4.1 Varausvaiheen alku

Toukokuussa 2019 Yle uutisoi lyhyesti suomalaisen Muon Solutions -nimisen yhtiön varanneen noin 1500 neliökilometrin kokoisen alueen Rautalammin, Pieksämäen Suomenjoen, Hankasalmen ja Konneveden kuntien alueelta (ks. kuva 2). Yhtiö aikoi toteuttaa varausalueella alustavia tutkimuksia jo samaisena kesänä sekä kohdennuksia myöhemmin vuoden 2020 aikana (Salokangas, 2019a.) Varauspäätös oli päivätty 15.5.2019 ja hakemus saapui Rautalammin kunnanvirastolle 4.4.2019 kuultavaksi.

Päätös oli julkisesti esillä ja siitä oli mahdollista tehdä valitus 15.6.2019 asti, mutta selaista ei esitetty. Etsittäviä mineraaleja mainittiin hakemuksessa yhteensä 22, mutta kuten myöhemmin ilmeni, alueelta etsittiin pääasiassa nikkeliä ja kuparia. Päätöksessä kerrottiin myös Muon Solutionsin tutkimusaikeista. Niiden joukossa mainittiin pienestä näytteiden otosta ja kallioperän kartoituksesta esimerkiksi lentofysikaalisin menetelmin (VA2019:32.)

Muutamaa kuukautta myöhemmin heinäkuussa 2019 Savon Sanomat kertoi, ettei Muon Solutions toiminut itsenäisesti. Lehti otsikoi ”Maailman kolmanneksi suurin kaivosyhtiö aloittaa malminetsinnän Savossa” ja varsinaiseksi toimijaksi nimettiin kaivosyhtiö Rio Tinton kuuluva Rio Tinto Exploration. Kaivosyhtiöllä ei ollut varausaikaan vielä toimistoa Suomessa ja siksi Muon Solutions oli hoitanut niin varauksien kuin myöhemmin malminetsintälupien hakemisen (Peltonen, 2019; Kaivosilta 2:10:18). Savon Sanomien mukaan mahdolliset kairaukset aloitettaisiin jo aiemmin kerrotun mukaisesti vuoden 2020 aikana ja niistä tultaisiin informoimaan paikallisia (Peltonen, 2019). Yhtiön suunnitelmiin tuli kuitenkin muutoksia koronapandemian vuoksi vuoden 2020 aikana, eikä maastotöitä tai yhteydenottoja paikalliselle tasolle tehty kuin rajatusti (Kaivosilta, 2:18:07). Rio Tinton suomalainen tytäryhtiö Rio Tinto Exploration Finland Oy ilmestyi kaupparekisteriin toukokuussa 2020 (Kauppalehden yrityshaku, ei pvm.)

Myöhemmin Kaivosillalla GTK:n geologi selventää Rautalammin kunnan sijaitsevan muinaisten mannerlaattojen törmäysvyöhykkeellä ja omaavan mahdollisuuksia muun muassa nikkeli, kupari ja sinkki-

Kuvio 2. Varausalue tummalla alueella.
Lähde: (VA2019:32.)

esiintymille (Kaivosilta, 0:26:19). Toinen GTK:n geologi on kuvannut kuntaa osaksi Pohjois-Savon aluetta, minkä hän nimesi toiseksi potentiaalisimmaksi löytää malminesiintymiä (Tiihonen, 2021). Kunnan kallioperän tutkimisessa ei sinänsä ole mitään poikkeavaa ja aktiivisimmat toimijat ovat olleet GTK sekä Outokumpu, joista tosin viimeksi mainittu on lopettanut tutkimustoimet 1980-luvulla (Hakku-palvelu, ei pvm.). GTK on puolestaan jatkanut kallioperän tutkimuksia, ja viimeisin projekti on kuulunut valtakunnalliseen akkuminaalien kartoitustyöhön. Yllä mainituista mineraaleista poiketen, on tutkimuskeskus tutkinut kunnan kallioperää grafiitin osalta. Grafiittia löysi alun perin Outokumpu, muttei se ollut kiinnostunut siitä ja GTK teki tutkimustöitä Rautalammissa vuodesta 2016 eteenpäin (Kaivosilta, 0:43:45.)

Rautalammin erikoisuudeksikin on kutsuttu vuonna 2008 löydettyä mittavaa skandium-esiintymää. GTK:n tutkijat etsivät Rautalammin Kiviniemen alueelta eräiden kupari-nikkeli pitoisten kivien lähtöpaikkaa, mutta he havaitsivatkin myöhemmissä tutkimuksissa korkeita skandiumpitoisuuksia. Skandium on harvinaisiin maametalleihin kuuluva mineraali, jonka globaali vuosikulutus ei ole suuri ja toiseksi mineraali otetaan talteen muun kaivostoiminnan sivuvirroista (Hämäläinen 2017a.) Kiviniemen esiintymän arvoa on laskettu kymmenissä miljardeissa, mutta luku on lähinnä teoreettinen pienien käyttövolyymien vuoksi (Tiihonen 2021). GTK:n valtaus esiintymään raukesi vuonna 2015 ja esiintymä on ollut SCY Exploration Finland Oy:n hallinnassa vuodesta 2017. Rautalammin kunta oli rahoittamassa 2016–2018 meneillään ollutta hanketta, jossa selvitettiin esiintymän hyödyntämistä. Silloinen kunnanjohtaja on kertonut suhtautuneensa esiintymän hyödyntämiseen toiveikkaasti ympäristövaikutuksia unohtamatta (Hämäläinen, 2017a). Skandiumkaivoksen perustaminen on kuitenkin nähty epätodennäköisenä (Kaivosilta, 0:43:43; Tiihonen, 2021).

Outokummun sekä SCY Exploration Finland Oy:n lisäksi muu mainittava yritystoimija Rautalammin kunnassa on ollut FinnAust Mining Southern Oy. Yhtiöllä oli kaksi varausta kunnan alueella, mitkä on hyväksytty huhtikuussa 2012 ja Rio Tinton tavoin se etsi alueelta pääasiassa nikkeliä sekä kuparia. Alueiden koko oli noin 107 neliökilometriä. Osa varauksesta ulottui myös Konneveden kunnan alueelle (VA2011:0014; VA2011:0015.) FinnAust piti kunnassa kesäkuussa 2012 tiedotustilaisuuden suunnitelmistaan. Dioista selviää yrityksen aikovan suorittaa geofysikaalisia mittauksia helikopterilla, kuten Rio Tintokin. Esityksen sisältö on pääasiassa teknistä tietoa, mutta huomioi lisäksi taloudelliset hyödyt kunnalle sekä maanomistajille (FinnAust, 2012.) Sain tietää projektin parissa toimineelta henkilöltä yhtiön harjoittaneen alueella malminetsintää, eikä toiminta kohdannut vastustamista. Projekti päättyi ilman merkittävämpiä jatkotoimenpiteitä.

Lyhyen historiakatsauksen perusteella Muon Solutionsille toukokuussa 2019 hyväksytyt varaukset eivät yleisesti ottaen vaikuttaneet poikkeavilta. Mainittavat poikkeamat ovat lähinnä taustalla ollut ulkomaalainen kaivosyhtiö sekä varausalueen moninkertainen koko suhteessa aiempiin varauksiin. Toisaalta projektin todellisen alullepanijan, Rio Tinton, julkistaminen ei vielä suoraan aiheuttanut aineistossa merkittävämpää kritiikkiä. Alueen tutkimustyöt aloitettiin jo vuonna 2018 Lopella GTK:n kairasydänarkistossa, missä oli läpikäyty aiempaa materiaalia. Aiemmalla tiedolla on ollut merkitystä alueiden valintaan: esimerkiksi Outokumpu suoritti kairauksia jo aiemmin mainitussa Myhinpäässä sekä alueilla, jotka ovat nykyisin osa vuonna 2014 perustettua Etelä-Konneveden kansallispuistoa (Kaivosilta, 2:14:29).

Tämän tutkimuksen aikana Rautalammin kunnassa on ollut kolme erillistä projektia käynnissä: epäselvässä tilassa oleva skandium-esiintymä, GTK:n grafiittia tutkiva akkumineraaliprojekti sekä uusimpana Rio Tinton malminetsintäprojekti. Rautalammillä malminetsintää on harjoitettu pitkään, eikä suurempaa näkyvää vastustamista ollut havaittavissa maanomistajuuteen liittyviä kysymyksiä lukuun ottamatta

(Hämäläinen, 2017b). Päinvastoin Rautalammin 2012–2015 kuntastrategiassa tavoiteltiin kaivostoimintaa kuntaan, mutta tavoite ei ole malminetsintää lukuun ottamatta toteutunut (Elinvoimaohjelma, 2018). Kunnan edellinen kunnanjohtaja suhtautui esimerkiksi skandiumin louhimiseen toiveikkaasti, eikä nähnyt vuonna 2014 perustettua kansallispuistoa esteenä toiminnalle. Kunhan toimintaa voitaisiin harjoittaa ympäristöllisesti kestäväällä tavalla (Hämäläinen, 2017a.)

4.2 Kritiikin syntyminen

Rio Tinto aloitti suunnitellut geofysikaaliset tutkimukset syyskuun alussa 2020 ja ne kestivät kuun loppuun. Toimenpide toteutettiin helikopteriin kiinnitetyllä mittalaitteella, joka ulkoapäin näyttäytyi suurehkona metallisena kolmiona. Yhtiö tiedotti toimenpiteestä kahdessa paikallismediassa. Ilmoituksessa esiteltiin karttaan merkitty lentoalue, annettiin teknistä tietoa toiminnan suorittamisesta ja annettiin yhteystiedot yhteydenottoja varten. Tekstissä painotettiin avoimuutta ja vastuullisuutta esimerkiksi ympäristön kannalta, sekä huomioitiin meneillään oleva koronapandemia. Ylen uutisessa ilmoitettiin erikseen, että lentomittauksia tehdään myös kansallispuistoalueella (Rautalampilehti 9/2020; Kangas, 2020.)

Syyskuu 2020 oli Rio Tinton malminetsintäprojektin kannalta erityinen. Silloin toiminnan hyväksyttävyyttä alettiin aineiston perusteella ensimmäisiä kertoja haastamaan. Myöhemmin asia kehystettiin niin, että noin kuukauden ajan matalalla lentävä helikopteri mittauslaitteen kanssa ”...herättivät Rautalammilla kohua, sillä kopteri pörräsi myös kansallispuistossa” (Tiihonen, 2021). Yhtiön edustajat myös itse kommentoivat ja tunnistivat paikallisissa heränneen huolen (Kaivosilta, 2:21:58). Itse kansallispuistossa toimimisen lisäksi yhtiön toimet ajoittuivat hankalaan aikaan koronapandemian sekä Australian onnettomuuden vuoksi.

Rautalammin projektin kanssa samanaikaisesti Rio Tinto oli laajentamassa rautakaivostaan Länsi-Australiassa Juukan Gorgessa ja räjäytti kaksi kiviluolaa toukuussa 2020. Luolissa oli merkkejä ihmisen toiminnasta 46 000 vuoden ajalta ja niillä oli arvoa alueen alkuperäiskansoille. Tapaus herätti Australiassa ”laajaa ärtymystä”. Syyskuun 2020 Suomen tietotoimiston julkaisemassa ja Savon Sanomien jakamassa uutisessa kerrottiin yhtiöstä eronneen kolme johtajaa, mukaan lukien toimitusjohtaja. Kyseisen uutisen lopussa todettiin yhtiöllä olevan useita malminetsintähankkeita eri puolilla Suomea (STT, 2020.)

Tapahdumat Australiassa tai uutisointi kansallispuistossa toimimisesta eivät jääneet huomiotta Rautalammilla. Lokakuun ensimmäisenä päivänä 2020 Facebookiin perustettiin Pro Rautalampi -niminen julkinen ryhmä, joka muutama päivä perustamisen jälkeen muutetaan muotoon ”Pro Rautalampi – Puhtaiden vesien ja elinvoiman puolesta”. Muita suomalaisia liikkeitä tai ryhmiä on Facebookissa useita, joista suurin on noin 30 000 ihmisen Saimaa ilman kaivoksia -ryhmä (tarkistettu elokuussa 2023).

Myöhemmin Pro Rautalampi nimiset käyttäjätilit ilmestyvät myös YouTubeen, Twitteriin (nykyinen X huom.), Instagramiin ja sille on luotu omat nettisivut. Kanavat ovat informatiivisia, mutta kriittisiä. Ne jakavat esimerkiksi tilannekuvaa sekä muuta sisältöä kunnasta ja muista Suomessa meneillään olevista projekteista.

Kuntalaisten aktiivisuuden alkaessa Rautalammin kuntapäätäjille pidettiin oma informaatiotilaisuus lokakuussa 2020, joka oli osa CORE-hanketta, johon kunta osallistui. CORE oli Suomen Akatemian strategisen tutkimuksen neuvoston rahoittama hanke, jonka tarkoitus oli ”tutkija ja kehittää julkisen vallan, kansalaisten ja yritysten välistä yhteistoimintaa ympäristösuunnittelussa ja -päätöksenteossa”. Kuntapäätäjille järjestetyn tilaisuuden puhujana toimi ympäristöoikeuden professori Ismo Pölonen. Hän piti päätäjille esityksen otsikolla ”Malminetsinnän ja kaivostoiminnan sääntelyn lähtökohtia & kuntien strategioita”. Se sisälsi muun muassa sääntelyn ja kaivosprosessin esittelyä sekä muiden kuntien toimintatapoja vastaavissa tilanteissa (CORE, 2018; Pölonen, 2020.)

Marraskuun 5. päivä kesäasukkaista sekä kuntalaisista koostuva ryhmä julkaisi kuntalaisaloitteen, jonka yksi tavoite oli ilmaista huoli Rio Tinton aloittamasta toiminnasta sekä silloisesta kaivoslaista. Toinen tavoite oli aktivoida Rautalammin kuntaa ottamaan kantaa Rio Tinton projektia kohtaan. Lisäksi aloitteessa toivottiin kunnan ottavan kantaa tapahtuma-aikaan valmisteilla olevaan kaivoslakiin paikallisen päätösvallan lisäämiseksi. Aloitteessa viitattiin myös määrittelemättömästi toisiin kuntiin, jotka ovat ottaneet kantaa paikalliseen malminetsintään sekä kaivoslakiin. Rautalamppia esiteltiin aloitteessa luonnon ja kulttuurihistorian kautta, minne kaivostoiminta ei ollut sovitettavissa. Malminetsinnän toteutuminen nähtiin uhkana, joka luo epävarmuutta tulevaisuutta kohtaan (Kuntalaisaloite, 2020.)

Viikko aloitteen julkaisun jälkeen sen tekijät kirjoittivat paikallislehti Sisä-Savoon lukijakirjoituksen, jossa esiteltiin kuntalaisaloitetta. Kirjoittajat toistavat tekstissä aloitteen tavoitteita, annettua kritiikkiä ja summaavat meneillään olevaa tilannetta. Allekirjoittajiksi kuntalaisaloitteeseen pyydettiin yksityishenkilöiden lisäksi muita toimijoita, kuten yrityksiä, kalastuskuntia ja kyläyhdistyksiä (Lukijoilta, 2020.) Sisä-Savon lehden kirjoituksen jälkeen Yle ja Savon Sanomat uutisoivat Rautalamilla syntyneestä Rio Tinton toimien kritiikistä, kuntalaisaloitteesta sekä sen tavoitteista (Salokangas, 2020a; Heinonen, 2020). Myöhemmin yhtiöstä oikaistiin, ettei yhtiö suunnitellut varsinaista malminetsintää kansallispuistoon (Salokangas, 2020b).

Vuoden 2020 loppuun asti tilanne Rautalamilla oli kehitysvaiheessa. Yhtiö oli tiedottanut toiminnastaan eri uutismedioiden välityksellä, ollut yhteyksissä kuntaan ja ottanut kontaktia suoraan maanomistajiin konsulttityhtiö Geopoolin kautta. Kiinnostus Rio Tinton toimia kohtaan kasvoi vuoden 2020 aikana kuntalaisissa ja kesäasukkaissa, mikä oli kerättyssä aineistossa lähes yksinomaan kriittistä. Rautalammin kunnanjohtaja totesi Ylen haastattelussa olevansa tietoinen kunnassa käydystä keskustelusta ja ilmoitti, että asiaan otetaan myöhemmin kantaa, mutta ennakoi lähtökohdaksi halua päätösvallan lisäykseen (Ronkainen, 2020.)

Kuntalaisaloite luovutettiin kunnanvaltuuston puheenjohtajalle 2.2.2021 ja sitä käsiteltiin kunnanhallituksen kokouksessa saman kuun aikana. Alun perin kuntalaisaloitteen luovutus oli tarkoitus tehdä kaikille avoimessa keskustelutilaisuudessa, jonka järjestämistä siirrettiin koronapandemian vuoksi. Kunnanhallitus käsitteli aloitetta 15.2. järjestetyssä kokouksessa. Hallitus linjasi, ettei kaivostoiminta sovi Rautalammin silloiseen elinvoimastrategiaan, joka oli astunut voimaan vuonna 2018 (Kunnanhallituksen pöytäkirja 4/2021.)

4.3 Kunnan kanta, malminetsintähakemukset ja niiden peruminen

Alun perin marraskuulle 2020 suunniteltu keskustelutilaisuus peruuntui koronan vuoksi, mutta se pidettiin 2.3.2021 Rautalammin kunnantalolla ja siihen oli mahdollisuus osallistua etänä. Niin kutsutun Kaivosillan järjestivät Rautalammin kunta yhteistyössä CORE-hankkeen toimijoiden kanssa. Tilaisuus striimattiin kunnan Facebook-sivuille, missä se oli avoimesti nähtävillä kaksi viikkoa. Puhujina tilaisuudessa esitysjärjestyksessä olivat GTK:n geologi Aleks Salo, kuntalaisaloitteen edustaja, kunnanvaltuutetuille jo aiemmin esityksen pitänyt ympäristöoikeuden professori Ismo Pölönen, Rio Tinto (yhteensä 4 geologia, joista yksi Geopoolilta) sekä Suomen luonnonsuojeluliiton erityisasiantuntija Jari Natunen. Tilaisuudesta tiedotettiin etukäteen sekä pyydettiin lähettämään kysymyksiä, joita mahdollisuuksien mukaan käsiteltäisiin tilaisuudessa. Keskustelutilaisuutta johti kunnanvaltuuston puheenjohtaja (Kaivosillan tallenne, 2021; Kunnanvaltuuston pöytäkirja 2/2021; Rautalampilehti 2/2021.)

Keskustelutilaisuutta voisi kuvailla monipuoliseksi ja avoimeksi, mutta paikallisten ja kysyjien puolesta tiukkasävyiseksi. Myös tilaisuutta johtanut silloinen kunnanvaltuuston puheenjohtaja suhtautui yhtiötä kohtaan varautuneesti. Kaivosillassa GTK:n Salo ensimmäisenä puhujana kertoi tutkimuskeskuksen toiminnasta, malminetsinnästä, geologiasta ja sivusi Rautalamppia tutkimusalueena. Kuntalaisaloitetta edustavan henkilön esityksessä kerrottiin ajatuksia Rautalammin, Rio Tintosta sekä esiteltiin yleisemmin ajatuksia yhtiön toiminnan yhteensovittamisesta kuntaan. Pölösen vuorostaan kertoi lainsäädännöstä, paikallisten mahdollisuuksista ja ennakoivat lainsäädäntöön tulevista muutoksista. Pölösen diaesitys oli samankaltainen, mitä lokakuussa 2020 kuntapäättäjäille pidetty esitys (Kaivosillan tallenne, 2021.)

Tilaisuudessa pidetyn kahvitauon jälkeen Rio Tinton projektin edustajat esittelivät itseään, yhtiötään ja kertoivat toimiaan sekä tavoitteitaan alueella. Heidän esiintymistään voisi kuvailla paikoin varovaiseksi, mutta ymmärtäväiseksi ja vuorovaikutukseen pyrkiväksi. Vastatessaan yleiskysymyksiin, he kertoivat yhdeksi tavoitteekseen sosiaalisen toimiluvan saavuttamisen pidemmällä aikavälillä. Jari Natunen piti viimeisen puheenvuoron ja kertoi kaivostoiminnan ympäristövaikutuksista. Natunen esimerkiksi haastoi Rio Tinton edustajien näkemyksiä malminetsinnän vähäisistä vaikutuksista. Tilaisuudessa esitetyt kysymykset olivat kriittisiä, eikä yleisön puolesta

esitetty ääneen Rio Tinton toimia kannattavaa kysymystä tai kommenttia. Kunnanvaltuuston puheenjohtaja kiitti lopuksi kaikkia osallistujia ja kertoi kunnanvaltuuston ottavan malminetsintään kantaa seuraavassa kokouksessaan. Hän lisäsi, että myöhemmin tultaisiin vielä järjestämään uusi keskustelutilaisuus, muttei sellaista pidetty (Kaivosillan tallenne, 2021.)

Kunnanvaltuusto kokoontui 30.3.2021 ja käsitteli kokouksessaan muun muassa kuntalaisaloitetta. Asiaa oli käsitelty aiemmin kahdessa kunnanhallituksen kokouksessa 15.2. ja 15.3. Kunnanhallituksen 15.3. kokouksessa esitettiin valtuustolle, ettei kunta suostuisi uusiin malminetsintälupiiin. Lisäksi esitettiin, että kunta ottaisi kantaa tulevaan kaivoslakiin kuntien päätäntävällän kasvattamiseksi. Kuntalaisaloitteen lisäksi kohdan liitteenä oli luontomatkailuyrittäjien kirje sekä kunnan kannanotto tulevaan kaivoslakiin. Etelä-Konneveden sekä sen lähialueiden luontomatkailuyrittäjien tai alueesta kiinnostuneiden yritysten kirje oli päivätty 11.3.2021 ja sen oli allekirjoittanut 10 yritystä. Kirjeessä esiteltiin alueen potentiaalia matkailun näkökulmasta ja kuinka mahdolliset malminetsintätoimet ja kaivoshankkeet rajoittaisivat tai estäisivät yrittäjien toimintaa. Tekstissä toivottiin kunnalta toimenpiteitä malminetsinnän lopettamiseksi. Tosin tekstissä myönnettiin, ettei kunnalla ollut lainsäädännön puitteissa mahdollisuutta estää malminetsintää alueillaan. Kunnanvaltuusto päätti yksimielisesti hyväksyä kunnanhallituksen esityksen, ettei kunta suostu uusiin malminetsintälupiiin. Liian tiukan kannan järkevyyttä toisaalta pohdittiin ja mietittiin tapauskohtaisuutta (Kunnanvaltuuston pöytäkirja 2/2021; Taskinen-Kekki, 2021.)

Kunnanvaltuuston kannanotto lähetettiin neljään eri ministeriöön, kunta- ja maakuntaliittoon, Pohjois-Savon ELY-keskukseen sekä alueen kansanedustajille. Kaivoslain uudistusprosessi oli tuolloin käynnissä. Kannanotossa malminetsintä ja kaivostoiminta nähtiin ristiriitaisina suhteessa kunnan tavoitteisiin. Niiden kerrottiin hidastavan, jopa estävän investointeja luontomatkailuun ja että malminetsintä haittaa kunnan imagoa kansallispuistokuntana. Kaivosyhtiöiden toimenpiteiden sovittamista paikalliseen ympäristöön ei nähty mahdollisena. Kuntalaisaloite antoi esittelyn mukaan vahvan viestin sille, ettei malminetsinnällä ja kaivostoiminnalla olisi alueella sosiaalista hyväksyntää. Kunnanjohtaja myötäili valtuuston kannanottoa ja huomioi kuntalaisten aktiivisuutta asiassa. (Kunnanvaltuuston pöytäkirja 2/2021; Salokangas, 2021.)

Rio Tinto lähetti Tukesille 31.3.2021 yhteensä kahdeksan malminetsintähakemusta varausalueelle, joista viisi oli Rautalammin alueella. Hakemukset ovat kuitenkin kirjattu varausalueen lailla Muon Solutionsin nimiin. Pro Rautalampi -ryhmä alleviivasi sivuillaan hakemusten jättöpäivää, joka oli vuorokausi kunnanvaltuuston kannanotosta ja tätä yksityiskohtaa on tuonut esiin myös kunnanvaltuuston puheenjohtaja. Toisaalta varausalueen voimassaolo olisi päättynyt joka tapauksessa huhtikuun alussa. Alueet Rautalammilla painottuvat kunnan eteläosiin ja ovat verrattain lähellä Kansallispuistoaluetta, vaikkakaan suojelualueilla ei yhtiön mukaan tulnaisi toimimaan. (Pro Rautalampi, 2021a; Salokangas, 2021b.)

Rio Tinton malminetsintäprojekti Rautalammilla oli vuosien 2021 ja 2022 välillä hakemuksien käsittelyvaiheen vuoksi enemmänkin jännitteinen, kuin aktiivinen. Toisaalta niin Rio Tinto kuin Pro Rautalampi -liikekin tekivät joitain toimenpiteitä: Rio Tinto lähestyi malminetsintäalueen maanomistajia kirjeillä. Pro Rautalampi -liike vuorostaan oli näkyvillä Helsingissä järjestetyssä mielenosoituksessa, mihin osallistui muidenkin liikkeiden kannattajia. Toinen mainittava toimenpide oli liikkeen jättämä kirjallinen kannanotto tulevaan kaivoslakiin vuonna 2022. Tukesin lupapalvelu oli tapahtuma-aikaan ruuhkautunut, minkä vuoksi malminetsintähakemuksien käsittely pitkittyi. (Pro Rautalampi, 2022b; Tiuhonen, 2021; STT, 2021.)

Vuoden 2021 kuntavaaleissa Rautalammilla oli 56 ehdokasta. Heistä 30 vastasi Sisä-Savon lehden teettämään vaalikoneeseen. Rautalammille tarkennettujen kysymysten joukossa oli väite ”Rautalammille tarvitaan lisää työllistävää kaivostoimintaa”. Eri mieltä väitteen kanssa oli 86,7 prosenttia ja samaa mieltä 3,33 prosenttia vastanneista. 10 prosenttia vastaajista ei ollut väitteen kanssa samaa tai eri mieltä. Ehdokaiden vastauksien perusteluita nostettiin Sisä-Savon lehden uutisessa esille yli puoluerajojen ja ne olivat kriittisiä väitettä kohtaan. Kaivostoiminnan yhteensovittaminen ympäristöön nähtiin hankalana (Taskinen-Kekki, 2021b.) Myös kunnanvaltuuston puheenjohtaja toisti toukokuun valtuustokokouksessa, että Rio Tinton tulisi luopua malminetsintähankkeesta, eikä toimilla ole paikallisten hyväksyntää (Hakkarainen, 2021).

Kesällä 2021 Savon Sanomat kirjoitti artikkelin malminetsinnästä sen prosessista sekä Savon malmipotentialista, minkä yhteydessä Rio Tinton projektia sivuttiin. Artikkelin haastateltiin maanomistajia, kuntalaisaloitteen aktiivisia ja kahta työntekijää Tukesilta sekä GTK:lta. Kaksi ensin mainittua kertoivat haastattelussa ajatuksiaan malminetsinnästä, kaivostoiminnasta, paikallisesta ympäristöstä sekä vähäisiksi koetuista vaikuttamismahdollisuuksista. Tukesin haastateltava kertoi Rio Tinton toimenpanemien hakemuksien tuplaavan malminetsintäalueiden määrän Pohjois-Savossa ja ovat poikkeuksellisia alueella. GTK:n edustaja kertoi Savon alueen malmipotentialista yleisesti sekä millaisia mineraaleja milläkin alueella yleisemmällä tasolla voi olla (Tiuhonen, 2021.)

Joulukuussa 2022 Yle sekä Sisä-Savon lehti uutisoivat Rio Tinton luopuneen malminetsintähakemuksistaan. Kyse oli kaikista kahdeksasta hakemuksesta, jotka Rio Tinton yhteistyökumppani Muon Solutions pani vireille maaliskuussa 2021. Yhtiö ilmoitti julkisesti, että syy hakemusten poisvetämiseen oli alueen vähäinen geologinen kiinnostavuus. Pro Rautalammilla oli noihin aikoihin ilmestymässä maanomistajien kanssa yhteistyössä toteutettu vetoamus, mutta sitä ei ikinä julkistettu. Pro Rautalamin taustatoimija pohtii Ylen uutisessa, että Rio Tintoon kohdistettuun kritiikkiin oli kolme syytä. Ensimmäiseksi henkilö nimesi arvokkaaksi kertomansa vesistöalueen, jolla yhtiö toimii. Toiseksi hän kertoi Rio Tinton maineen kaivosyhtiönä, jota hän kutsui kyseenalaiseksi. Kolmanneksi syyksi henkilö sanoi kaivoslain, jonka hän koki olevan huono niin ympäristön kuin paikallisten asukkaidenkin kannalta (Salokangas, 2022.)

5 ANALYYSI

Tämä analyysiluku perustuu sosiaalisen toimiluvan skalaarimallin negaatiotasoihin (Lesser ym., 2021) ja taulukon 1 sisältöihin. Ensimmäinen alaluku perustuu legitimitetin menettämiseen paikallisella ulottuvuudella. Tarkemmin hyötyjen legitimitettiin sekä toiminnan legitimitettiin. Toiseksi etsin aineistosta kohtia, joissa on tapahtunut kontakteja Rio Tinton, paikallisten ja kunnan välillä. Pyrin ymmärtämään, millaisia ne kontaktit ovat olleet ja kuinka niihin on suhtauduttu. Kerron myös tarkemmin, keihin kyseiset kontaktit ovat kohdistuneet. Legitimitetin osalta etsin teoriaan pohjautuen kohtia aineistosta, joiden avulla voin arvioida projektin hyväksyttävyyttä.

Toiseen alalukuun vaihdan perspektiiviä luvun 3.2.2 mukaisesti. Analysoin aineistoa niin paikalliselta kuin yhteiskunnalliseltakin ulottuvuudelta. Tarkoitukseni on arvioida luottamusta, mikä kohdistuu kunnanhallintoon sekä laajemmin valtion hallintoon, sääntelyyn ja viranomaisiin. Jotta tason voidaan arvioida olevan voimassa, pitää aineistossa näkyä toimijoihin kohdistuvaa vastustamista. Aion tällä tasolla myös havainnoida, kuinka paikallinen ja yhteiskunnallinen ulottuvuus ovat yhteydessä toisiinsa. Erityinen tarkastelukohta on kaivoslain uudistuksen näkyminen paikallisella ulottuvuudella.

Kolmannessa ja viimeisessä analyysin alaluvussa muutan näkökulman takaisin vain paikalliselle ulottuvuudelle ja pyrin havainnoimaan alinta negaatiotasoa, joka on perusarvojen yhteentörmäys. Pyrin etsimään kohtia, missä osapuolet puhuvat paikallisesta ympäristöstä, millaisena se nähdään ja mitä merkityksiä siihen liitetään. Toisaalta havainnoin, millaisena osapuolet näkevät tulevaisuuden ja siihen liittyvät uhat. Pohdin, miltä osin edellä mainitut asiat risteävät ja onko niiden välillä konfliktia. Lesserin ym. (2021) mallissa alin taso tarkoittaisi näkyviä protesteja, joita havainnoin aineistosta.

5.1 Legitimiteetin menettäminen

Keskityn tässä aluvuossa Rio Tinton malminetsintäprojektin legitimizeettiin arvioidakseni projektin hyväksyttävyyttä. Arviointi tapahtui paikallisella ulottuvuudella kolmella tavalla, joista ensimmäisenä tarkastelin *vuorovaikutteisuutta*. Toisin sanoen, minkä laatuista vuorovaikutteisuus oli tai keiden välillä sitä oli. Toisena asiana analysoin, *mitä toimenpiteitä kohtaan oli legitimizeetti* ja mitä ei. Kolmantena asiana tarkastelin *hyötyjen legitimizeettiiä*. Eli millaisia taloudellisia ja sosiaalipoliittisia hyötyjä esitettiin ja oliko niillä legitimizeettiiä.

Rio Tinto toteutti projektinsa lain edellyttämin vaatimuksin, eikä aineistossa esiintynyt syytöksiä yhtiön toimien laillisuutta kohtaan. Yhtiön edustaja totesi, ”...että tämä meidän lähestymistapa alueeseen on ollut hyvin yleinen tapa lähestyä mielenkiinnon aluetta...” (Kaivosilta: 2:16:14). Lain minimien noudattaminen ei kuitenkaan takaa paikallistason myöntämää hyväksyntää (Lesser ym., 2021). Selkeimpiä syitä legitimizeetin menettämisen taustalla Rautalammin tapauksessa yleisesti ottaen olivat yhtiön toimintatavat, toiminnasta koetut vaikutukset sekä alan että yhtiön huonoksi koettu maine. Rio Tinto ei onnistunut luomaan Rautalammilla laajalti toimivia ja positiivisia vuorovaikutussuhteita, eivätkä paikalliset tai kunta kokeneet tarpeeksi hyötyvänsä projektista, mitkä ovat sosiaalisen toimiluvan edellytyksiä. Kunnassa vallinneet edellytykset hyväksyä malminetsintäprojekteihin liittyviä toimenpiteitä olivat olemassa, mutta hävisivät ainakin malminetsintäluvan osalta tutkimuksen aikajanan sisällä.

Halu *vuorovaikuttaa* sekä keskustella olivat itsenään selkeitä toiveita eri osapuolilla. Kaivosillassa Rio Tinton edustajat painottivat useaan kertaan vuorovaikutuksen merkitystä ja he halusivat avoimesti kertoa yhtiön toimenpiteistä alueella. Yhtiö kuitenkin epäonnistui luomaan toiminnalleen hyväksyvän ilmapiirin sekä laajat positiiviset vuorovaikutussuhteet. Kaivosillan esityksen loppupuolella yhtiön edustajat esittivät ensisijaiseksi tavoitteekseen luoda sellaiset keskusteluyhteydet, että kunnassa voitaisi toimia. Toiveissa oli kyky olla läsnä sekä vastata paikallisten kysymyksiin: ”Me halutaan tai halutaan pyrkiä säilyttämään tai vähintäänkin ainakin saamaan aikaan sellainen keskusteluyhteys nimenomaan niin, että me kyettäisiin toimimaan tässä rinnalla kunnassa. Se on se meidän ensisijainen tavoite. Olla läsnä ja ottaa kysymyksiä vastaan ja pyrkiä parhaamme mukaan niihin vastaamaan.” (Kaivosilta, 2:31:39).

Rio Tinton toimesta keskusteluyhteyksiä luotiin ensisijaisesti maanomistajiin ja kuntaan. Sama toimintatapa olisi jatkunut myös malminetsintävaiheessa (Kaivosilta, 2:22:52). Yhteydenottoja toteutettiin suppeasti ja pääasiallisesti yhtiö ilmoitti toiminnastaan, mikä ei antanut aineiston valossa paikallisille kokemusta vaikuttaa toimintaan. Toisaalta Rio Tinton edustajat kertoivat kahdessa kohdin vaikuttamismahdollisuuksista. Ensimmäinen oli geofysikaalisten mittauksien aikana, jolloin paikallisilla

oli mahdollisuus yhteydenottoihin, minkä perusteella yhtiö harkitsi muutoksia mitaustoiimiin. Aineistosta ei kuitenkaan ilmennyt, oliko Rio Tintolle tehty yhteydenottoja tai tehtiinkö niiden perusteella muutoksia tehtyihin suunnitelmiin. Toinen vaihtamisen mahdollisuus annettiin maanomistajille. Geopoolin edustaja muotoili asian niin, että jos maanomistaja ei suostuisi malminetsintään alueillaan yrityksistä huolimatta, ”pitää meidän harkita, että ehkä sinne ei sitten kannata mennä,” (Kaivosilta, 2:32:31).

Kriittisissä puheenvuoroissa koettiin, ettei toimintaan voinut todellisuudessa vaikuttaa, mistä käytettiin esimerkkinä kansallispuistossa toimimista lehti-ilmoitusten kautta. Toisaalta yhtiö ei reagoanut tarpeeksi nopeasti paikallisten huoliin. Esimerkiksi Australian onnettomuutta kommentoitiin vasta Kaivosillassa yleisökysymyksen jälkeen. Toisaalta poikkeuksen reagoimattomuuteen paikalliseen keskusteluun teki juuri toiminta kansallispuistossa. Kun mittauksien jälkeen Rio Tinton toimet kansallispuistossa nostettiin esiin uutisotsikossa ja kuntalaisaloitteessa, pyrki yhtiö oikaisemaan aiheutunutta huolta. Yhtiöstä kerrottiin, ettei se aikonut harjoittaa varsinaista malminetsintää kansallispuistossa, vaan pyrki saamaan ymmärrystä laajemmin alueen geologiasta. Sama alleviivaus tapahtui myöhemmin Kaivosillassa yhtiön edustajan esitellessä varausaluetta. Yhtiö ei aikonut harjoittaa malminetsintää kansallispuistossa. Toisaalta niin ei aineiston perusteella paikallisten tai kunnan toimesta esitetty.

Vaikka yhtiön toiminta näkyi paikallisille laajemmin vasta helikopterilla suoritettujen mittauksien myötä, oli yhtiö tehnyt taustoittavaa toimintaa ja malminetsintäsuunnitelmia jo pidempään. Suunnitelmien ja käytettyjen resurssien vuoksi projektia pyrittiin myös jatkamaan. Tavoitteista joustaminen esimerkiksi malminetsintälupahakemuksien osalta ei siten ollut mahdollista. Rio Tinton edustaja myönsi yhtiön hakevan malminetsintälupia ja jatkavan toimintaansa, vaikka kunta ottaisi kieltävän kannan malminetsintää kohtaan: ”...Meillä on tehty monen vuoden taustatyö, että ollaan päästy tähän aluevalintaan. Tehty näitä ison mittakaavan tutkimuksia, niin kuten tuossa on käynyt ilmi niin kyllä meillä tässä vaiheessa on toiveessa että me kyetään määrittämään ne malminetsintälupa-alueet...eli malminetsintää on tarkoitus jatkaa...” (Kaivosilta, 2:29:17).

Kansallispuistossa toimiminen helikopterilla itsenään ei oman aineistotulkinani mukaan ollut varsinainen syy kritiikin taustalla, vaan kyse oli ennemminkin yhtiön toimintatavoista ja paikallisten vähäisistä mahdollisuuksista vaikuttaa yhtiön suunnitelmiin etukäteen. Tietoa annettiin tiipoittain ja osa ihmisistä joutui itse ottamaan asioista selvää. Rio Tinto alettiin nähdä esimerkiksi ”huonomaineisena kaivosjättinä.” Yhtiön ilmoitusluontoinen toimintatapa esimerkiksi kansallispuistossa näyttäytyi aineistossa paheksuttavalta. Yhtiön edustajat kertoivat Kaivosillassa, ettei toimissa ole aina onnistuttu. Edustajat tunnistivat myös mittauksista aiheutuneen huolen ja kritiikin. Australian tapahtumia he kommentoivat pahoittelevasti, ”ettei näitä tapahtumia olisi alun perinkään pitänyt tapahtua” (Kaivosilta, 2:40:34).

Kuntalaisaloitteen edustaja esittikin Kaivosillassa, kuinka olisi toivonut yhtiön menettelevän malminetsintähankkeessa. Hän ensinnäkin olisi toivonut yhtiön esittäytävän ensin itse, minkä jälkeen kertoisi missä aikoisia toimia ja millä tavalla. Vasta yhtiön esitettyä asiansa, voitaisi keskustella sen paikallisesta hyväksyttävyydestä. Asioista olisi pitänyt keskustella paikallisten kanssa laajemmin ennen varsinaisia toimia, sillä nyt toiminta vaikutti yllättäneen osan paikallisista (esim. Tiihonen, 2021).

Analysoituani *toiminnan legitimizeettiä*, on varausalueen hakeminen ensimmäinen pohdituttava asia. Se ei lupana aineistossa saanut kritiikkiä, mutta luvan aikana tehdyt toimet saivat. Kritiikkiä sai varausalueen voimassaolon aikana suoritettu geofysikaalinen etsintä, mutta sitäkään ei itsenään toimintana vastustettu, sillä kyse oli ennemminkin toimintatavasta. Paikallisten toimesta malminetsintään pyydettiin ottamaan kantaa ja kunnanvaltuusto päätti, ettei kunta suostu malminetsintälupiin. Eli luvalla ei ollut hallinnollisena toimenpiteenä legitimizeettiä. Sitä myöten kaivostoiminnallakaan ei sitä ollut. Kunnan päätöstä itsessään ei haastettu ja sillä oli aineiston perusteella paikallisten hyväksyntä.

Yhtiön ja paikallisten välillä näkyi selkeä ristiriita siitä, mistä toiminnassa oli kyse. Yhtiön edustajat painottivat kaivoksesta puhumisen epärelevanttiutta. Varsinainen kaivostoiminta sekä sen vaikutuksista puhuminen olivat kuitenkin paikallisten puolelta aineistossa tavallisia. Aineistoa analysoimalla huomasi yhtiön ja paikallisten puhuvan hieman eri asioista, kun puhuttiin toiminnan vaikutuksista. Rio Tinton edustajat pyrkivät painottamaan kyseessä olevan alkuvaiheen malminetsintää, jolla ei ole suurta vaikutusta ympäristöön: "... Uskotaan, että varhaisen vaiheen malminetsintä ja se, mitä me tässä olemme tekemässä, voidaan tehdä hyvin vastuullisesti ja vähäisillä vaikutuksilla" (Kaivosilta 2:26:57). Esitettyjä väitteitä konkreettisen toiminnan vähäisistä vaikutuksista ei paikallisten tai kunnan puolesta aineistossa kiistetty tai haastettu.

Kaivostoiminnalla ja malminetsinnällä ei toimintana ollut paikallisten legitimizeettiä, mikä näkyi eri aloitteissa ja kannanotoissa. Niiden mukaan Rio Tinton olisi pitänyt luopua toiminnastaan ja sitä esitettiin myös yksittäisissä kuntapoliitikkojen puheenvuoroissa kunnanvaltuuston päätöksen jälkeenkin. Kaivosillan eräässä yleiskysymyksessä pohdittiin, "jos kunta on ilmaissut, ettei kaivos sovi kunnan elinvoimastategiaan, miksi edes etsiä malmeja..." (Kaivosilta, 2:36:06). Mielenkiintoinen yksityiskohta toiminnan legitimizeettiä ajatellen on, ettei kunnanvaltuuston päätöksellä tai kuntalaisaloitteella näyttänyt olevan yhtiön toimintaan vaikutusta ja yhtiö jatkoi toimintaansa suunnitelmiansa mukaisesti. Niillä ei siis välttämättä ollut yhtiön näkökulmasta legitimizeettiä.

Analysoidessani *hyötyjen legitimizeettiä*, ei yhtiö esittänyt aineistossa paikalliselle tasolle laajemmin taloudellisia hyötyjä tai muitakaan sosiaalispoliittisia hyötyjä, mihin tarttua. Yhtiö mainitsi lähinnä maanomistajamaksut ja niistä lienee keskusteltu yksityisesti maanomistajien kanssa, kun yhtiö oli kierrellyt varausalueella. Kaivosillassa kuntalaisaloitteen edustaja kertoi hänen ja muiden aktiivien pohtineen hyötyjä

sekä haittoja, joita malminetsinnästä ja kaivostoiminnasta voisi kuntaan tulla. Hyödyt voisivat olla esimerkiksi taloudellisia, työllistäviä ja muunlaisten mahdollisuuksien avautumista. Kokonaisuutta arvioitaessa he näkivät toiminnan vaikutukset kuitenkin negatiivisiksi, kuten kuntakin.

Paikallisten ja kunnan sanomisissa korostuu paikallinen ympäristö nimenomaan luonnon kautta. Aineistossa esitettiin, ettei kysymys malminetsinnästä ja kaivostoiminnasta ole vain ympäristökysymys, vaan myös elinvoimakysymys. Kunnan puolesta aluetta haluttiinkin kehittää matkailun näkökulmasta, mikä näkyi yhtenä kärkeinä vuoden 2018 Elinvoimaohjelmassa ja kannanotossa. Malminetsintähankkeet nähtiin siten ristiriitaisina suhteessa muihin tärkeiksi koettuihin toimialoihin. Rio Tinton edustajat tunnistivat matkailun ja muun toiminnan painotuksen, mutta eivät nähneet niitä ristiriitaisena suhteessa malminetsintään. Toisaalta mitään konkreettisia ehdotuksia ei aineistossa esitetty, kuinka toimintaa yhteensovitettaisiin tai jännitettä matkailun ja malminetsinnän välillä lievennettäisiin. Kuntastrategiaan tai kannanotoihin yhtiö ei kommentoinut suoraan. Luonto- ja matkailualan yrittäjien kirjeen allekirjoittajat näkivät, ”että alueen imago puhtaana luontomatkailukohteena voisi vaurantua malminetsinnän vuoksi.”

Yhteenvedona ensimmäisestä negatiivisesta esitän, ettei Rio Tinto saavuttanut laajaa hyväksyntää toiminnalleen, mikä kertoo projektin vähäisestä legitimitetistä. Vaikka esimerkiksi koronapandemia vaikutti yhtiön toimiin, se ei ottanut kuntalaisia aktiivisesti mukaan keskusteluihin tai päätöksentekoon, jotka oli etukäteen tehty. Paikallisella tasolla ei nähty kaivostoiminnan ja sitä myötä malminetsinnän tuovan kuntaan riittävästi hyötyjä. Toiminnan nähtiin häiritsevän muita elinkeinoja.

5.2 Hallintoon ja sääntelyyn kohdistuva luottamus

Tässä alaluvussa analysoin hallintoon kohdistuvaa luottamusta niin *paikallisella* kuin *yhteiskunnallisella ulottuvuudella*. Tällöin kyse ei ollut niinkään yhtiö-yhteisö-dynamiikasta, vaan sääntelystä, viranomaisista sekä hallinnosta. Aloitan *paikallisesta* ulottuvuudesta, jolloin kyse oli lähinnä paikallishallintoon eli kuntaan kohdistuvasta luottamuksesta. Aineiston perusteella kunnalla sekä paikallisilla oli molemminpuolinen luottamus ja kunta aktivoitui vastustamaan hanketta. Paikallisen tason toimijoilla oli aineistossa yhtenäinen kokemus ympäristöriskeistä, mikä johti myös toimenpiteisiin. Mitään vanhoja ympäristökiistoja ei aineistossa esiintynyt, eikä esimerkiksi vanhoja malminetsintäprojekteja nostettu esiin kriittisessä valossa.

Skalaarimallin kannalta mielenkiintoinen yksityiskohta on sovellutus, missä paikallisen ulottuvuuden luottamuksenosoituksen kohde oli paikallishallinto. Kunnan reagointi ei ollut itsestään selvää, sillä aiemmin suhtautuminen kaivostoimintaan oli

ollut myönteistä. Kuntalaisaloite oli selkeä toimenpide, millä paikallinen hallinto ha-
luttiin aktivoida ja sen politiikkaan pyrittiin vaikuttamaan. Tavoite konkretisoitui
kuntalaisaloitteena, mikä oli paikallisten sekä kesäasukkaiden alullepanema. Pyrki-
myksiä vaikuttaa kuntaan ei aloitteessa peitelty ja se esiteltiin hyvin suoraan: "Me al-
lekirjoittaneet vetoamme kuntaan, että se ei suostuisi uusiin malminetsintälupiiin..."
(Kuntalaisaloite). Toinen toimenpide kunnan aktivoimiseksi on aineistossa ollut
luonto- ja matkailualan yrittäjien kirje, missä asia ilmaistiin myös melko samalla suo-
ruudella.

Kuntalaisaloitteeseen ja yrittäjien kirjeeseen konkretisoituu myös malminetsin-
täprojektin vastustaminen. Vaikka dokumentit olivat tahoillaan osoitettu kunnalle,
olivat ne myös signaaleja Rio Tintolle, mikä ilmenee esimerkiksi seuraavasta nos-
tosta: "Kunta ei voi nykyisen kaivoslain mukaan kieltää malminetsintää, mutta kun-
nan kannanotolla voi kuitenkin olla ratkaiseva merkitys tässä vaiheessa tässä vai-
heessa, kun yhtiö vasta suunnittelee toimintaansa." (Luonto- ja matkailualan yrittäjien
kirje). Kunnan ja kuntalaisten sekä kesäasukkaiden keskinäinen vuorovaikutus näyt-
täytyi aineiston valossa toimivalta, eikä kritiikkiä esiintynyt osapuolien välillä.

Kunnan aktivoituminen tapahtui alle puoli vuotta aloitteen julkaisemista (loka-
kuu 2020) ja melko pian sen luovuttamisesta. Toisaalta esimerkiksi kunnanjohtaja en-
nakoi linjausta jo marraskuussa 2020 ja pohti suhtautumisen olevan kielteinen. Ennen
varsinaisia päätöksiä kunnassa aiottiin käydä sisäistä keskustelua asian selkeyttä-
miseksi. Lopulta kunnanhallitus linjasi hieman ennen kaivosiltaa, ettei kaivostoiminta
sovi yhteen kunnan uusimman elinvoimastrategian kanssa. Tämä on ollut selkeä kun-
nan sisäinen linjamuutos, mikä on näkynyt aineistossa esimerkiksi luontomatkailun
korostamisena ja sen kasvulle nähtiin potentiaalia.

Kunnan tukea sekä aktiivisuutta kiitettiin Kaivosillassa aloitetta edustavan hen-
kilön toimesta, mikä vankisti hänen luottamustaan kuntaa ja osallistumismahdolli-
suuksia kohtaan: "Kiitos vielä Rautalammin kunnalle tästä, että ollaan saatu hyvin
tukea tämän kuntalaisaloitteen kanssa. Tavallaan tästä vahvistu sellainen tunne, että
täällä halutaan pitää huolta yhteisistä asioista ja myöskin kannustaa kuntalaisia sitten
osallistumaan," (Kaivosilta, 0:51:26). Toisaalta myöhemmin kunta piti aloitetta sel-
keänä alhaalta ylös tulevana viestinä, minkä mukaan myös toimittiin. Kunnan linjaus
ei koskettanut vain yksittäistä yhtiötä, vaan se oli yleispätevämpi: "Puhtaiden vesien
ja elinvoimaisen Rautalammin puolesta-kuntalaisaloitteen allekirjoitti 522 henkilöä.
Aloite osoittaa selvästi sen, että malminetsinnällä ja kaivostoiminnalla ei ole sosiaa-
lista hyväksyntää." (Kunnan kannanotto).

Suhtautumisen muutos ei toisaalta ollut yllättävä, jos analysoi vuoden 2018 Elin-
voimaohjelmaa. Ohjelman kohdassa "Visio ja kehittäminen" todetaan, kuinka alati
muuttuvassa toimintaympäristössä kunnan vaikutusmahdollisuudet niihin muutok-
siin ovat olemattomat. Siksi muutoksessa on parempi olla mukana ja hyötyä siitä.
Myös epämuodollisesti organisoitunut kansalaisaktivismi tunnustetaan perinteisen

edustuksellisen demokratian haastavana toimijana. Avoimuus nähdään tekstissä tärkeäksi asiaksi. (Elinvoimaohjelma, 2018.) Muutos jäi aineiston perusteella pysyvämäksi, eivätkä keväälle 2021 osuneet kuntavaalit tuoneet muutosta aiemman valtuuston linjauksiin. Esimerkiksi Sisä-Savon lehden vaalikoneen väittämä työllistävistä kaivostoiminnasta ei saanut tukea. Ehdokkailla ei vaikuttanut olevan tarvetta muuttaa linjaa. Kriittisesti malminetsintään suhtautuvilla toimijoilla oli yhtenäinen huoli toiminnan ympäristöriskeistä.

Analysoidessani hallintoon ja sääntelyyn kohdistuvaa luottamusta *yhteiskunnallisen ulottuvuuden* näkökulmasta oli nopeasti selkeää, että painokkain kritiikki kohdistui kaivoslainsäädäntöön. Viranomaisiin sekä muihin valtion laitoksiin kohdistui vähemmän kritiikkiä, mutta sitäkin esiintyi yksittäisesti. Toimijoista Rio Tinton edustajat puolestaan olivat kaivoslainsäädännöstä kysyttäessä passiivisia ja yhtiö ei edustajiansa mukaan pyrkinyt vaikuttamaan siihen. Kaikki paikallisen tason toimijat olivat melko yksimielisiä asemastaan: paikalliselle tasolle toivottiin enemmän päätäntävaltaa, jota ei tapaushetkellä koettu riittävästi olevan. Luonto- ja matkailualan yrittäjien kirjeessä ei toisaalta esiintynyt suoraan kannanottoja paikallista tasoa laajemmalle, mutta siinä huomioitiin toimialan kattojärjestön MaRan linjauksia. Yleisesti ottaen paikallisella tasolla ymmärrettiin, ettei kyse ole vain Rautalammista.

Aineistossa oli havaittavissa sisältöä, joka on tulkittavissa osaksi laajempaa kansallista, mutta vain rajoitetusti ylikansallista keskustelua. Lesser ym. (2021) esittävät kaivoskeskustelun Euroopassa olevan erottamattomasti johdettavissa osaksi laajempia keskusteluita ilmastonmuutoksesta, kestävydestä ja kiertotaloudesta. Tällaiset aiheet näkyivät Rio Tinton Kaivosillan esityksessä sekä lopun keskustelussa. Yhtiön edustajat taustoittivat, miksi etsivät Rautalammilta pääasiassa nikkeliä ja kuparia ja käyttivät esimerkkinä sähköautoja: ”Mitä ja miksi me etsimme Suomessa? Niin tuota, nikkeliä ja kuparia. Ja niitä etitään muun muassa siitä syystä, että tämä ajankohtanen aihe, eli autokannan sähköistyminen lisää merkittävästi näiden metallien kysyntää.” (Kaivosilta, 2:10:49).

Keskustelutilaisuuden lopussa paikallisten toimesta nostettiin esiin tarve suuremmille muutoksille kulutukseen sekä raaka-aineiden kierrättämiseen. Rautalamin kallioperän louhiminen ja kaivoksen perustaminen ei nähty kovinkaan merkittävänä asiana isommassa kuvassa. Kaivostoiminta Rautalammilla ei nähty osaksi ratkaisua. Keskustelun pääpaino pysyi paikallisten sekä kunnan osalta kuitenkin kansallisessa sekä paikallisessa tasossa. Paikallisilla sekä kunnalla oli ymmärrys, ettei kyse ole vain yksittäisen yhtiön toimista yksittäisessä paikassa, vaan kyse on laajemmasta kokonaisuudesta, mistä käydään keskustelua kansallisella tasolla. Siihen haluttiin vaikuttaa ja ottaa osaa. Kuntalaisaloitetta mainostavassa lehtikirjoituksessa kerrottiin toisten kuntien tilanteista sekä ilmaistiin niissä käytyjä keskusteluita, jotka olivat läsnä Rautalammillakin:

”Rautalampilaiset eivät ole asiassa yksin. Viime aikoina muun muassa Savonlinna, Mikkeli, Kangasniemi, Juva, Tuusniemi ja Pieksämäki ovat kommentoineet kaivossuunnitelmia tai kaivoslakia. Kunnat ovat halunneet rajoittaa malminetsintää muun muassa pohjavesialueilla, matkailun kannalta tärkeillä alueilla tai arvokkaiden vesistöjen läheisyydessä. Lokakuussa myös useiden maakuntien MTK-liitot julkaisivat kannanoton maaseudun asukkaiden aseman parantamiseksi kaivoslaissa.” (Lukijoilta, 2021).

Paikalliselta tasolta esitettiin kaivostoiminnan ja -yhtiöiden tuomia riskejä, joiden yhdeksi taustatekijäksi koettiin yhtiöiden huonot toimintatavat ja viranomaisvalvonta. Vastuukysymykset nostettiin esiin puhuttaessa ympäristöhaittojen realisoituessa, mikä nähtiin uhkana myös kunnalle. Talvivaaran kaivosonnettomuus mainittiin aineistossa muutaman kerran, mutta ennemminkin anekdoottimaisena ilmaisuna. Toinen aineistossa mainittu esimerkki oli Leppävirran Särkiniemen kaivos, mikä on myös ollut mediassa esillä Rio Tinton projektin aikaan (esim. Rummukainen, 2020): ”Talvivaara on ääriesimerkki, mutta meillä on ollut myös monta pientä Talvivaaraa. Esimerkiksi konkurssiin mennyt Särkiniemen kaivos Leppävirralla. Kaivosyhtiö rikkoi lupaehtoja räikeästi ja häipyi, eikä sitä ole saatu vastuuseen ympäristötuloista. Kunta oli joutumassa maksumieheksi, kunnes valtio tuli hätiin.”

Viranomaiskritiikki kohdistui pääasiassa valvontaan sekä pohdintoihin siitä, keiden asiaa eri tahot oikeastaan ajavat. Kaivosillassa esimerkiksi kysyttiin tai yleisesti pohdittiin viranomaisten kaivosalalle työllistymisen eettisyyttä. Geologian Tutkimuskeskuksen riippumattomuutta tai toimintatapoja kyseenalaistettiin siksi, että osa sen rahoituksesta tulee kaivannaisalalta, jolle GTK myy esimerkiksi tietoa Suomen geologiasta. Tutkimuskeskuksen edustaja kertoi, että esimerkiksi erilaisten tietopalveluiden myynti on osa laitoksen toimintatapaa, millä myös rahoitetaan sen toimintaa (Kaivosilta, 2:59:29.) Rio Tinton näkökulmasta viranomaisvalvonta sekä lupaehdot eivät näyttäneet helpoilta vaan vaativilta. Yhtiön edustaja toisaalta näki vaatimusten asettamisen korkealle positiivisena asiana heille (Kaivosilta, 2:13:30.)

Kuten ylempänä kerroin, kaivoslain uudistus oli puhuttavin aihe tätä negatiivitasoa analysoitaessa. Siihen pyrittiin vaikuttamaan paikalliselta tasolta niin kunnan kuin paikallistenkin toimesta. Kunnanvaltuuston silloinen puheenjohtaja pohti kunnanvaltuuston kokouksen avauspuheenvuorossa, kenen näkökulmasta kaivoslaki on hyvä. Vastauksena kysymykseensä hän totesi, ettei ainakaan paikallisten (Hakkarainen, 2021.) Kaivoslakikeskustelun ytimessä oli kunnan ja paikallisten puolelta ennen kaikkea päätäntävalta sekä sen lisääminen paikalliselle tasolle. Silloinen kaivoslaki nähtiin vanhentuneena ja kaivosyhtiöiden asemaa korostavana: ”Valitettavasti kaivoslakimme on jäänyt ajastaan jälkeen ja turvaa paremmin ulkomaisten kaivosyhtiöiden kuin luonnon, maanomistajien ja paikallisten asukkaiden oikeuksia,” (Kuntalaisaloite).

Rio Tinton näkökulmasta Suomen kaivoslainsäädäntö nähtiin hyvänä. Se oli yhtiön mukaan selkeä ja tulevat muutokset koettiin ennustettaviksi. Malminetsinnän pitkäjänteisen luonteen vuoksi selkeydestä ja ennustettavuudesta on etua, mikä auttaa oman toiminnan suunnittelussa: ”Täällä on geologisesti siihen [Rio Tinton toimiin] suotuisat edellytykset ja Suomen kaivoslaki on hyvä. Se on selkeä ja myöskin sen kehittämiseen on ennustettavat suuntaviivat. Ja tämä takaa myös edellytyksen siihen. Malminetsintä on pitkäjänteistä työtä. Niin se mahdollistaa sen myös että se pystytään ajattelemaan pidemmälle kuin nykyinen päivämäärä.” (Kaivosilta, 2:12:56).

Kunnan kannanotossa vuorostaan vaadittiin kuntalaisaloitteen kanssa melko yhdenmukaisesti enemmän päätäntävaltaa paikalliselle tasolle. Selkeimmin tuo näkyi haluna saada kunnille vahvempi asema kaivostoiminnan kaavoituksessa sekä toisaalta osallistumishalukkuutena prosessin eri vaiheisiin: ”Rautalammin kunnan mielestä kunnilla, alueen asukkailla ja maanomistajilla tulisi antaa suuremmat mahdollisuudet vaikuttaa kaivoshankkeisiin prosessin eri vaiheissa. Lainsäädäntöä tulisi muuttaa siten, että kunnan päätösvaltaa kaivostoiminnan sijoittamisessa kuntaan lisätään. Kaivostoiminnan sijoittaminen tulisi olla mahdollista vain maakäytön suunnittelun eli kaavoituksen kautta.” (Kunnan kannanotto). Kunnanvaltuusto lähetti kannanottonsa eteenpäin Kuntaliittoon, Pohjois-Savon maakuntaliittoon, Pohjois-Savon ELY-keskukseen, Pohjois-Savon kansanedustajille sekä neljälle eri ministerille.

Yhteenvedon toisesta negatiivisesta voidaan todeta painokkaimman vastustamisen kohdistuneen kaivoslakiin. Toisaalta paikallisten toiminta- ja vaikuttamismahdollisuudet nähtiin liian vähäisinä suhteessa yhtiöihin. Luottamuksen puutos hallintoa ja viranomaisia kohtaan oli aineistossa kaksijakoinen. Ruohonjuuritasolta lähtenyt paikallistason liikehdintä aktivoi Rautalammin kunnan vastustamaan Rio Tinton toimia ja osapuolilla oli kahdenkeskeinen luottamussuhde. Paikalliselta tasolta kunta ja aktiivit kuntalaiset osallistuivat kaivoslain uudistukseen sekä kansalliseen keskusteluun. Se heijastui Rio Tinton vastustamisessa. Suora viranomaiskritiikki oli vähäisempää ja se ei ollut painokasta.

5.3 Paikallisuus ja risteävät tulevaisuudennäkymät

Tässä analyysin kolmannessa ja viimeisessä alaluvussa siirryn tarkastelemaan skalaarimallin alinta tasoa, *perusarvojen yhteentörmäystä*, paikallisesta ulottuvuudesta. Tämän tason analysointi ei ollut selkeä ja jouduin soveltamaan tason ilmentymisen kategorioita. Tutkimuksen aikajanan sisällä kunnassa ei ollut havaittavissa selkeitä protesteja tai rajua konfliktia. Kyse oli enemmänkin kiistasta. Toisaalta aineistossa oli havaittavissa osapuolien välisiä arvoristiriitoja. Lesserin ym. (2021) alkuperäisen mallin mukaan aineistosta tulisi löytyä viitteitä esimerkiksi valehtelusta tai syvästä epäluottamuksesta hallintoa ja yhtiötä kohtaan. Viitteitä kärjistyneestä keskustelusta löytyi, mutteivat ne olleet hallinnoivia. Rio Tintoa kohtaan esitettiin aineistossa epäilyjä,

jotka kohdistuivat yhtiön toiminnan vastuullisuuteen sekä nykyisiin että aiempiin huonoihin toimintatapoihin. Ne ovat tulkittavissa epäluottamuksen osoituksiksi, mutteivat epäilyt olleet aineiston kokonaisuutta tarkasteltaessa äärimmäistä. Rio Tinto pystyi toisaalta vaikuttamaan yhtiökuvaan positiivisesti esimerkiksi osallistamalla Kaivosillan keskusteluihin, missä sen edustajien läsnäoloa kiitettiin.

Yleisesti ottaen aineiston perusteella esitän, että Rio Tinton projektin kritiikin taustalla on havaittavissa syvempiä *kontekstuaalisia merkityksiä*, joita liitettiin *paikalliseen ympäristöön ja kunnan tulevaisuuteen*. Paikalliset sekä kunta toivat esiin rautalampilaisuutta identiteettinä, jota perustettiin kulttuuriin, historiaan ja luontoon. Toinen aineistosta havaitsemani teema liittyi tulevaisuuteen ja suoremmin siihen, millaisena Rautalampi haluttiin nähdä jatkossa sekä millaisiin asioihin se perustuisi. Yhtiön ja paikallisten puheissa tulevaisuuteen liitettiin samanlaisia epävarmuuden teemoja. Niin kunnanvaltuuston kannanotossa, kuntalaisaloitteessa kuin yrittäjienkin kirjeessä kuvaemat paikallisesta ympäristöstä sekä tulevaisuuden visioinnista olivat hyvin yhteneväiset. Kaivostoiminta ja siten malminetsintä ei koettu olevan yhteensovitettavissa paikalliseen ympäristöön.

Perustavanlaatuisen arvojen yhteentörmäyksien sijaan kitkaa paikallisten, kunnan ja yhtiön välillä liittyivät toimijoiden aikeisiin, tavoitteisiin sekä epäselvyyksiin kommunikoinnissa. Painotus oli *arvoristiriitojen* sijaan ennemminkin *intressiristiriidoissa*. Yhtiön tavoite oli selkeä, minkä sen edustaja ilmaisi kaivosillassa. Kaivosyhtiönä se pyrki löytämään malmiesiintymän perustaakseen kuntaan kaivoksen, jolla yhtiö voisi tuottaa mineraaleja yhteiskuntien käytettäväksi. Esimerkkinä yhtiö käytti Euroopan autokannan sähköistämistä, mikä lisää merkittävästi esimerkiksi etsittävien nikkelin ja kuparin kysyntää. Yhtiön toimintaa ohjasivat monien asioiden yhteissumma. Sellaisia ovat esimerkiksi etsittävien raaka-aineiden kysyntä ja hinnat, globaali kilpailu, alueen geologia, Suomen kaivoslainsäädäntö ja sääntely, toimintaympäristö sekä monet muut toimintaa ohjaavat tekijät kuten erilaisten riskien arviointi.

Kaivoksen perustaminen oli yhtiön näkökulmasta kuitenkin niin kaukainen haave, etteivät he mielellään siitä puhuneet. Siksi projektin kutsuminen esimerkiksi kaivosprojektiksi ei ollut yhtiön edustajista mielekäästä vaan kyse oli ennemminkin malminetsintäprojektista tai varhaisen vaiheen tutkimuksista. Paikallisten ja kunnan suurin huolenaihe vuorostaan oli itse kaivostoiminta, minkä esiasteena malminetsintä nähtiin. Yhtiön edustajat pyrkivät havainnoimaan epätodennäköisyyttä toteamalla, kuinka tilastollisesti yksi tuhannesta malminetsintäprojektista johtaa kaivoksen perustamiseen.

Asetelma aiheutti sekaannusta, mistä hyvä esimerkki oli Kaivosillassa esitetty kysymys: "Miten voi olla turhaa puhua vielä kaivoksesta, kun siihen tämä kaikki tähtää?" (Kaivosilta, 2:34:54). Vastaus kysymykseen oli suora: "Se on totta. Sitä ei haluta peitellä tai väheksyä. Siksi on tehty aluevalinta ja tavoitteena on tehdä malminetsintää.

Mikä lopulta tarkoittaa taloudellisesti kannattavan esiintymän löytymistä. Se on kuitenkin niin kaukainen ja epävarma maailma ja pitkä aikajana, ennen kuin siihen päästään. Siltä osin kaivoksesta puhuminen ei ole järkevää.” (Kaivosilta, 2:34:54).

Suuren kaivosyhtiön toiminta ja investoinnit kunnan malminetsintäprojektiin nähtiin uhkaavina. Yhtiön edustajat pyrkivät rauhoittamaan suurelta vaikuttavia panostuksia kertomalla malminetsinnän luonteesta. Se ilmaistiin kalliiksi ja epävarmaksi toiminnaksi, josta seuraava lainaus antaa osviittaa: ”Tossa oli aikaisemmin puhetta muun muassa niistä kuluista, että yhtiö ohjaa jollekin kohteelle satoja tuhansia tai miljoonan, niin se ei vielä tarkoita mitään. Tämä on aika kallista hommaa kaiken kaikkiaan. Jos kuluja ohjautuu jollekin alueelle, se ei tarkoita välittömästi, että sinne alueelle olisi syntymässä kaivos. Semmonen useita vuosia kestävä toiminta samalla kohteella ja pienellä alueella...se voi tarkoittaa jo jotakin ja ehkä ollaan jo jonkun äärellä. Ihan yleisenä kommenttina vaan.” (Kaivosilta, 2:39:26).

Paikallisten ja kunnan ilmaisemana aineistossa oli havaittavissa paikallinen identiteetti ja elämänmeno, mikä nähtiin ristiriitaisena Rio Tinton tavoitteisiin nähden. Tiivistäen kyse oli kuntakuvasta ja yhdestä identiteetin kulmakivistä: paikallisesti koetusta luonnosta. Esimerkiksi kuntalaisaloitteessa Rautalampia kuvaillaan luonnonkauneudestaan tunnetuksi historialliseksi emäpitäjäksi arvokkaan vesireitin varrella. Kunnassa on aloitteen mukaan vireä elämänmeno ja luontomatkailumahdollisuudet sekä runsas loma-asutus. Puhdas vesi nimetään tärkeimmäksi luonnonvaraksi. Kunnanvaltuuston kannanotossa vuorostaan kerrotaan, että ”luontoon, kulttuurihistoriaan ja yhteisöllisyyteen pohjaava rautalampilaisuus on elämäntapa ja identiteetti, joka tunnetaan myös kuntarajojen ulkopuolella.” (Kunnanvaltuuston kannanotto). Kunnan elinvoimaselvityksen yhteenvedossa vuorostaan todettiin kunnan keskeisiksi vahvuuksiksi yhteisöllisyys ja yhteishenki. Selvityksen kyselyssä selkeästi tärkeimmäksi vetovoimatekijäksi mainittiin ”kaunis luonto, maisemat, vesistöt” (Elinvoimaselvitys, 2022.)

Aineistossa laajemmin mielikuvat luonnosta perustuivat esimerkiksi puhtauteen, koskiin, järviin, maanpintojen vaihtelevuuteen, ainutlaatuisuuteen ja hiljaisuuteen. Maisemiin liitettiin myös ylisukupolvisuutta, mikä tuotti aineistossa jatkuvuutta menneen, nykyisyyden ja tulevaisuuden välille. Luonto nähtiin kunnassa asiana, mistä ammennetaan kokemusta paikallisuudesta. Kokemukset maisemista ja ympäristöstä haluttiin säilyttää ja toisintaa. Kaivosillassa paikallisten kanssa toimiessaan olivat Rio Tinton edustajat huomioineet samoja asioita. Geopoolin työntekijä kertoi ymmärtävänsä alueen ympäristön tärkeyden paikallisille ja kertoi, ettei malminetsintä heikentäisi alueen luontoarvoja:

”Haluaisin sanoa yhteen kommenttiin, että kun kerrottiin kuinka Rautalammin luonto ja vesistöt ovat tärkeitä ja se on ainutlaatuinen. Niin just näitä asioita on tullut esille, kun olemme tehneet alkuvaiheen töitä ja olemme jutelleet maanomistajien kanssa. Ymmärrämme, että nämä asiat ovat tärkeitä kuntalaisille. Ne ovat myös

tärkeitä meille. Se mitä me olemme tekemässä, on malminetsintää ja se ei heikennä näitä arvoja” (Kaivosilta, 2:38:23.)

Vaikka yhtiölle projekti kunnassa näyttäytyi melko tavallisena, paikallisille ja kunnalle se merkitsi jotain muuta. Aineistossa *tulevaisuus* nähtiin yhtiön toimen myötä epävarmana, joka luo uhkaa ja riskejä paikalliselle elämänmenolle sekä kehitykselle. Aineistossa olevat kuvailut Rautalammista olivat sellaisia, joissa ei nähty sijaa kaivostoiminnalle tai sen yhteensovittaminen oli vähintäänkin hankalaa. Kyse on myös ristiriitaisista käsityksistä siitä, mistä tässä projektissa on kyse. Paikallisella tasolla ei ymmärretty, miksi yhtiö harjoittaa malminetsintää, jos varsinainen kaivostointa tai edes malminetsintä ei ole hyväksyttyä. Rio Tinto ei kyennyt vakuuttamaan kriittistä ääntä omista toimintaperiaatteistaan, tunnusteluistaan tai toiminnan tärkeydestä isommassa kuvassa. Heille kyse oli varhaisen vaiheen tutkimuksista.

Vastustamisen taustoja löytyy ulkoisista vaikutuksista ja kehityksistä, mutta myös kunnan sisäisistä muutospyrkimyksistä, joita haluttiin toteuttaa siinä hetkessä. Esimerkiksi koronapandemia loi kunnalle uudenlaisia mahdollisuuksia. Muuttotappiollisessa kunnassa asukasmäärän nostaminen koettiin tärkeäksi teemaksi, mikä tarcoitti myös kunnan tekemistä houkuttelevaksi. Kuntalaisaloitteen edustaja muotoili asian seuraavalla tavalla: ”Että miten me saadaan uusia asukkaita. Miten me saadaan työtä ja toimeentuloa. Semmosta toimeliaisuutta nyt. Niinkun tässä juuri näinä hetkinä, kun tota maailma kovasti muuttuu ja sitten tota se avaa myös kunnan näkökulmasta uusia mahdollisuuksia” (Kaivosilta, 0:55:57.)

Rautalammilla paikallinen ympäristö koettiin tekijäksi, joka tuo ihmisiä kuntaan. Se oli itseisarvollisuuden lisäksi resurssi ja potentiaalinen asioiden mahdollistaja. Ympäristö koettiin kunnan vahvuudeksi ja lisäarvon tuojaksi. Etelä-Konneveden kansallispuisto on tästä näkökulmasta tunnustettu luontokokonaisuus, joka luo pohjaa matkailuelinkeinolle. Tämä tiivistyy selkeimmin luonto- ja matkailualan yrittäjien kirjeen aluekuvailussa:

”Rautalammin reitti lukuisine järvineen ja koskineen on Suomen suurin säännöstelemätön reittivesi, jonka kalasto on monipuolinen. Luonnon monimuotoisuus, maisema-arvot, puhtaat ja kalaisat vedet, pimeä yötaivas ja hiljaisuus ovat myös matkailun kannalta yhä arvokkaampia asioita. Ne ovat erityisesti eteläisen Rautalammin ja Etelä-Konneveden vahvuuksia. Alueella on rikas kulttuurihistoria sekä omalaatuinen kalliainen ja vaihteleva maasto. Siksi toivomme että Rautalammin kunta tekisi parhaansa, jotta kaivossuunnitelmat alueella eivät etenisi pidemmälle” (Luonto- ja matkailualan toimijoiden kannanotto.)

Kunnan imagon ajateltiin kärsivän, mikäli kunnassa olisi meneillään kaivostointiaan tähtääviä hankkeita. Sen ajateltiin vaikuttavan nykyisyydessä esimerkiksi asuntojen hintoihin ja ihmisten mielikuvaan kunnasta. Kunta on leimautunut maaseutumaisena alueena ja esimerkiksi kunta on markkinoinut aluetta ”kansallispuistopitäjänä keskellä Suomea” tai ”maaseudun suunnannäyttäjänä”. Mainehaitan osalta

kyse oli myös suoraan Rio Tintosta, jonka esitetty huono maine ajateltiin tarttuvan ja luovan epämiellyttäviä mielikuvia kunnasta.

Toisaalta paikallisen tason mielikuvat jäivät paikoitellen vaille konkretiaa tai tarkempia mielikuvia. Aineistossa ei juuri esiintynyt tarkkoja kuvailuja, kuinka negatiiviset ympäristövaikutukset voisivat kunnassa näkyä. Konkreettisimmillaan vaikutukset osoitettiin kohdistuvan virtaaviin vesistöihin tai nimettyihin paikkoihin kuten Etelä-Koneveden tai kaloihin, mutta mitään tarkennuksia ei esitetty. Kaivosillassa Suomen luonnonsuojeluliiton Jari Natunen oli käytännössä ainoa, joka spekuloi aineistossa konkreettisemmista vaikutuksista ympäristöön. Esimerkiksi hän toi Etelä-Konneveden syvyyden ja syvänteet, jonne kaivoksista syntyviä haitta-aineita voisi kerääntyä perustuen Talvivaaran onnettomuuteen. Mutta muutoin toiminnan haitat ympäristöön Rautalammilla perustuivat lähinnä mielikuviin ja kokemuksiin (Kaivosilta, 2:50:20.)

Tulevaisuuden suhteen malminetsintä ja kaivostoiminnan uhka koettiin hidastavina, jopa estävinä tekijöinä esimerkiksi yritysinvestoinneille, muuttohalukkuudelle ja rakentamiselle. Se muuttaisi kunnan mukaan sen nykyistä kehitystä muunlaiseksi. Rautalammin kunta kannanotossaan asia esitettiin seuraavasti: "Rautalammin kunta on vuodesta 2012 alkaen panostanut merkittävästi luontomatkailun kehittämiseen. Investointi- ja kehittämishankkeiden kautta on luontomatkailun osaamista, infraa, tuotteita ym. kehitetty määrätietoisesti. Luontomatkailuun liittyvä potentiaali on merkittävä" (Kunnan kannanotto.)

Paikallisten ja kunnan sekä Rio Tinton suunnitelmat olivat osittain risteäviä, mutta ne lähtivät myös eri suuntiin. Rautalammilla vedottiin paikallisuuteen, imagoon sekä toisten toimialojen parempaan sopivuuteen ympäristöön, minkä toivottiin tuovan elinvoimaa kuntaan. Rio Tinton puolelta kunta oli valittu aiemman tutkimuksen sekä geologisen potentiaalın perusteella. Rautalampi on ollut aiemminkin useiden malminetsintähankkeiden kohteena, ja kunnan suhtautuminen kaivoksen perustamiseen oli ollut myönteinen. Rio Tinton projektin aikana näkemys muuttui rajusti ja niin kunta kuin osa paikallisistakin halusi estää projektin jatkumisen malminetsintälupavaiheeseen. Näkyvä muutos tapahtui noin puolessa vuodessa. Valta päättää kaivotoimintaan tähtäävistä hankkeista haluttiin pitää kunnassa ja paikalliset eivät kokeneet voivansa vaikuttaa yhtiön toimintaan. Rio Tinton luopuessa projektista, raukesi kiista malminetsintälupien hakemisesta.

Tämä taso jäi analyysin osalta aukinaiseksi. Protesteja tai mitään selkää tai äärimmäisempää konfliktia ei ollut havaittavissa. Toisaalta selkeä kiistanaihe oli itse malminetsinnän harjoittaminen kunnassa. Aineistossa oli havaittavissa paikallisten ja kunnan sekä Rio Tinton välisiä arvoriistiriitoja, mutta painottaen intressiristiriitoja. Kriittiset paikalliset ja kunta kokivat Rio Tinton toiminnan kunnan omaehtoista kehitystä ja tulevaisuutta häiritsevänä tekijänä. Yhtiö ei aineiston perusteella kyennyt perustelemaan tai vakuuttamaan paikallisia toiminnastaan. Paikalliset näkivät Rio Tinton tuomassa kehityksessä riskejä, jotka uhkasivat paikallisen identiteetin perustaa.

6 POHDINTA

6.1 Sosiaalisen toimiluvan menettämisen monet syyt

Mallia mukaillen ja saatuihin tuloksiin pohjaten on selkeää todeta, ettei Rio Tintolla ollut sosiaalista toimilupaa Rautalammilla. Vastustaminen alkoi paikallisena keskusteluna ja toimintana varausvaiheessa, mikä sai kannatusta ja se onnistui aktivoimaan kunnan mukaan. Haetuilla malminetsintäluvilla ei ollut laajaa hyväksyntää ja yhtiön toimintaa vastustettiin niin paikallisten kuin kunnankin toimesta. Kyse ei ollut vain Rio Tinton projektista, sillä kaivosalaa sääntelevä järjestelmä kohtasi luottamuksen puutetta. Osa paikallisista sekä kunta osallistuivat kaivoslain uudistusta koskevaan keskusteluun ja toisaalta se keskustelu heijastui myös paikalliselle tasolle. Kunnassa oli meneillään sisäisiä keskusteluita kunnasta ja sen tulevaisuudesta, jotka vaikuttivat sosiaalisen toimiluvan epäämiseen. Rautalammin kunta aiemman myönteisyyden sijaan kääntyi vastustamaan kaivostoimintaan tähtääviä hankkeita kunnassa.

Pohdittaessa, kuinka Rio Tinto menetti sosiaalisen toimiluvan Rautalammilla, esitän vastaukseksi kolmenlaisia vaikuttavia tekijöitä, jotka perustuvat analyysilukuun ja skalaarimallin negaatiotasoihin. *Ensimmäiset tekijät* löytyvät itse yhtiöstä ja sen toiminnasta, mikä perustuu vähäiseen legitimiteettiin. *Toiset tekijät* ovat kansallisessa keskustelussa ja ajankohtaisissa aiheissa, joka perustuu hallinnon luottamuksen vähyteen. *Kolmannet tekijät* ovat kunnan sisäisiä keskusteluita ja kehityskulkuja, jotka perustuvat perusarvojen yhteentörmäykselle. Tekijöiden numerointi ei kuitenkaan implikoi niiden merkittävyyttä, sillä kyse oli monien asioiden yhteisvaikutuksesta.

Rautalammin tapauksessa vastustamisen taustalla ei ollut yhtä selkeää syytä. Se vastaa Lesser ym. (2021) ajatuksia taustojen monisyisyydestä. Syytä on haettu esimerkiksi yhteiskunnallisesta tilasta, yhtiön ja alan maineesta, paikallisuudesta ja paikallisten elämänmenosta sekä vaikutusten painottumisesta ennemmin haittoihin kuin hyötyihin (Lesser, 2021). Lisäsin analyysissa mukaan myös yhtiö-yhteisö-suhteet. Eli

vuorovaikutussuhteiden laadun ja paikallisten vähäisen osallistamisen päätöksentekoon. Jartti ym. (2020) ovatkin tutkimuksessaan todenneet, ettei mikään yksittäinen tekijä ole ratkaiseva sosiaalisen toimiluvan ansaitseen kannalta. Litmanen ym. (2016) ottivat yhdeksi sosiaalisen toimiluvan teoreettisesti lähtökohdaksi, että kyse on tapauskohtaisuudesta, mutta siihen tapauskohtaisuuteen vaikuttavat myös muut asiat, kuten yleiset mielipiteet. Se vaikuttaisi saatujen tulosten puolesta uskottavalta.

Lukujen neljä ja viisi perusteella johdannossa esitetty hypoteesi sosiaalisen toimiluvan olemassaolosta vaikuttaisi pitäneen paikkaansa ainakin kunnan osalta. Lesserin ym. (2021) mallin mukaan alin sosiaalisen toimiluvan taso edellyttää lain ja sääntelyprosessin koettua reiluutta, jolle on paikallinen hyväksyntä. Esimerkkeinä se tarkoittaa paikallisten luottamusta viranomaisiin, hallinnolle myönnettyä legitimitettä ja yhtiön keskustelukonsultointia paikallisten suuntaan. Toinen kolmesta positiivisesta sosiaalisen toimiluvan tasosta on nimeltään ”sitoutuminen,” joka tarkoittaisi muun muassa paikallisten antamaa tukea projektille sekä uskoa saada oma ääni kuuluviin (Lesser ym., 2021.) Kunnan aiempi aktiivinen ote ja halu saada kaivostoimintaa kuntaan ovat olleet signaaleja hyväksyttävyydelle. Kuntalaisissa asiaa ei ollut haastettu ainakaan niin, että se olisi ollut havaittavissa aineistoa kerätessä. Skandiumesiintymän hyödyntämisen yhteydessä ympäristönäkökulmia tuotiin esille, muttei esimerkiksi kansallispuistoa nähty aiemman kunnanjohtajan mukaan esteenä. Asiaan tuli muutos 2010-luvun ja 2020-luvun alun aikana.

Mononen ja Sairinen (2021) kuvasivat artikkelissaan, kuinka Kylylahden kaivoksen sosiaalinen toimilupa selittyy osaltaan kunnan kaivoshistorialla ja siten edellytyksinä hyväksyä toimintaa. Samantyylliset edellytykset hyväksyä kaivostoimintaan liittyvää toimintaa olivat olemassa Rautalammilla, sillä alueella oli harjoitettu malminetsintää pitkään ilman merkittävämpää vastustamista. Tutkimuksen aikajanan sisällä kunnassa oli meneillään kolme projektia ja vastustaminen alkoi Rio Tinton kaksivuotisen varauksen jälkimmäisellä puoliskolla. Mononen ja Sairinen (2021) myös toteavat, että yhtiö voi vaikuttaa itse hyväksyttävyyteen omalla toiminnallaan. Rio Tinto ei onnistunut edistämään toiminnallaan hyväksyttävyyttä, mutta sosiaalisen toimiluvan epäämiseen liittyi olennaisesti muitakin tekijöitä, joihin yhtiö ei ole voinut vaikuttaa.

Ensimmäiset tekijät ovat Rio Tinton toiminnassa. Eerola (2022) on kuvannut, kuinka Rio Tinton toiminta oli tullut paikallisille yllätyksenä, eikä yhtiö ollut paikallisiin kontaktissa alusta lähtien. Se implikoi hänen mukaansa yhtiön huonoa käytöstä (Eerola, 2022). Analyysin perusteella aiemmin esitetyt asiat pitävät osaltaan paikkaansa. Aktiivisten paikallisten toiminta yhtiötä vastaan eteni nopeasti ja se resonoi ihmisissä laajemmin, mistä kertoo yli puolentuhatta allekirjoitusta neljässä kuukaudessa. Toisaalta yhtiö oli ollut yhteydessä kuntaan ja maanomistajiin, mutta se vaikuttaisi olleen liian suppeaa, eikä yhtiö esittäytynyt omaehtoisesti tarpeeksi varhaisessa vaiheessa.

Moffat ja Zhang (2014) ovat todenneet, ettei lain minimien ylittäminen ole ollut enää riittävää ja yhtiöiltä on vaadittu enemmän panostuksia projekteihin. He myös

ovat todenneet kontaktien laadun olevan tärkeämpiä verrattuna niiden määrään (Moffat & Zhang, 2014). Rajautuneiden vuorovaikutussuhteiden lisäksi yhtiö ei onnistunut tavoittamaan paikallista keskustelua, mitä käytiin kunnan sisäisesti. Se aiheutti tulosten perusteella sekavuutta ja väärinymmärryksiä osapuolien välillä. Keskustelun tärkeydestä Kaivosiltaan osallistuminen on esimerkki, sillä kriittisestä vastaanotosta huolimatta yhtiön läsnäoloa kiitettiin.

Pölönen ja Leino (2023) esittivät, että Rautalammilla paikallisten huolenaiheena oli kaivostoiminnan aiheuttamat ympäristöriskit. Tämäkin seikka piti analyysin perusteella paikkaansa. Rautalampi ymmärrettiin kaikkien osapuolien toimesta vesistöisenä alueena ja yhtiö yritti vakuuttaa malminetsinnän vaikuttavan vain vähän luontoarvoihin. Rio Tinton edustajat eivät kuitenkaan olleet halukkaita puhumaan itse kaivostoiminnasta, mikä vuorostaan oli paikallisten puheissa yleistä. Edustajat eivät vastanneet paikallisten ajatuksiin ja kysymyksiin siitä, miten kaivostoiminta voisi ympäristöön vaikuttaa. Toinen esittämättä jäänyt seikka oli paikallisten hyötyminen toiminnasta, mikä oli Thomsonin ja Boutilierin (2011) mallissa yksi olennainen asia legitimitetin kannalta. Esimerkiksi kuntalaisaloitteen aktiivien ja kunnan toimesta hyötyjä oli pohdittu, mutta kokonaisuutta tarkasteltaessa hyödyt jäivät negatiivisiksi. Toiminnasta ei koettu saavutettavan tarpeeksi taloudellisia hyötyjä, sillä luonnon ympärille rakentuvia elinkeinoja haluttiin korostaa. Yhtiön aktiivisuus koettiin imagollisena asiana, jonka ei koettu parantavan alueen houkuttelevuutta. Kyse oli siltä osin intressiristiriidasta.

Keskusteluyhteyksien ja vähäiseksi koettujen hyötyjen lisäksi yhtiö ei osallistunut paikallisia yhtiön toiminnan päätöksentekoon tai ei toisaalta reagoanut tarpeen vaatiessa. Yhtiön Australiassa aiheuttaman onnettomuuden uutisointi liitettynä kansallispuistossa toimimiseen eivät aineiston perusteella vaikuttaneet hyvältä yhtiön imagolle. Joustaminen ja yllättäviin tilanteisiin sopeutuminen olisivat voineet edesauttaa yhtiötä (ks. esim. Prno, 2013; Mononen & Sairinen, 2020). Nyt suunnitelmia oli toteutettu lähinnä yhtiön sisäisesti, eikä paikallisella vastustamisella ollut siihen vaikutusta malminetsintälupien osalta. Yhtiön edustajat toisaalta ilmaisivat, etteivät he olleet varsinaisesti päättävässä asemassa, mutta veivät viestiä eteenpäin. Se ilmentää Moffat ym. (2016) ajatusta siitä, että varsinaiset päätökset tehdään muualla kuin yhtiöiden toiminta-alueella.

Toiset tekijät tarkoittavat projektiympäristöstä suoraan irrallisia tekijöitä tai kehityskulkuja, joihin on osallistuttu. Vaikka ne kertovat lähinnä luottamuksen tai uskotavuuden puutteesta hallintoa kohtaan, ovat tekijät vaikuttaneet sosiaaliseen toimilupaan paikallisella tasolla. Jartti ym. (2012) ennakoivat viimevuosikymmenen alkupuolella olleiden ympäristöongelmien heijastelevan hyväksyttävyyteen yleisemmin ja he toivoivat alan sisäisen toiminnan lisäksi hallinnolle enemmän resursseja ja vuorovaikutteisuutta paikalliselle tasolle. Katsauksessa pohditaan, onko Suomessa liiallisen optimistin sijaan alettu ymmärtää myös toiminnan riskejä (Jartti ym., 2012). Kaikuja

2010-luvun alusta ilmensivät aineiston maininnat Talvivaarasta ja toisaalta vielä varhaisemmat muutokset, kuten ulkomaisten yhtiöiden toimimisen alleviivaus. Huonoksi koetut esimerkit muualta koettiin paikallisella tasolla luottamusta nakertavaksi.

Viranomaisia kohtaan ei aineistossa esiintynyt painokkaasti kritiikkiä, mitä pidin hieman yllättävänä. Toisaalta kaivoksen elinkaaren alkupäähän ei liity paljoo raskeammin tehtäviä viranomaispäätöksiä. Valvovat viranomaiset, kuten ELY-keskus, ei juuri näkynyt aineistossa tai osallistunut paikallisella tasolla kiistaan. Lupaviranomainen Tukesinkin rooli näyttäytyi passiivisena, jonka tehtävä oli myöntää luvat. Toisaalta malminetsintälupavaiheessa palvelu oli ruuhkautunut, mikä alleviivaa Jartti ym. (2012) pohdintoja resurssien riittävästä panostuksista hallintoon.

Lesserin ym. (2021) mukaan kaivoskeskustelut ovat suoraan yhteydessä laajempiin keskusteluihin ja ilmiöihin, kuten ilmastonmuutokseen ja kiertotalouteen. Laajemmista aihealueista vihreä siirtymä esiintyi Rautalammilla selkeimmin. Malminetsintähankkeiden investoinnit ovat Suomessa kasvanet ja EU:n tavoitteet lisäävät painetta perustaa uusia kaivoksia Unionin alueelle muun muassa vihreän siirtymän edistämiseksi (Vasara ym., 2023). Rio Tinton edustajat ilmaisivatkin, että yksi syy toimia Rautalammilla oli siirtymään tarvittavat mineraalit, joita Rautalammin kunnan kallioperästä toivottiin löytyvän kaivostoiminnan aloittamiseksi. Nämä suuremmat keskustelut eivät kuitenkaan olleet hallitsevia ja paikallisten toimesta keskustelun painopiste pysyi korkeintaan kansallisella tasolla.

Rio Tintosta ja Rautalammista suoraan riippumattomasti Suomessa käytiin laajaa kansallista keskustelua kaivoslain uudistamisesta sekä malminetsintähankkeiden kohtaamasta vastustamisesta. Esimerkiksi Kaivoslaki NYT-kansalaisaloitetta lobattiin kevään 2019 eduskuntavaalien aikana (Leino & Miettinen, 2020.) Lainuudistusprosessi oli käynnissä koko Rio Tinton projektin ajan, mikä näkyi aineistossa selkeästi. Paikallisten on kerrottu halunneen lisää päätäntävaltaa paikalliselle tasolle (esim. Pölönen & Leino, 2023), ja se oli pääviesti Rautalammillakin. Tässä tapauksessa paikallisten lisäksi kuntakin osallistui keskusteluun ja se omasi paikallisella tasolla vahvalta vaikuttavan luottamuksen kaivos- ja malminetsintäkysymyksissä. Kaivoslain uudistusprosessiin osallistuttiin paikalliselta tasolta omalla panoksella.

Meneillään ollut kansallinen keskustelu nähtiin aineistotulkintani mukaan mahdollisuutena vaikuttaa kunnan tilanteeseen. Kirjallisuudessa on esitetty, että vastustaminen voi laajentua, kun kaivostoimintaan kriittisesti suhtautuvilla toimijoille ei ole ollut riittävästi koettuja tai tosiasiallisia vaikuttamisen keinoja. Silloin keinoiksi voidaan valita muunlaisia tapoja kuten kansalaistotelemattomuutta, aloitteita, kannanottoja ja jopa oikeudenkäyntejä. Suomessa on myös ollut viime vuosina melko tyypillistä perustaa paikallisesti virallisia tai epävirallisia liikeitä, joiden tarkoitus on ollut vastustaa toimintaa paikallisella tasolla (Zachrisson & Beland Lindahl, 2019; Pölönen & Leino, 2023.) Esitetyt toimintatavat ja kehityskulku olivat nähtävillä aineistossa. Kuntalaiset ja kunta tekivät toimenpiteitä virallisen sääntelyn ulkopuolella, mitä esimerkiksi kunnan kielteinen kanta malminetsintää kohtaan ilmensi. Rautalammilla

toimi myös Pro Rautalampi -liike, jonka pääasiallinen toiminta tapahtui internetissä, eikä se esiintynyt muutoin aineistossa yksittäisiä mainintoja lukuun ottamatta. Vastustamisen tavoissa oli otettu mallia muualta.

Poeltzer ym. (2020) ovat esittäneet, kuinka sosiaalisella toimiluvalla on mahdollista havainnoida sääntelyssä olevia aukkoja ongelmallisia kohtia. Tämän työn aineiston perusteella paikalliset halusivat vaikuttaa Rio Tinton malminetsintäprojektiin jo varhaisessa vaiheessa. Vuoden 2011 kaivoslain puitteissa paikallisten vaikuttamismahdollisuudet toiminnan estämiseksi ennen malminetsintävaihetta ovat olleet pienet ja uusi laki ei muuttanut asetelmaa merkittävästi (Pölönen & Leino, 2023). Onkin mielenkiintoista nähdä, rauhoittaako kaivoslakiin tehdyt muutokset paikallisen tason kriittisyyttä vai kohdistuuko sitä jatkossakin varhaisen vaiheen vaikuttamismahdollisuuksiin.

Kolmannet tekijät Rio Tinton sosiaalisen toimiluvan epäämisen taustoissa ovat asioita, joihin yhtiö on voinut vaikuttaa vain vähän. Ne ovat kunnan sisäisiä kehityskulkuja sekä itsemäärittelyyn ja kokemukseen liittyviä käsityksiä ja toimintoja. Aineistossa vastustamisen taustoissa oli havaittavissa elinkeinokysymyksien ja intressiristiriitojen lisäksi syvempiä ympäristöön liitettyjä merkityksiä, jotka ovat liitettävissä osaksi paikallista identiteettiä. Rautalammin tapaus vertautuu tässäkin suhteessa Heinäveden malminetsintäkonfliktiin, missä vastustamisen yhteydessä viitattiin puhtaisiin vesistöihin ja kunnan identiteettiin. Sinänsä asia ei ole yllättävää, sillä molemmat kunnat sijaitsevat Järvi-Suomessa ja niissä on pyritty edistämään muun muassa luontomatkailemista. Rautalammin Etelä-Konnevesi ja Rautalammin reitti olivat Heinäveden Kermajärven tavoin merkityksellisiä paikallisille, jotka nähtiin erityislaatuisina (Leino & Miettinen, 2020.)

Aineistossa oli painokkaita viittauksia kaivostoiminnan riskeihin ja uhkiin, mikä horjutti myös paikallisen identiteetin peruspilareita, kuten maisemaa, luontoa sekä paikallista elämäntapaa. Sjöbergin (2014) esittämä historiaan, kulttuuriin ja luontoon pohjautuva Rautalammin paikallisidentiteetti oli siten tunnistettavissa tässä työssä. Sjöbergin (2014) työn aikaan identiteetti korostui kuntaliitoskeskustelun vaikutuksesta, jonka koettiin uhkaavan paikallista elämänmenoa. Se saa pohtimaan, onko sama ilmiö läsnä tämän työn puitteissa. Asiaa tukee Valkosen ja Saariston (2011) teksti ympäristökonflikteista, jossa kerrotaan ympäristöön liitettyjen uhkien tuovan niihin liitettyjä merkityksiä näkyväksi ja ne vahvistuvat.

On toisaalta epäselvää, oliko identiteetin ja kuntakuvan käyttäminen tiedostettu ja harkittu toimenpide vai aidompi reaktio ja kokemus paikallisella tasolla. Paikallinen identiteetti ja kuntakuva eivät olleet esteenä kaivostoimintaan tähtääville projekteille vielä 2010-luvun alussa tai puolivälin jälkeenkään. Sjöberg (2014) myös esittää rautalampilaisuuden satojen vuosien pituisena jatkumona, mutta erottaa myös kunnan tuottaman identiteetin yksittäisten ihmisten kokemuksesta. Sama ero tehtiin Heinäveden tapauksessa (Leino & Miettinen, 2020). Toisaalta kielteisyyden syntyminen

tässä tapauksessa näkyi ensin paikallisissa, joiden toiminnan myötä myös kunta muutti näkökantansa.

Vaikken tässä työssä analysoinut narratiiveja tai hyödyntänyt Stiernströmin ja Arora-Jonssonin (2022) ajatusta avoimista hetkistä syvemmin, oli työssä nähtävissä samoja havaintoja ja ajatuksia mitä he ovat esittäneet. Tosin Rautalammilla kyse ei ollut konfliktista ja kiista oli rajautunut. Tapahtumat avasivat kuitenkin aineistossa mahdollisuuden tarkastella Rautalampia ja sen tulevaisuutta uudenaikaisen toimintalinjauksien esittämisenä ja joidenkin näkökantojen korostamisena. Rio Tinton toiminta realisoitui ja pöyhi paikallista sosiaalista todellisuutta ja merkitysrakenteita, minkä uutena tulevaisuudenkulmana oli ajatus kaivostoiminnan yhteensovittamisen vaikeudesta. Rautalammin tulevaisuuskuva esitettiin esimerkiksi kunnan toimesta vahvasti maaseutumaisena, missä puhtaalla luonnolla on olennainen merkitys alueen elinvoimaisuuteen.

Kyse voi olla myös puhtaammin vallasta, minkä osapuolina ovat paikalliset ja yhtiö. Conden ja Le Billonin (2017) ajatusta mukaillen paikalliset halusivat ottaa vallan omasta tulevaisuudesta itselleen, eikä päätäntävaltaa haluttu antaa ulkopuoliselle valtalalle – tässä tapauksessa Rio Tintolle. Tukea ajatukselle antaa toiminta, jolla myös pyrittiin vaikuttamaan kaivoslakiin ja sääntelyyn. Rautalammilla käytiin myös kunnan sisäistä keskustelua ennen valtuuston päätöstä. Rio Tinto ei aineiston perusteella pyrkinyt osallistumaan tuohon kunnan sisäiseen keskusteluun.

Yhtiön intressit olivat enemmän kiinni kunnan kallioperässä, kuin paikallisessa elämänmenossa tai sen ymmärtämisessä. Toisaalta he pyrkivät vuorovaikutteisuu-teen ja halusivat kuunnella, mitä ihmisillä olisi sanottavana. Rio Tinton ja paikallisten välillä oli kuitenkin epäselvyyksiä ja ristiriitaisuutta. Mielikuvat ja imagolliset seikat eivät puoltaneet ajatusta kaivostoiminnasta kansallispuistopitäjässä. Toisaalta mitään konkretiaa ei aineistossa esitetty niin vaikutusten kuin varsinaisen kaivoksenkaan osalta yksittäisiä spekulointeja lukuun ottamatta. Rio Tintonkaan puolelta ei kerrottu, kuinka malminetsintä konkreettisemmin olisi yhteensovitettavissa kuntaan. Saati kaivostoiminta.

Olen tähän asti esitellyt aineiston ja aiemman kirjallisuuden perusteella pohdintoja siitä, kuinka (ja miksi) Rio Tinto menetti sosiaalisen toimiluvan Rautalammilla. Esittelen seuraavaksi muutamia muita pohdintoja, jotka ovat voineet vaikuttaa tapauksen kulkuun. Pohdintojen jälkeen havainnollistan, kuinka yhteiskunnallinen ja paikallinen ulottuvuus ovat olleet vuorovaikutuksessa. Sen jälkeen summaan tutkielman toteuttamista ja kerron sen rajoitteista.

Voi ensinnäkin olla, että paikallisten laajempi vastustaminen on tullut yhtiölle yllätyksenä, eikä sillä ollut resursseja korjata asiaa. Rio Tintolla ei esimerkiksi ollut toimistoa Suomessa vielä projektin alussa ja kunnan aiemmat projektit eivät antaneet viitteitä laajemmalle vastustamiselle. Kunnan kantakin oli ollut aiemmin myönteinen. Yhtiö oli myös joutunut muuttamaan suunnitelmiaan esimerkiksi koronapandemian vuoksi, joka vaikutti myös yleisötilaisuuksien järjestämiseen. Yhtiö ilmaisi projektista

luopumisen syyksi, ettei alue ollut sille geologisesti tarpeeksi mielenkiintoinen. Kyse saattoikin olla vain alkuvaiheen tunnusteluista, mihin ei ohjattu paljoa resursseja. On siis mahdollista, että yhtiö olisi luopunut projektista joka tapauksessa.

Rautalammin kunnan linjan muuttumisen tausta on toinen pohdittava mielenkiintoinen seikka tässä tapauksessa. Vielä 2010-luvun alussa kunta toivoi alueelle kaivosta ja se oli erikseen linjattu kuntastrategiassa. Tarkkaa syytä muutokselle ei tässä työssä toisaalta haettu. Jääkin epäselväksi, miltä osin Rio Tinton toiminta vaikutti siihen vai oliko kyse aktiivisten paikallisten paineesta. Toisaalta kunnan kannanotossa sekä kunnanjohtajan ja politikkojen lausumissa annettiin ymmärtää kunnan painottaneen ympäristöseikkoja, yrittäjyyttä ja matkailua syinä vastustaa malminetsintää. Kunnan alueella olevan kansallispuiston on sanottu luoneet potentiaalia, jota voidaan hyödyntää myös kuntakuvassa. Kuitenkaan yhtiön edustajat eivät aineiston analysoinnin perusteella riittävästi tuoneet esille, kuinka paikalliset voisivat hyötyä projektista. Kunnan sisäisesti hyötyjä kyllä tunnistettiin, mutta ne eivät saaneet aikaan projektin kannatusta.

Syy sille, miksi Rautalammin kuntakuva ja aineiston paikallisten kokema identiteetti eivät aiemmin muodostaneet estettä kaivostoiminnan tai malminetsinnän vastustamiselle, voi liittyä tietoisuuden lisääntymiseen kaivostoiminnan ympäristövaikutuksista (Salo & Ruuskanen, 2021). Valkonen ja Saaristo (2016) sanovatkin, kuinka ympäristökonflikteja tutkimalla voidaan merkitysantojen, valta-asetelmien ja poliittisten käytänteiden lisäksi havainnoida, kuinka ympäristötietoisuus on muuttunut. Viime vuosikymmenen alkupuolelta alkanut laajempi keskustelu kaivostoiminnan ympäristövaikutuksista ja yhteiskuntavastuusta sopisi ajatukseen, kuten kunnan sisäisenkin kehitys.

Miksi GTK:n suorittamat tutkimukset ja skandium-esiintymä eivät toisaalta laukaise vastustamista? Ne eivät luoneet tutkimuksen aikajanan aikana sellaista koettua riskiä tai uhkaa, mikä olisi voinut realisoitua kaivostoiminnaksi. GTK on tutkimuslaitos ja skandiumin käyttö on vähäistä, kuten esimerkiksi kaivosillassa todetaan (Kaivosilta, 0:42:46). Conden ja Le Billionin (2021) mukaan kaivosyhtiön ylikansallisuus, koko ja toimintatavat voivat vaikuttaa laukaisevana tekijöinä. Toisaalta kokemus sosiaalipoliittisesta marginaalissa olemisesta vähentää vastustamisen riskiä (Conden & Le Billion, 2021). Kaivoslain uudistamisen ympärillä käyty keskustelu sekä muutoinkin viimevuosien paikallisten kaivoskriittisten liikkeiden toiminta herättivät Rautalammillä kokemuksen omista vaikuttamismahdollisuuksista, mitä myös käytettiin. Ehkä monet asiat realisoituivat, kuten Zachrisson ja Lindahl (2019) ovat kuvanneet ja monenlaisten toimijoiden joukko näki useissa kiistoissa mahdollisuuden vallan siirtämiselle. Toisaalta sellaisen asian tarkempi kuvaaminen ei tässä työssä ole mahdollista tai edes tarkoituksellinen.

6.2 Tutkielman rajoitteista

Tapaustutkimuksen metodologian tai metodologisten valintojen tekeminen ja niiden hyödyntäminen tässä työssä onnistuivat tutkimuskysymykseen vastaamisen osalta hyvin. Tehdyt valinnat tukivat tutkimussuunnitelman toteuttamista ja se oli lähtökohdaisesti selkeärajainen. Analyysistrategia nojasi teorialähtöisesti selityksien rakentamiseen, mikä osoittautui ennakoidusti hankalaksi tehtäväksi. Analyysitekniikoista rinnakkaistapauksen löytäminen, mallia ottaminen ja siihen vertaaminen paransivat työn tuloksien arviointia. Sisällönanalyysi oli tämän työn kannalta hyvä valinta varsinaiseksi analyysimetodiksi sen sovellettavuuden vuoksi luonteeltaan erityylyisiin aineistoihin.

Työssä oli kuitenkin muutamia rajoituksia ja tehtyjä valintoja, jotka ovat voineet vaikuttaa työn tuloksiin. Keräämäni aineiston suurin puute oli haastatteluiden uupuminen, mikä on tapaustutkimuksen teossa tärkein yksittäinen materiaalilähde (Yin, 2014). Toisaalta tarkoitukseni ei ollut tutkia syväluotaavasti osapuolien perusteluita, ja tutkimuskysymykseni oli tyyliltään ennemminkin kuvaileva kuin tarkkoja syitä haakeva. Skalaarimalli antoi myös mahdollisuuksia tutkia sosiaalista toimilupaa kevyemmällä materiaalilla. Itse tapaus oli selkeä, sillä oli melko ilmeistä todeta, ettei Rio Tinto saavuttanut sosiaalista toimilupaa Rautalammilla. Haastattelut joka tapauksessa olisivat voineet antaa enemmän syvyyttä, ja niiden kautta jotkut epäselvyydet olisivat voineet avautua paremmin. Erityisesti ne olisivat voineet antaa mahdollisuuksia etsiä kunnasta projektia kannattavia ihmisiä, mikä olisi tuonut aineistoon monipuolisuutta. Nyt aineistossa korostuu yksipuolisesti kriittinen ääni, jota käytti pienempi joukko ihmisiä. Toisaalta tukea heidän äänelleen löytyi hyödyntämällä muuta aineistoa, mikä kertoo aineistotriangulaatiosta.

Paikallisten äänen esiintuominen laajemmin ilman aineistoa olisi voinut tarkoittaa tässä työssä sosiaalisen median aineiston käyttämistä, sillä ihmisten ääntä ei juuri löytynyt lehtien mielipidekirjoituksista. Se vahvistaa Lyytimäen ym. (2021) arviota keskustelun painopisteen siirtymisestä internetiin ja sosiaalisen median alustoille. Toisaalta sosiaalisen median aineiston käyttäminen olisi tarkoittanut suurempaa eettistä harkintaa ja aineiston leviämistä nykyistä suuremmaksi. Sosiaalisessa mediassa tapahtuva kaivoskeskustelun tutkiminen vaatisi oman työnsä ja valinta sen poisjättämisestä oli siten strateginen valinta. Se olisi tuonut uusia haasteita ja rajoitteita.

Ilman sosiaalista mediaakin aineiston käyttö ei sujunut ongelmitta. Vaikka nimesin itselleni selkeärajaisen pääasiallisen aineiston, se oli runsas. Se näyttäytyy analyysin ja pohdinnan paikoittaisena rönsyilynä ja poukkoiluna. Asia olisi voinut korjaantua vaihtamalla hieman fokusta yksinkertaisempaan suuntaan. Esimerkiksi kunnanvaltuuston ja -hallituksen pöytäkirjojen käyttäminen ensisijaisena aineistona olisi

voinut selkeyttää työtä kokonaisuutena. Se olisi ollut tutkimuksellisessa mielessä mielenkiintoista, sillä Rautalammin tapaus antaa mahdollisuuden tutkia kunnan mielipiteen muuttumista ja projektin politisoitumista.

Aineiston erilaisuus loi haasteita analyysimetodin käytölle, sillä sovelsin sitä lopulta melko kevyesti. Aineiston moninaisuuden vuoksi sen sisällöllisen kontekstin ymmärtäminen oli tärkeää vääristelyn välttämiseksi. Vaikka aineistossa olisi ollut käytettävänä keskustelun paikoittaista kärkevyyttä korostavia kommentteja, jätin ne huomioimatta. Ne eivät olisi mallin kannalta tuoneet mitään olennaista lisäarvoa. Analyysi pohjautui teoreettiseen viitekehykseen, mikä ei kannustanut tarkempaan aineistolähtöiseen teemoitteluun. Atlas.ti -ohjelman käyttö sujuvoitti koodaamista ja suurin hyöty oli Kaivosillan tallenteen analysoinnissa.

Skalaarimallista ja sen soveltamisesta jäi kaksijakoinen olo. Toisaalta se toimi mielestäni mainiosti sovellettuna, mutta se oli myös huono asia. Hyvän soveltamisen kannalta laajempi kirjallisuuskatsaus kustakin negatiotasosta olisi ollut paikallaan. Mallissa oli myös sisäisiä ongelmakohtia, mitkä liittyivät sen pyrkimykseen olla yleispätevä. Esimerkiksi sellaiset toteamukset kuin ”eurooppalaiset arvot” tai eurooppalainen vahva sääntely olivat ympäröityjä (Lesser ym., 2021). Ongelmakohtat tunnistettiin myös mallin tekijöiden puolelta ja he tunnistivat sosiaalisen toimiluvan ansaintakriteerien vaihtumisen jo pienillä siirtymillä. Huomasin myös oikoneeni mallin käytössä hieman. Otin kunnan toimijana mukaan jo legitimitietin puuttumisen vaiheessa, vaikka tiukkarajaisesti ajatellen se olisi pitänyt huomioida vasta toisen negatiotason aikana. Ylipäänsä skalaarimallissa tasojen hierarkisuudessa oli ongelmia, mikä antaa viitteitä tasojen olevan myös päällekkäisyyden lisäksi limittäin toisiinsa nähden.

Yleisesti ottaen sosiaalisen toimiluvan skalaarimalli sekä sen tasojen reunaehdot täyttivät mielekkäällä tavalla. Se mahdollisti tutkimuskysymykseen vastaamisen ja avasi mahdollisuuksia tarkastella niin epäämisen syvyyttä kuin kritiikin tarkempaa kohdistumista. Tapauksen kannalta alin negatiotaso oli mielenkiintoinen, sillä se olisi mallin mukaan tarkoittanut protesteja, mitä ei aineistossa esiintynyt yhtiötä kohtaan. Toisaalta Rio Tinto luopui projektista ennen kuin malminetsintälupia hyväksyttiin. Asetelmia kiistan kärjistykselle oli, muttei se edennyt konfliktiksi saakka. Sovellettunakin pidän skalaarimallin reliabiliteettia potentiaalisena.

7 LOPUKSI

Tarkoitukseni tässä tapaustutkimuksessa oli tutkia, kuinka Rio Tinto menetti malminetsintäprojektinsa sosiaalisen toimiluvan Rautalammilla. Hyödynsin työssä Lesserin ym. (2021) kehittämää sosiaalisen toimiluvan skalaarimallia ja tarkemmin sen negaatiotasoja, joista muodostin analyysiluvut. Koska varsinkin kahden alemman negaatiotasojen sisällöt eivät olleet tarkkarajaisia sisällöiltään, sovelsin niihin sisältöä analyysin tueksi ja mallin soveltumiseksi paremmin tapauskuntaan. Lisäsin negaatiotasojen todentamiseksi sisältöä muusta kirjallisuudesta ja pyrin huomioimaan suomalaisen kontekstin sekä tutkimuksen aikajanan. Työssä olisi voinut myös huomioida sosiaalisen toimiluvan voimassaolon tasoja, mutta työn laajuuden vuoksi päätin rajata sen pois.

Rio Tinton sosiaalisen toimiluvan menettäminen tapahtui aikana, jolloin malminetsintäprojekteille on ollut tyypillistä kohdata vastustamista (Eerola, 2022). Siltä osin Rio Tinton projektin kohtaama kriittisyys ei ollut yllättävää kunnassa, jossa on runsaasti vesistöjä ja kansallispuisto. Toisaalta yhtiön omilla toimintatavoillakin oli roolinsa vastustamisen painokkuudessa. Kunta ja osa paikallisista eivät kokeneet voinansa vaikuttaa yhtiön toimintaan, eikä siitä koettu laajaa hyötyä. Kynnys osallistua jo valmiiksi käynnissä olleeseen kansalliseen keskusteluun ei siten ollut korkea. Toisaalta kunnassa oli jo ennen Rio Tinton projektia tapahtunut kehityskulkuja, jotka koettiin kaivostoiminnan kanssa ristiriitaisina. Malminetsintää ei nähty vain itsenäisenä epävarmana tutkimustoimintana vaan riskinä, joka voi johtaa kontrollin menettämiseen kunnan tulevaisuudesta.

Saaduista tuloksista ja tutkimuskysymyksen vastauksista voidaan esittää muutamia johtopäätöksiä. Ensimmäinen ja olennaisin johtopäätös on, että Rio Tinton menettämän sosiaalisen toimiluvan myötä menetti ala legitimitetin ylipäänsä. Ainakin kunnan näkökulmasta. Asiaa on jo testattu, sillä Rio Tinton projektin jälkeen syyskuussa 2023 kuntaan oli hyväksytty Kings Rose Exploration Finland Oy:n varausalueita. Osallistuin yhtiön järjestämään tilaisuuteen 14.11.2023 ja tein tilaisuudesta lyhyet

muistiinpanot. Sain myös yhtiön edustajan muistiinpanot jälkikäteen käyttööni. Tilaisuuteen osallistui useampia kymmeniä ihmisiä. Kriittisten äänien lisäksi, oli tilaisuudessa myös malminetsintää kannattavia henkilöitä ja yleisöstä osoitettiin projektille tukea. Se kertoo osaltaan käyttämäni aineiston yksipuolisuudesta. Kriittinen ääni oli tilaisuudessa omien ja yhtiön muistiinpanojen perusteella kuitenkin hallitsevampi (KRS muistiinpanot, 2023; MP muistiinpanot, 2023.) Kunnan linja muuttunut ja kunnanvaltuusto uusi kieltävän linjansa malminetsintää ja kaivostoimintaa kohtaan loppuvuodesta 2023. Ehdotuksessa todetaan, ettei toiminnalla ole kunnassa sosiaalista hyväksyntää ja se ei tue kunnan elinvoimaisuutta (Kunnanvaltuusto, 6/2023.)

Lesserin ym. (2021) mukaan Euroopassa vahvemman sääntelyn vuoksi sosiaalisen toimiluvan merkitys yhtiö-yhteisö-suhteena ei ole niin olennaisessa asemassa ja sitä tulisi käsitellä enemmän yhteisöllisestä ja yhteiskunnallisesta näkökulmasta. Toisena johtopäätöksenä tämän työn tulokset antavat toisenlaista kuvaa vuorovaikutussuhteen olennaisuudesta. Rautalammin tapauksessa Rio Tinton toiminnalla ja imagolla oli merkitystä projektin hyväksymättömyyteen. Toisaalta on totta, että osa syistä sosiaalisen toimiluvan taustalla olivat sellaisia, joihin yhtiö tai sen työntekijät eivät voineet juuri vaikuttaa.

Kolmatta johtopäätöstä ennakoin jo pohdinnassa. Sosiaalinen toimilupa ja sen epämääräisyys ovat käsitteen rajoite, mutta mahdollisuus. Poeltzer ym. (2020) esitykset sääntelyn aukkojen huomioimisesta ovat mielenkiintoisia. On mielenkiintoista havaita, rauhoittuvatko varhaisen vaiheen projekteihin liittyvät kiistat ja vastustaminen uuden lain myötä. Vai jatkuvatko ne myöhemminkin ja vastustamisen syyt kohdistuvat myös jatkossa haluun lisätä paikallisten päätäntävaltaa prosessin eri vaiheissa, myös varaus- ja malminetsinnänvaiheen lupamenettelyssä. Toisaalta kun sääntely on projektien varhaisemmassa vaiheessa löyhempää, tarjoaa se mahdollisuuksia sosiaalisen toimiluvan käytännöille ja sovellutuksille.

Mielenkiintoisia jatkotutkimusaiheita tämän työn myötä löydän kolme. Yksi mielenkiintoinen aihe olisi tutkia viime vuosien kaivoskriittistä liikettä, sen verkostoitumista ja vaikuttavuutta. Toinen aihe olisi ymmärtää tarkemmin, miksi jotkut kunnat vastustavat projekteja ja toiset eivät. Kolmas aihe on kiistojen taustojen ymmärtäminen syvemmin. Tutkimuksen tarkoitus voisi olla rakentava ja pyrkiä luomaan ymmärrystä eri osapuolien välille, mikä voisi ehkäistä kiistojen kärjistymistä.

Tämän työn pohjalta lopuksi totean, ettei vuorovaikutteisuutta tai erilaisten toimijoiden ymmärrystä voi olla liikaa. Vihreän siirtymän toteuttamiseksi mineraalien louhimisen määrä tulee kasvamaan, mikä vaikuttaa ja on vaikuttanut malminetsintäprojektien määrään Suomessa. Viimeisimmän kaivoslain myötä kunnille annettiin aiempaa enemmän päätäntävaltaa. Erot malminetsinnän ja kaivostoiminnan välillä ovat kuitenkin olemassa ja keskustelu on painottunut projektien varhaisempiin vaiheisiin. Yhtiöiden on hyvä ymmärtää ympäristö, missä toimintaa aiotaan harjoittaa. Kuntien itsemääräämisen ja omaehtoisen kehityksen kunnioittaminen on hyvä pitää mielessä. Avoin toiminta ja asioista sopiminen ovat hyvä alku.

LÄHTEET

- Boutillier, R. G., Black, L., & Thomson, I. (2011). From metaphor to management tool: How the social license to operate can stabilise the socio-political environment for business. *International mine management 2012 proceedings*, 227–237.
- Boutillier, R. G. (2021). From metaphor to political spin: Understanding criticisms of the social licence. *The Extractive Industries and Society*, 8(2), 100743.
- Brueckner, M., & Eabrasu, M. (2018). Pinning down the social license to operate (SLO): The problem of normative complexity. *Resources Policy*, 59, 217–226.
- Collins, B. C., & Kumral, M. (2021). A critical perspective on social license to operate terminology for Canada's most vulnerable mining communities. *The Extractive Industries and Society*, 8(2), 100836.
- Conde, M., & Le Billon, P. (2017). Why do some communities resist mining projects while others do not?. *The Extractive Industries and Society*, 4(3), 681–697.
- Cooney, J. [Canada Science and Technology Museum]. (9.1.2017) *Social License to operate – Jim Cooney* [video]. YouTube.
<https://www.youtube.com/watch?v=NkQMq0gIEYU&t=129s>
- Cooney, J. (2017). Reflections on the 20th anniversary of the term 'social licence'. *Journal of Energy & Natural Resources Law*, 35(2), 197–200.
- CORE. (2018). (<https://www.collaboration.fi/>). Käyty 10.5.2024.
- Eerola, T. (2013, June). A model for stakeholder engagement in mineral exploration in Finland. In *Proceedings, 6th International Conference on Sustainable Development of Mining Industry*, Milos, Greece (Vol. 30, No. 03.07, p. 2013).
- Eerola, T. (2014). Kaivostoiminnan vastuullisuuden ja sosiaalisen toimiluvan yhteiskunnalliset tutkimusja edistämishankkeet. *Alue ja ympäristö*, 43(1), 85–95.
- Eerola, T. (2022). Corporate conduct, commodity and place: Ongoing mining and mineral exploration disputes in Finland and their implications for the social license to operate. *Resources Policy*, 76, 102568.
- Elinvoimaohjelma. (2018). Elinvoimaohjelma 2018–2025. *Rautalammin kunta*. [https://www.rautalampi.fi/wp-content/uploads/2018/11/LIITE-13-Elinvoimaohjelma_2018-2025.pdf] Käyty 10.5.2024.
- Elinvoimaselvitys. (5.4.2022). Rautalammin kunnan elinvoimaselvitys – Loppurortti [https://www.rautalampi.fi/wp-content/uploads/2022/03/Rautalammin_elinvoimaselvitys_1.3.2022.pdf] Käyty 10.5.2024.
- FinnAust. (Kesäkuu 2012). Malminetinstä Rautalampi-Konnevesi alueella. *FinnAust Mining PLC*. [Oma arkisto].
- Gehman, J., Lefsrud, L. M., & Fast, S. (2017). Social license to operate: Legitimacy by another name?. *Canadian Public Administration*, 60(2), 293–317.
- Hakkarainen, A. (27.5.2021). Rautalammin kunnanvaltuuston puheenjohtaja Jorma Kukkonen: Rio Tinton on vetäydyttävä malminetsintähakemuksesta Rautalammissa *Sisä-Savon lehti* [<https://www.sisa-savolehti.fi/paikalliset/4159501>] Käyty 10.5.2024.
- Hakku-palvelu. (Ei pvm.).
https://hakku.gtk.fi/fi/reports/query_db?utf8=%E2%9C%93&report_query

- [%5Bfield_one%5D=rautalampi&report_query%5Btarget_one_id%5D=0&commit=Hae](#)). Käyty 10.5.2024.
- Halonen, P. (2.3.2021). Varauksesta on pitkä matka kaivostoimintaan – ymmärrys ja yhteistyö selvitettävä varhaisessa vaiheessa. *Sisä-Savon lehti* [https://www.sisa-savolehti.fi/paikalliset/3886105] Käyty 10.5.2024.
- Hämäläinen, V-P. (27.6.2017a). ”Hupsista” - tutkijat etsivät kuparia, mutta löysivätkin kymmenien miljardien edestä skandiumia Savosta. *Yle* [https://yle.fi/a/3-9690461] Käyty 10.5.2024.
- Hämäläinen, V-P. (29.6.2017b). Savolaismies omistaa maat miljardiluokan skandiumesiintymän päällä – ”Nehän ottaa sen aineen, olipa minun mielipide mikä hyvänsä”. *Yle* [https://yle.fi/a/3-9695539] Käyty 10.5.2024.
- Jartti, T., Sairinen, R., & Litmanen, T. (2012). Kaivosteollisuus kansalaisten arvioinnissa: Millaisen kaivosalan maakuntien asukkaat haluavat?. *Maaseutututkimus*, 20(2), 48–58.
- Jartti, T., Litmanen, T., Lacey, J., & Moffat, K. (2020). National level paths to the mining industry’s Social Licence to Operate (SLO) in Northern Europe: The case of Finland. *The Extractive Industries and Society*, 7(1), 97–109.
- KaivNro 8777. (13.6.2012) Valtauspäätös. *Tukes* [Oma arkisto].
- Kaivosilta. (2.3.2021). *Kaivosillan videotallenne* [Oma arkisto].
- Kangas, L. (29.9.2020). Kaivosyhtiö etsii merkkejä nikkelistä ja kuparista Pohjois-Savossa – alue osittain Etelä-Konneveden kansallispuiston päällä. *Yle* [https://yle.fi/a/3-11562748] Käyty 10.5.2024.
- Kauppalehden yrityshaku (ei pvm.).
<https://www.kauppalehti.fi/yritykset/yritys/rio+tinto+exploration+finland+oy/31364915> Käyty 10.5.2024.
- Koivurova, T., Buanes, A., Riabova, L., Didyk, V., Ejdemo, T., Poelzer, G., ... & Lesser, P. (2015). ‘Social license to operate’: a relevant term in Northern European mining?. *Polar Geography*, 38(3), 194–227.
- Kokko, K., Oksanen, A., Hast, S., Heikkinen, H. I., Hentilä, H. L., Jokinen, M., ... & Suopajarvi, L. (2013). *Hyvä kaivos pohjoisessa: opaskirja ympäristösääntelyyn ja sosiaalista kestävyyttä tukeviin parhaisiin käytäntöihin*.
- Komnitsas, K. (2020). Social license to operate in mining: Present views and future trends. *Resources*, 9(6), 79.
- KRS muistiinpanot. (14.11.2023). *Kingsrosen yleisötilaisuus, Rautalampi*. Kings Rose Exploration Finland Oy. [Oma arkisto].
- Kunnan kannanotto. (30.3.2021). Rautalammin kunnan kannanotto päätösvallan lisäämiseksi kaivostoiminnan sijoittamisessa kuntaan. *Rautalammin kunnanvaltuusto* [Oma arkisto].
- Kuntalaisaloite. (5.11.2020). Puhtaiden vesien ja elinvoimaisen Rautalammin puolesta *Kuntalaisaloite.fi* [https://www.kuntalaisaloite.fi/fi/aloite/17314] Käyty 10.5.2024.
- Laurence, D. (2011). Establishing a sustainable mining operation: an overview. *Journal of cleaner production*, 19(2-3), 278–284.
- Leino, J., & Miettinen, E. (2020). Mineral exploration, acceptance and possibilities of participation – the case of Heinävesi mineral exploration conflict. *Ympäristöoikeuden vuosikirja*, 13, 265–367.

- Leino, J., Kivinen, S., Mononen, T., & Sihvonen, J. (2023). Yhteistä ja yksityistä hyvää: kokemuksia kaivostoiminnan ympäristöoikeudenmukaisuudesta maaseuduilla. *Alue ja Ympäristö*, 52(2), 5–28.
- Lesser, P., Suopajarvi, L., & Koivurova, T. (2017). Challenges that mining companies face in gaining and maintaining a social license to operate in Finnish Lapland. *Mineral Economics*, 30, 41–51.
- Lesser, P., Gugerell, K., Poelzer, G., Hitch, M., & Tost, M. (2021). European mining and the social license to operate. *The Extractive Industries and Society*, 8(2), 100787.
- Lukijoilta (12.11.2020). Malminetsintäsuunnitelmat huolettavat Rautalammilla – Kuntalaisaloitteessa 160 nimeä. *Sisä-savon lehti* [https://www.sisa-savolehti.fi/paakirjoitus-mielipide/3158564] Käyty 10.5.2024.
- Luonto- ja matkailualan yrittäjien kirje. (11.3.2021). *Luonto- ja matkailuyrittäjien kirje koskien malminetsintäsuunnitelmia Rautalammilla*. [Oma arkisto].
- Lyytimäki, J., Benighaus, L., Gómez, J., Benighaus, C., Kauppi, S., Kotilainen, J. M., ... & Del Rio, V. (2021). Mining in the newspapers: Local and regional media representations of mineral exploration and mining in Finland, Germany, and Spain. *Mining, Metallurgy & Exploration*, 38, 1831–1843.
- Meriläinen-Hyvärinen, A., Heikkinen, H. I., & Kunnari, M. (2016). Kaivostoiminnan vaikutukset ihmisten paikkasuhteisiin ja kaivoksiin suhtautumiseen. Julkaisussa: Mononen, T & Suopajarvi, L.(toim.) *Kaivos suomalaisessa yhteiskunnassa*. LUP. Rovaniemi, 213–242.
- ML2017:0136. (16.7.2018). Malminetsintälupapäätös *Tukes* [Oma arkisto].
- Moffat, K., & Zhang, A. (2014). The paths to social licence to operate: An integrative model explaining community acceptance of mining. *Resources policy*, 39, 61–70.
- Moffat, K., Lacey, J., Zhang, A., & Leipold, S. (2016). The social licence to operate: a critical review. *Forestry: An International Journal of Forest Research*, 89(5), 477–488.
- Mononen, T., & Suopajarvi, L. (2016). *Kaivos suomalaisessa yhteiskunnassa*. Lapin yliopistokustannus. Rovaniemi.
- Mononen T. (3.2.2020). Kaivoskeskustelun käänne. *Ilmiö*. <https://ilmiomedia.fi/artikkelit/kaivoskeskustelun-kaanne/> Käyty 10.5.2024.
- Mononen, T., & Sairinen, R. (2021). Mining with social license: Case study of Kylylahti mine in Northern Karelia, Finland. *The Extractive Industries and Society*, 8(2), 100744.
- Mononen, T., Sihvonen, J., Sairinen, R., & Tiainen, H. (2023). Local governance of the mining industry – five Finnish examples. *Resources Policy*, 82, 103478.
- MP muistiinpanot. (14.11.2023). *Muistio*. Mikko Piltonen [Oma arkisto].
- Meyer, C. B. (2001). A case in case study methodology. *Field methods*, 13(4), 329–352.
- Owen, J. R., & Kemp, D. (2013). Social licence and mining: A critical perspective. *Resources policy*, 38(1), 29–35.
- Peltonen, E. (9.7.2019). Maailman kolmanneksi suurin kaivosyrittäjä aloittaa malminetsinnän Savossa. *Savon Sanomat*. [https://www.savonsanomat.fi/paikalliset/2815361] Käyty 10.5.2024.
- Peltonen, L. (2016). Kaivostoiminnan legitimitietin muotoutuminen: paikallisesta hyväksyttävyydestä yhteiskuntakelpoisuuden ymmärtämiseen. Teoksessa Mononen, T. & Suopajarvi, L. (toim.), *Kaivos suomalaisessa yhteiskunnassa*, 135–159. Lapin yliopistokustannus. Rovaniemi.

- Poelzer, G., Lindahl, K. B., Segerstedt, E., Abrahamsson, L., & Karlsson, M. (2020). Licensing acceptance in a mineral-rich welfare state: Critical reflections on the social license to operate in Sweden. *The Extractive Industries and Society*, 7(3), 1096–1107.
- Poelzer, G. (2023). Corporate Engagement Strategies in Northern Mining: Boliden, Sweden and Cameco, Canada. *Environmental Management*, 72(4), 838–849.
- Prno, J., & Slocombe, D. S. (2012). Exploring the origins of ‘social license to operate’ in the mining sector: Perspectives from governance and sustainability theories. *Resources policy*, 37(3), 346–357.
- Prno, J. (2013). An analysis of factors leading to the establishment of a social licence to operate in the mining industry. *Resources Policy*, 38(4), 577–590.
- Prno, J., & Slocombe, D. S. (2014). A systems-based conceptual framework for assessing the determinants of a social license to operate in the mining industry. *Environmental management*, 53, 672–689.
- Pro Rautalampi. (2021a). (<https://www.prorautalampi.fi/1/rio-tinto-hakee-malminetsintalupia-rautalammille-suonenjoelle-ja-pieksamaelle/>). Käyty 10.5.2024.
- Pro Rautalampi. (2022b). (<https://www.prorautalampi.fi/1/lausunto-kaivoslaki-kaipaisi-perusteellisempaa-korjausta/>). Käyty 10.5.2024.
- Pölönen, I. (2020). Malminetsinnän ja kaivostoiminnan sääntelyn lähtökohtia & kuntien strategioita. [Oma arkisto].
- Pölönen, I., & Leino, J. (2023). Kaivossektorin hyväksyttävyyssvaje ja paikallisten vaikuttamismahdollisuudet-Miten kaivoslakiuudistus vastaa haasteisiin? *Ympäristöjuridiikka*,(2–3) 25–51.
- Rautalammin kunnanhallitus. (4.7.2012). § 167 [Oma arkisto].
- Rautalammin kunnanhallitus. (4/2021). § 48 [Oma arkisto].
- Rautalammin kunnanhallitus. (5/2021). § 75 [Oma arkisto].
- Rautalammin kunnanvaltuusto. (2/2021). § 15 [Oma arkisto].
- Rautalammin kunnanvaltuusto. (6/2023). § 79 [Oma arkisto].
- Rautalammin kunta, ei pvm. (<https://www.rautalampi.fi/rautalammin-kunta/>) Käyty 7.5.2024.
- Rautalampilehti (Syyskuu 2020). Ilmoitukset. <https://kabinetti.kosila.fi/#/reader/1eef6670-f1bf-11ea-ac62-00155d64030a> 9. Käyty 10.5.2024.
- Ronkainen, A. (20.11.2020). Rautalampilaiset huolestuivat kaivosjätin etsinnöistä kansallispuistossa, vaativat kunnalta tiukkaa kantaa – asukas pitää ryöstökalastuksena. *Yle*. [<https://yle.fi/a/3-11656165>]. Käyty 10.5.2024.
- Rummukainen, A. (1.11.2020). Kaivos tuli Yrjö Palosuon naapuriin, eikä hän voinut sille mitään – dokumentti näyttää karun totuuden, joka selvisi liian myöhään *Yle* [<https://yle.fi/a/3-11597586>] Käyty 10.5.2024.
- Salo, M., & Ruuskanen E. (2021). Maankuoren muokkaajat ja muuttajat. Teoksessa Ruuskanen, E., Schönach, P., & Väyrynen, K. (toim.), (33–77) *Suomen ympäristöhistoria 1700-luvulta nykyaikaan*. Vastapaino. Tampere.
- Salokangas, K. (20.5.2019a). Rautalammille ja Suonenjoelle laaja varaus malmien etsintään. *Yle* [<https://yle.fi/a/3-10791412>] Käyty 10.5.2024.
- Salokangas, K. (5.9.2019b). Geologian tutkimuskeskus kiinnostui Rautalammilta löytyneestä grafiitista. *Yle* [<https://yle.fi/a/3-10955931>] Käyty 10.5.2024.

- Salokangas, K. (20.11.2020a). Rautalammin asukkaat huolestuivat kaivosjätin etsinnöistä kansallispuistossa, vaativat kunnalta tiukkaa kantaa – asukas pitää ryöstökälytyksena. *Yle* [<https://yle.fi/a/3-11656165>] Käyty 10.5.2024.
- Salokangas, K. (30.11.2020b). Kaivosyhtiö Rio Tinto ei suunnittele malminetsintää Rautalammissa Etelä-Konneveden kansallispuiston alueella. *Yle* [<https://yle.fi/a/3-11672496>] Käyty 10.5.2024.
- Salokangas, K. (30.3.2021a). Rautalammin kunta pyrkii estämään malmien etsinnän alueellaan. *Yle* [<https://yle.fi/a/3-11862132>] Käyty 10.5.2024.
- Salokangas, K. (29.4.2021b). Kaivosyhtiö Rio Tinto hakee malminetsintälupaa Rautalammissa ja Suonenjoelle. *Yle* [<https://yle.fi/a/3-11906684>] Käyty 10.5.2024.
- Salokangas, K. (16.12.2022). Kansanliikkeelle helpotus Rautalammissa: kaivosyhtiö luopui malminetsintäsuunnitelmistaan. *Yle* [<https://yle.fi/a/74-20009036>] Käyty 10.5.2024.
- Sairinen, R., Tiainen, H., & Mononen, T. (2017). Talvivaara mine and water pollution: An analysis of mining conflict in Finland. *The Extractive Industries and Society*, 4(3), 640–651.
- Sairinen, R. (24.5.2018). Sosiaalinen toimilupa viheliäisten kaivos- ja ilmasto-ongelmien työkaluna. *Core*.
<https://www.collaboration.fi/2018/05/24/sosiaalinen-toimilupa-viheliaisten-kaivos-ja-ilmasto-ongelmien-tyokaluna/> Käyty 10.5.2024.
- Santiago, A. L., Demajorovic, J., Rossetto, D. E., & Luke, H. (2021). Understanding the fundamentals of the Social Licence to Operate: Its evolution, current state of development and future avenues for research. *Resources Policy*, 70, 101941.
- Silvasti, T. (2014). Sisällönanalyysi. Teoksessa Ilmo Massa (toim.), (33–48) *Polkuja yhteiskuntatieteelliseen ympäristötutkimukseen*. Gaudeamus. Helsinki.
- Sjöberg, M. (2014). Symbolinen kyläyhteisö: Harvaan asutun maaseudun kunnan paikallisidentiteetti kuntarakennemuutoksen Suomessa (Pro gradu).
- Stiernström, A., & Arora-Jonsson, S. (2022). Territorial narratives: Talking claims in open moments. *Geoforum*, 129, 74–84.
- STT. (11.9.2020). Rautamalmin etsinyt jättiyhtiö räjäytti 46 000 vuotta vanhan aboriginaalien alueen Australiassa – toimitusjohtaja joutui eroamaan. *Savon Sanomat*. [<https://www.savonsanomat.fi/paikalliset/3093519>]. Käyty 10.5.2024.
- STT. (11.11.2021). Noin 200 osoitti Edus-kunta-talolla mieltä kaivos-lain uudistuksen hitaudesta. *Iltasanomat*. [<https://www.is.fi/kotimaa/art-2000008399010.html>]. Käyty 10.5.2024.
- Stuart, A., Bond, A., Franco, A. M., Baker, J., Gerrard, C., Danino, V., & Jones, K. (2023). Conceptualising social licence to operate. *Resources Policy*, 85, 103962.
- Taskinen-Kekki, P. (30.3.2021a). Rautalammin valtuusto: Lisää päätösvaltaa kunnille kaivosasioissa – Kunnanhallitus persutaa työryhmän selvittämään pormestarimalliin siirtymistä. *Sisä-Savon lehti* [<https://www.sisa-savolehti.fi/paikalliset/4087034>] Käyty 10.5.2024.
- Taskinen-Kekki, P. (18.5.2021b). Vaalikone: Työllistävä kaivostoiminta ei innosta väittämänä Rautalammissa – Luonto sekä ympäristöarvot sekä matkailuarvot nousevat perusteluissa *Sisä-Savon lehti* [<https://www.sisa-savolehti.fi/paikalliset/4147945>] Käyty 10.5.2024.

- Thomson, I., & Joyce, S. (2008, March). The social licence to operate: What it is and why does it seem so difficult to obtain?. In *Prospectors and Developers Association of Canada Convention, Toronto, Ontario, Canada*.
- Tiainen, H., Sairinen, R., & Mononen, T. U. I. J. A. (2014). Talvivaaran kaivos Hankkeen konfliktit. *Ympäristöpolitiikan ja oikeuden vuosikirja*, 7, 7–76.
- Tiihonen, M. (6.5.2021a). Riitasointujen sijaan hyvä kello kilkattamaan – Rautalammin haaste väestönkehitys. *Savon Sanomat* [https://www.savonsanomat.fi/paikalliset/4133304] Käyty 10.5.2024.
- Tiihonen, M. (24.6.2021b). Kirje Rio Tintolta oli Sahlbergeille järkytys – Kaivosjätti tuplaa Pohjois-Savon malminetsintäalueen: GTK:n mukaan uuden järkevä kaivoksen löytyminen täysin mahdollista. *Savon Sanomat* [https://www.savonsanomat.fi/paikalliset/4199016] Käyty 10.5.2024.
- Toivonen, T., Heikinheimo, V., Fink, C., Hausmann, A., Hiippala, T., Järv, O., ... & Di Minin, E. (2019). Social media data for conservation science: A methodological overview. *Biological Conservation*, 233, 298–315.
- VA2011:0014. (18.4.2011). Varauspäätös Tukes [Oma arkisto].
- VA2011:0015. (18.4.2011). Varauspäätös Tukes [Oma arkisto].
- VA2017:0001. (7.4.2017). Varauspäätös Tukes [Oma arkisto].
- VA2017:0005. (15.6.2017). Varauspäätös Tukes [Oma arkisto].
- VA2017:0059. (12.10.2017). Varauspäätös Tukes [Oma arkisto].
- VA2019:0032. (15.5.2023). Varauspäätös Tukes [Oma arkisto].
- VA2023:0057. (12.9.2023). Varauspäätös Tukes [Oma arkisto].
- VA2023:0058. (12.9.2023). Varauspäätös Tukes [Oma arkisto].
- VA2023:0059. (12.9.2023). Varauspäätös Tukes [Oma arkisto].
- Vedenkangas, M. (2021). *Näkökulmia kestävään kaivostoimintaan Suomessa*. Valtiotalouden tarkastusviraston näkökulmia 2/21. <http://urn.fi/urn:isbn:978-952-499-504-7>
- Valkonen, J., & Saaristo, K. (2016). Ympäristökonfliktit. Teoksessa Valkonen, J. (toim.), *Ympäristösosiologia* (s. 101–113). SoPhi. (Alkuperäisteos julkaistu 2010)
- Vasara, H., Pokki, J., Långbacka, B., & Kivinen, M. (2023). *Kaivosalan toimialaraportti*. Työ- ja elinkeinoministeriön toimialaraportit. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-597-3>
- Vesi.fi, (ei pvm.). <https://www.vesi.fi/teemasivu/vesistojen-saannostely/kymijoen-vesistoalueen-saannostely/> Käyty 7.5.2024.
- Whitmore, A. (2006). The emperors new clothes: Sustainable mining?. *Journal of Cleaner Production*, 14(3-4), 309–314.
- Wilburn, K. M., & Wilburn, R. (2011). Achieving social license to operate using stakeholder theory. *Journal of International Business Ethics*, 4(2).
- Yin, R. K. (2014). *Case study research: Design and methods (applied social research methods)* (p. 312). Sage Publications.
- Zachrisson, A., & Lindahl, K. B. (2019). Political opportunity and mobilization: The evolution of a Swedish mining-sceptical movement. *Resources policy*, 64, 101477.

